STRIP SCHRIFT

ETIENNE DAVODEAU
JACQUES MARTIN
STRIPKRITIEK

Prijs f6,50
Bfr.130

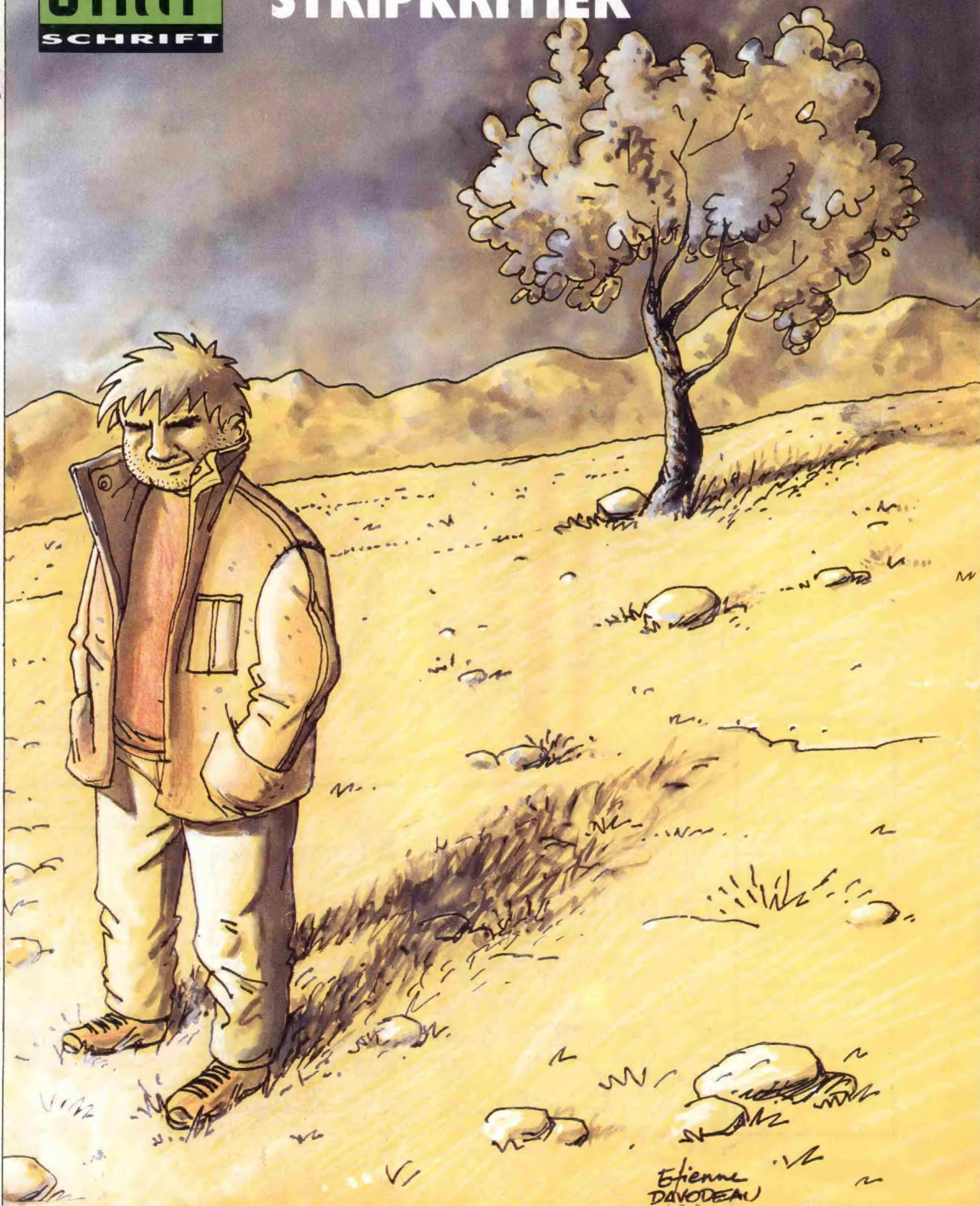

272 - JAARGANG 27 NUMMER 5 - 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD - VERSCHIJNT 10x PER JAAR

Redaktie en administratie: Kerkstraat 78, 1017 GN Amsterdam, Tel: 020-6267543, Fax: 020-6206372
Uitgave van: Les Editions Lambiek

De Reporter

waarin opgenomen Reporter Weekblad en Groot Kerkstraat 78

JA W... GRAAG De Reporter

Maar U ontvangt De Reporter onregelmatig, laat het ons even weten, bel dan 020-6267543 (maandag t/m zaterdag 11.00 tot 18.00 uur)

30e JAARGANG NR 42 oplage 46.500 exemplaren (totale oplage De Reporter Combinatie 126.600 exemplaren) DINSDAG 7 JUNI 1994

Vrolijke zomerexpo

AMSTERDAM - Tot 24 juli exposeert in galerie Lambiek de Italiaan Mátteo Guarnaccia wilde grafittioïde schilderijen vol vliegende geslachtsdelen en Balinese sterrenhemels. Zonnebrillen ter bescherming tegen de fel fluorescerende kleuren worden bij binnenkomst verstrekt.

Jazzconcert de 3 Broden

HAARLEM — Donderdag 9 juni vindt vanaf 21.00 uur in cafe de 3 Broden (Spaarne 104) te Haarlem) een optreden plaats van de Amerikaanse zangeres Roberta Sweed. Zij wordt begeleid door meesterpianist Johan Clement. Een absolute aanrader voor een iedere die meer van jazz verwacht dan mooie noten.

AWA naar Bik

De anti-oorlogsexpo van ex-Joegoslaven werd op het laatste ogenblik van de Stripdagen-agenda gehaald. Ten faveure van de Salon de Lambiek, maar dit terzijde. In september komen de tekenaars van de Anti War Foundation (AWA) toch massaal naar Nederland. Naar Galerie Lambiek deze keer. Zoals eerder gepland in Haarlem gaat de expo [illegible] gepaard met concert en veel politiek kabaal. Meer in de volgende Reporter.

'Lambiek' verstoort rondleidingen

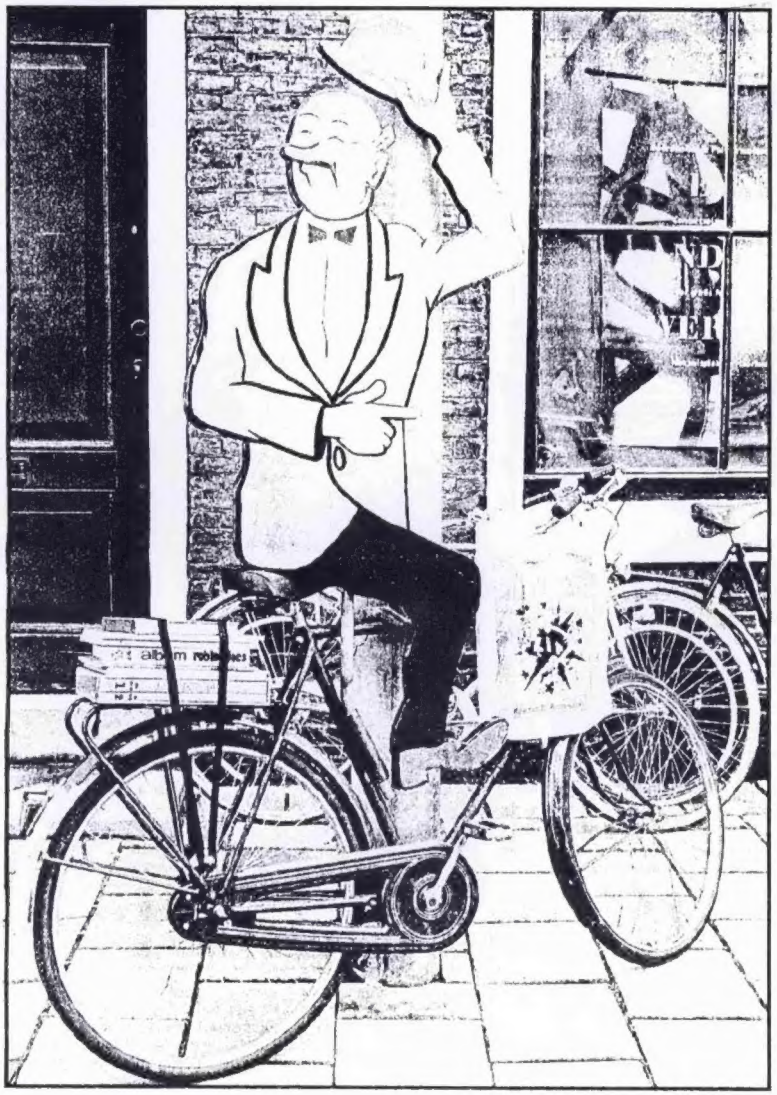

Niet de geplande maandelijkse rondleidingen van de Vereniging Haerlem beheerste afgelopen zaterdag het Enschedéhuis, maar niemand minder dan 'Lambiek' trok in verband met de stripdagen de meeste aandacht. De medewerkers van Thom Delleman, die maandelijks het publiek rondleiden en zorgen voor een unieke tentoonstelling in het historische pand op de hoek van het Klokhuisplein en Damstraat, werden verdrongen door een stripfiguur. Zelfs een vitrine die onderdeel uitmaakt van de permanente expositie werd leeggehaald om ruimte te bieden aan de pers. Het fotokopiëren van materialen van de expositie deed de kwaliteit van de rondleidingen beslist geen goed. Een lichtpunt voor de circa 50 personen die toch rondgeleid werden, was het optreden van het accordeonensemble van het muziekcentrun Haarlem, die hun tonen lieten weerklinken rond de put waarin Delleman c.s. bijna waren weggedoken om hun ongenoegen te verbergen. Een verantwoorde rondleiding was afgelopen zaterdag beslist onmogelijk en dat is jammer, zowel voor 'Lambiek' als de groep mensen die met hun inzet als rondleider in de afgelopen maanden een belangrijke aandeel hebben geleverd in de ledenwinst van de 'Vereniging Haerlem'. (Foto Fotopersbureau Dick Loenen).

Dit mag u niet missen!

Weer muizen in Algemeen Dagblad aangetroffen

ROTTERDAM - De eerste Nederlandse activiteiten van Bik Syndication International ltd zijn inmiddels waargenomen. Het Algemeen Dagblad plaatst iedere dag op de voorpagina een weermuis van Peter Pontiac. De eerste week van [illegible] werd het oude weerkaartje verdrongen door het vriendelijke knaagdier, dat vervolgens dagenlang zonneschijn te verduren kreeg.

Meubels half geld

Hillegom - Ann Christian Art, meubelproduktie imp./exp. bedrijf houdt magazijnverkoop direct aan particulieren van div. beurs- en showmodellen voor de halve prijs en andere meubelen tegen hoge kortingen in modern en klassiek. Wie binnenkort meubelen nodig heeft en niet te veel wil betalen kan deze dus beter bij Ann Christan Art aan de Weerlaan 15 te Hillegom komen halen.
De verkoop start don. 11.00-21.00 uur koopavond. Vrij. 11.00-18.00 uur. Zat. 11.00-17.00 uur.
Maand., dinsd. en woensd. gesloten. (Ind. terren Weerlaan).

STRIP SCHRIFT

Jaargang 27 juli 1994 nummer 5 (272)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Arco van Os, Rik Sanders, Harry Wibier

Medewerkenden
Ben Bits, P. Hans Frankfurther, Erik van der Hoeven, Jean-Marie Mievis, Jeroen Mirck, Hans Moors, Michel Nadorp, Pieter van Oudheusden, Hans Pols, Koos Schulte, Ted Verschoor, Michiel Vleer, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen, Rogier van Winden, Joan van der Wyck

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020-685 22 29, telefax: 020-618 91 42
Abonnementsprijs ƒ59,50 / Bfr.1190
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
De Groene Amsterdammer
t.a.v. Herman Feddema
Postbus 353
1000 AJ Amsterdam
Telefoon: 020-623 08 64, telefax: 020-622 14 21

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Etienne Davodeau

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Op de dag dat dit nummer van Stripschrift verschijnt, nadert het wereldkampioenschap voetbal in Amerika zijn hoogtepunt. Of het Nederlands elftal nog in de race is, is op het moment van dit schrijven niet bekend.
Toch leek het de redactie een leuke gelegenheid om even stil te staan bij voetbalstrips. Onlangs stond in Sjors en Sjimmie Stripblad te lezen waarom Roel Dijkstra, de sterspeler van Rapiditas, niet opgenomen is in de selectie van bondscoach Dick Advocaat. Of de wereld van zijn papieren collega's als Rob Ridder, Ronnie Hansen en veteraan Kick Wilstra een waarheidsgetrouwe afspiegeling is van de echte voetbaljungle staat in dit nummer beschreven.
Maar we steken de hand ook in eigen boezem. Twee bekende critici geven hun ongezouten mening over de stand van zaken in de Nederlandse stripkritiek. Wat soms opmerkelijke uitspraken oplevert.
Dat critici zelf ook wel eens het onderwerp van kritiek zijn, mag verder blijken uit een polemische beschouwing over de wijze van jurering voor de NZH-stripprijs. Tijdens de geslaagde stripdagen in Haarlem viel deze prijs, overigens onbetwist, aan Hanco Kolk te beurt.
Afijn, lees zelf maar.

Inhoud

4 **ETIENNE DAVODEAU** Tijs Bagchus
8 **JACQUES MARTIN** Jean-Marie Mievis
11 **AGENDA**
12 **VOETBALSTRIPS** Erik van der Hoeven
16 **STRIPKRITIEK** Hans Pols
21 **BITS & PIECES** Ben Bits
22 **IK DENK ER HET MIJNE VAN ...** Joan van der Wyck
25 **BOEKEN**
28 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp

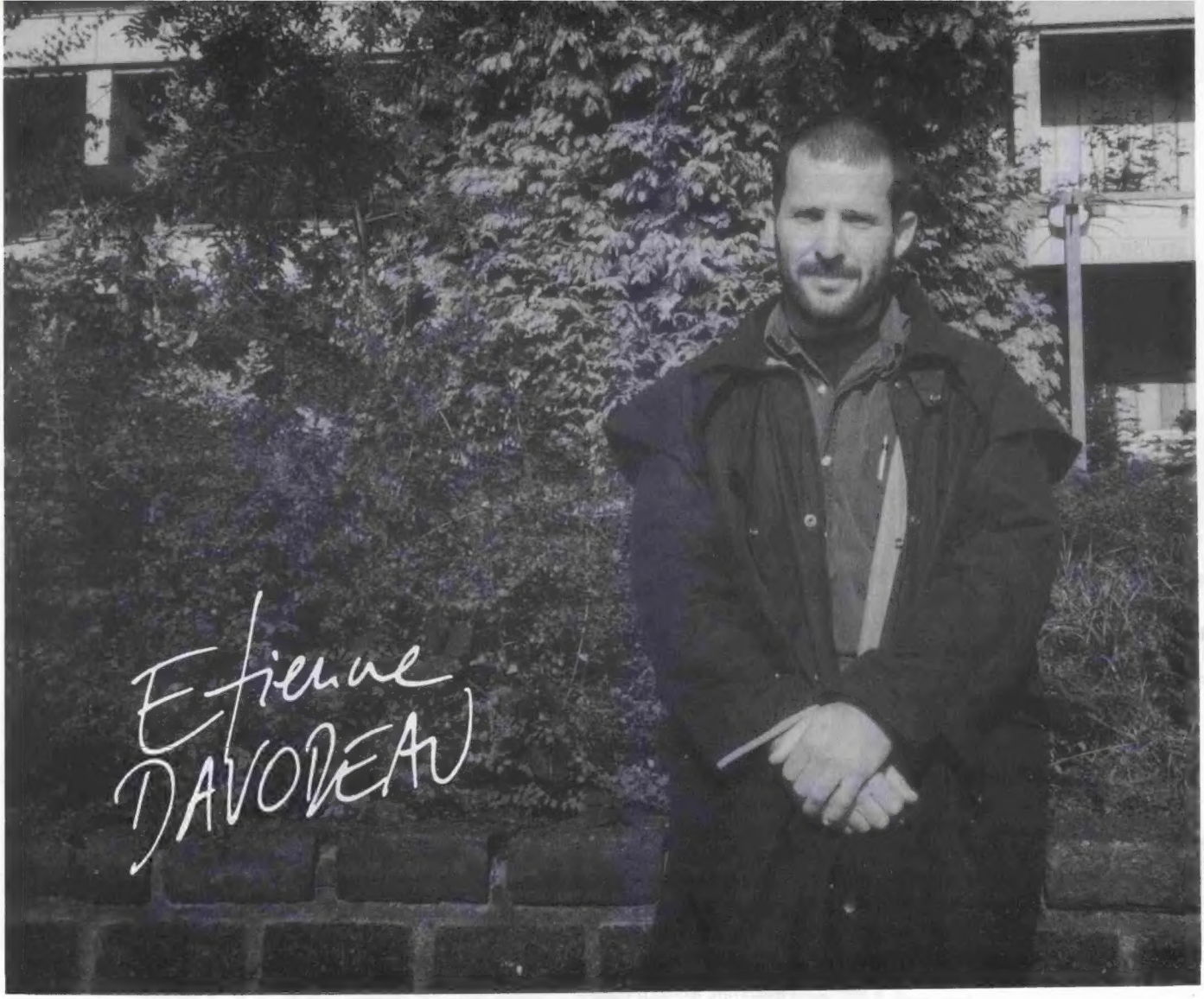

FOTO RIK SANDERS

Etienne Davodeau is bezig naam te maken in de stripwereld. Met *De vrienden van Saltiel* **heeft hij een serie afgeleverd die opvalt door de evenwichtige scenario's en fraaie sfeerbeelden. Davodeau werd in 1965 geboren in de Franse streek Les Mauges in Anjou. Hoewel hij niet bepaald met strips werd grootgebracht raakt hij er al snel door gefascineerd. Tijdens zijn studie Beeldende Kunst in Rennes houdt hij zich, tegen de zin van zijn leraren, voornamelijk met strips bezig. Na het behalen van zijn diploma besluit hij het uitgestippelde carrièrepad te verlaten om zich volledig aan strips te gaan wijden.**

door
TIJS BAGCHUS

'Ik ben eigenlijk alleen maar beeldende kunst gaan studeren om leraar te worden. Dan zou ik een vast inkomen hebben terwijl ik in mijn vrije tijd aan mijn strips zou kunnen werken. Op de academie werd er een beetje neergekeken op strips, ze werden niet gewaardeerd. Docenten en studenten wilden zich alleen met 'serieuze' kunst bezighouden. Ik ben trouwens nooit leraar geworden. Ik heb er voor gekozen me full time met strips bezig te houden. Ik heb er nooit spijt van gehad. Ik ben gelukkig zo, al is het soms moeilijk want m'n strips zijn geen doorslaand commercieel succes. Ook voor m'n ouders was het soms moeilijk. Ze waren een beetje ongerust, ze hadden nooit strips gelezen en zagen liever dat ik een vaste baan aannam.'

'Al tijdens mijn studie heb ik een studio opgericht, samen met vijf vrienden die ook amateurstrips maakten. Dat bood de gelegenheid om veel samen te werken. Ik heb toen een paar korte verhalen gepubliceerd in fanzines. Verder heb ik in 1989 ter gelegenheid van een rockfestival een kleine portfolio van genummerde ansichtkaarten gemaakt, *Amator Musicos* getiteld. Daarnaast heb ik natuurlijk veel nooit gepubliceerde strips gemaakt.'

Kunst

'Ook nu nog werken we samen, hoewel we niet met z'n allen in dezelfde studio zitten. Iedereen werkt thuis. Wanneer ik een scenario geschreven heb, laat ik het aan mijn vrienden zien. Meestal kraken zij het dan volledig af. Dat valt niet mee, maar zo doen we het altijd. Zo inspireren we elkaar. We kennen elkaar heel goed en worden niet kwaad wanneer iemand kritiek heeft. Wat interessant is, is dat zij alle fouten zien die ik zelf niet zie. Geen enkele fout komt erdoor.'

'Na mijn studie heb ik mijn vervangende dienstplicht gedaan. Tegelijkertijd ben ik aan *De man die niet van bomen hield* begonnen, het eerste deel van *De vrienden van Saltiel*. Ik liet het aan verscheidene uitgevers zien en Dargaud was wel geïnteresseerd. Ik had de mensen van Dargaud ontmoet op het festival van Angoulême in januari '91 en precies een jaar later kwam het eerste album uit.'

'Mijn studie is overigens nog wel van invloed geweest op de keuze van de thema's in de serie. De reeks is eigenlijk een ontmoeting tussen de strip en andere kunstvormen. Het is een manier om de strip te vermengen met andere uitingen. De serie gaat min of meer over creatie in het algemeen: het eerste album gaat over een beeldhouwer, het tweede – *De Persmuskiet* – over een fotograaf en

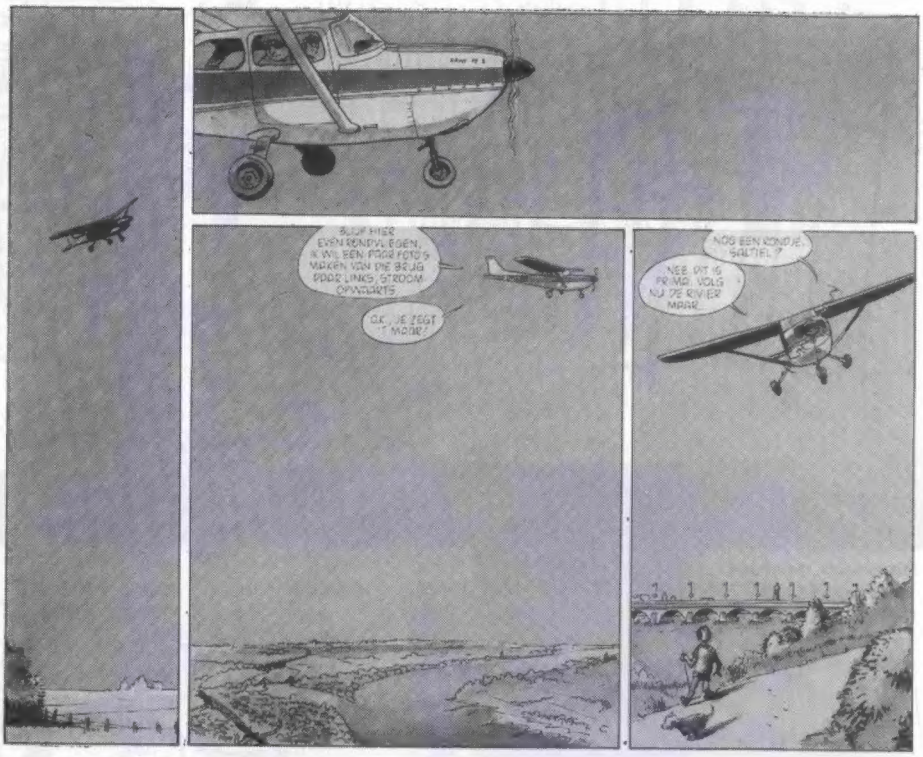

***De persmuskiet*, weidse cameravoering die in de film vrijwel onmogelijk is.**

in het derde deel staat de film centraal.'
'Met *Open einde*, het derde album dat in januari verschenen is, is de serie afgerond. In dat album maakt Gregor Dimitrov, de acteur uit het tweede album, een film over het verhaal van het eerste album. Daarmee is de cirkel rond.'

Film

'*Open einde* gaat eigenlijk over de verschillen en de overeenkomsten tussen film en beeldverhaal. Er wordt vaak beweerd dat film en strip hetzelfde zijn. Ik ben het daar niet mee eens. Ik denk dat er een specifieke striptaal is. Sommige dingen kun je in een strip wel en in een film niet doen. Daarentegen zijn de beweging en het geluid eigen aan de film.
In Frankrijk zijn er veel mensen die zeggen dat de strip de film van de armen is: we hebben geen geld om een film te maken, dus maken we er maar een strip van. Ik vind dat geen juiste houding. Zowel de film als het beeldverhaal moeten op de eigen merites beoordeeld worden. Er bestaan nauwelijks overeenkomsten in de techniek van de verschillende kunstvormen. Het enige wat ze gemeen hebben is het uitgangspunt van de kunstenaar die een foto, een film, een beeldhouwwerk of een strip maakt. Doet men dat voor zichzelf, voor het publiek, voor het geld? Waarvoor? Dat is de kern van de vraag. Voor de strip, voor de film! Dat is het enige wat deze kunstvormen gemeen hebben. Waarvoor doe je het, voor wie doe je het? *Suske en Wiske* is bij voorbeeld een manier om strips te maken. Maar iemand als **Baudoin** heeft weer een heel andere manier die daar niets meer mee te maken heeft. Ik wil iets origineels maken, iets dat van mij is. Ik maak liever iets dat mislukt, dan dat ik iets maak dat op **Hergé** lijkt, of **Uderzo**, of **Bilal**.'

Het scenario

'Voor elk van de albums van Saltiel heb ik één jaar gekregen. Dat is heel hard werken want ik schrijf het scenario, doe het tekenwerk èn de inkleuring. De laatste drie jaar heb ik weinig tijd gehad om me met mijn andere liefhebberijen, fotografie en schilderen, bezig te houden. Later wil ik daar wat meer tijd voor nemen.'
'Maar vooral zou ik scenario's voor andere tekenaars willen gaan schrijven. Ik beschouw mezelf in de eerste plaats als een scenarist die ook tekent. Ik zal waarschijnlijk nooit een goede tekenaar worden.'
'Ik vind trouwens dat het tekenwerk niet zo belangrijk is in strips. Tenminste, niet zo belangrijk als het scenario. Teveel mensen die wel aardig kunnen tekenen, denken dat ze ook meteen een goede stripmaker zijn. Ze vergeten dat er zoiets als een scenario bestaat. Of ze raffelen het af en maken er prachtige tekeningen bij. Een goed scenario met slechte tekeningen kan een goede strip opleveren. Goed tekenwerk op een slecht scenario kan nooit een goed album opleveren.'

De personages

'Ik besteed ook weinig tijd aan het uitwerken van het uiterlijk van de personages. Ik maak vooraf slechts één of twee schetsen. Ik begin meteen te tekenen. Hun gezichten veranderen weliswaar in de loop van het verhaal maar dat is niet ernstig. Als ze maar herkenbaar blijven, voor mij is dat genoeg. Ik streef niet naar grafische perfectie. Ik kan trouwens geen portretten tekenen, alleen maar karikaturen. Voor het personage echter van Gregor Dimitrov heeft **Gérard Depardieu** model gestaan. Hij woont vlak bij me, in een kasteel met een wijngaard. Er doen in het dorp een hoop verhalen de ronde over Depardieu; hij zou bij voorbeeld een café kort en klein geslagen hebben. Misschien is het een loos gerucht maar ik heb het toch verwerkt in *De persmuskiet*. Gregor Dimitrov is dus eigenlijk Gérard Depardieu. Ze hebben ook dezelfde initialen.'
'Ik besteed veel meer tijd aan het uitwerken van de persoonlijkheid van de personages. Dat gaf onverwachts nog problemen want in het eerste album werpt Douglas, de hoofdpersoon, zichzelf voor een trein. Met hem was het dus afgelopen. Dargaud had echter mijn verhaal geaccepteerd op voorwaarde dat er nog twee delen in deze serie zouden volgen. Hoewel ik dat nooit van plan was

***De man die niet van bomen hield*, de getormenteerde beeldhouwer aan het werk.**

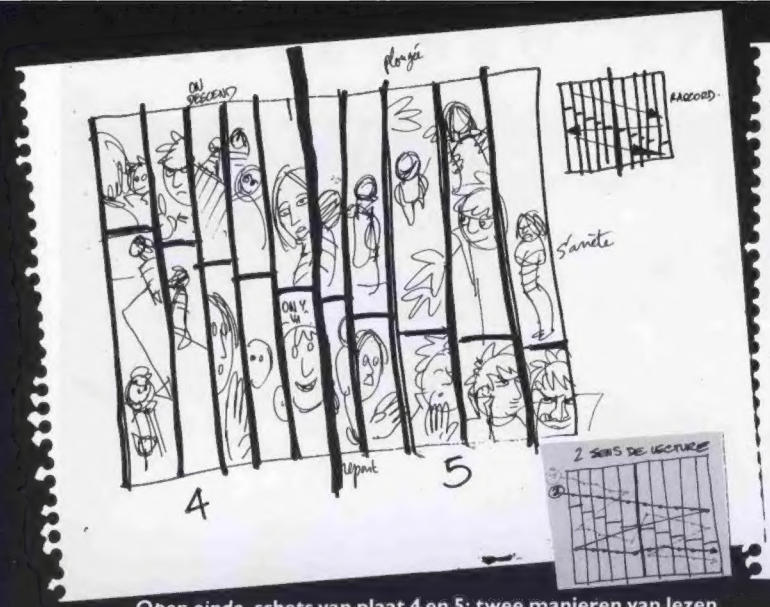

Open einde, schets van plaat 4 en 5: twee manieren van lezen.

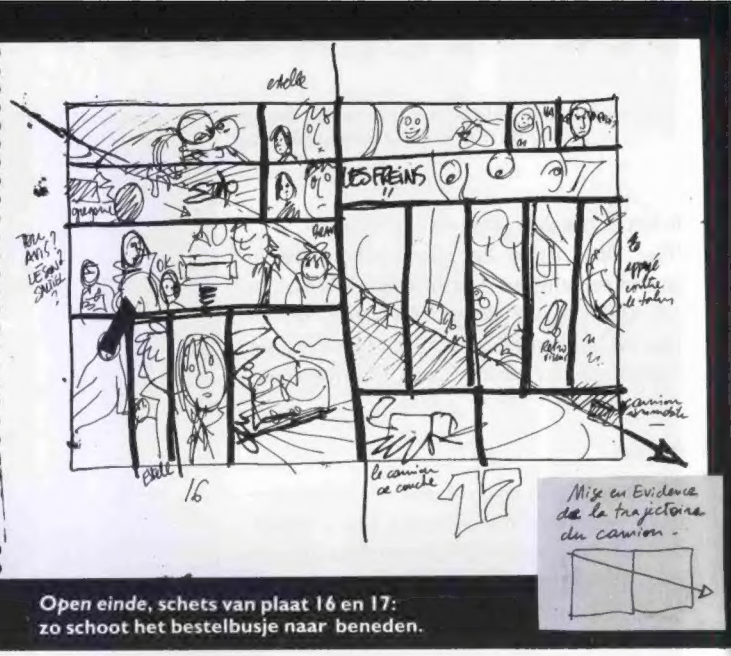

Open einde, schets van plaat 16 en 17: zo schoot het bestelbusje naar beneden.

Bovenaan, de opzet van verschillende pagina's van *Open einde*, rechts, de uiteindelijke pagina's.

Postzegel uit de serie *Plaisir d'écrire*, 12 postzegels gemaakt door 12 jonge stripmakers: Wendling, Olivié, Colman, Sorel, Thiriet, De Moor, Mezzo, De Crecy, Magnin, Robin, Prugue en Davodeau.

geweest moest ik toen van Saltiel de hoofdpersoon maken. Saltiel is dan wel het centrale personage geworden maar hij is niet noodzakelijkerwijs een held in de klassieke zin. Hij is geen sterk, knap type dat altijd wint. Hij is eerder een getuige, zoals een journalist die toekijkt hoe de gebeurtenissen zich ontwikkelen. Het heet *De vrienden van Saltiel* omdat het verhaal zich eigenlijk iedere keer afspeelt rond de mensen die Saltiel ontmoet. Hij is niet de belangrijkste acteur. Saltiel is net zo goed toeschouwer als de lezer.'

Kleur

'Voor de inkleuring van het eerste album had ik niet veel tijd. Ik heb het samen met een vriend, **Marc Legrand**, gedaan. Achteraf ben ik er niet tevreden over. Ik sla het boek nooit meer open.'

'De inkleuring van het tweede album deed ik voor het eerste zelf. Er zitten veel fouten in maar al doende heb ik bijgeleerd. De inkleuring van het derde deel is al beter. Ik houd van het inkleuren omdat het de 'final touch' is. Het licht, de sfeer, de ambiance, dat alles is het 'toetje'. Maar het kost me veel moeite omdat ik de techniek niet volledig beheers. In Frankrijk zijn er acht à tien beroemde inkleurders. Zij staan altijd prominent vermeld in hun albums. Ik zou graag met ze willen samenwerken maar ze hebben het ontzettend druk. Bovendien, wanneer iemand anders mijn werk inkleurt, wordt het nooit precies wat ik in gedachten had. Zelfs niet wanneer we het van tevoren bespreken.'

Schetsen

'Het verhaal van *De persmuskiet* speelt zich af in mijn eigen omgeving. Ik woon op een eiland in de Loire bij het dorp Saint Florent le Vieil. Ik heb het zo natuurgetrouw mogelijk weergegeven. Bij het tekenen van gebouwen en bruggen heb ik veel van foto's gebruik gemaakt. Omdat het mijn eigen omgeving is, zijn de kleuren heel belangrijk. De sfeer die door de kleuren opgeroepen wordt is verder zo belangrijk omdat het geen verhaal vol actie is maar eerder een kroniek. Het album geeft een impressie, een sfeerbeeld van het dorp en de inwoners. In het tweede album ben ik beslist een chroniqueur. Het derde

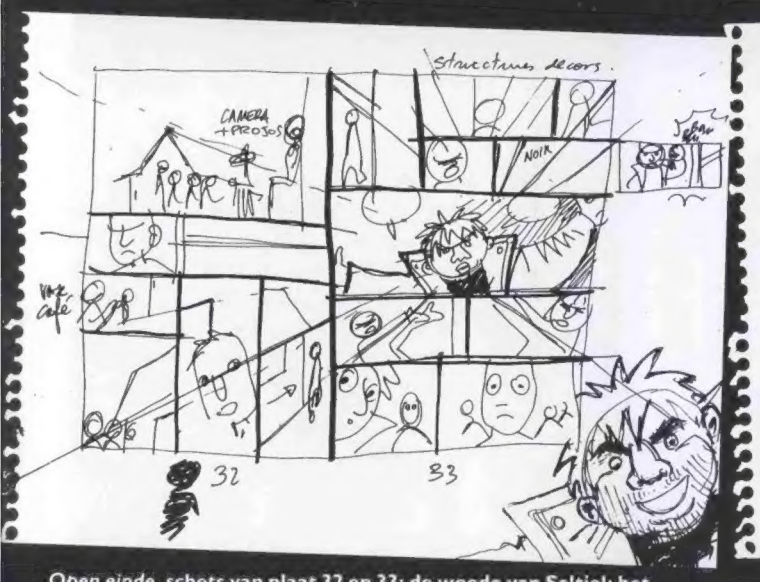

Open einde, schets van plaat 32 en 33: de woede van Saltiel: het middelpunt van deze pagina's.

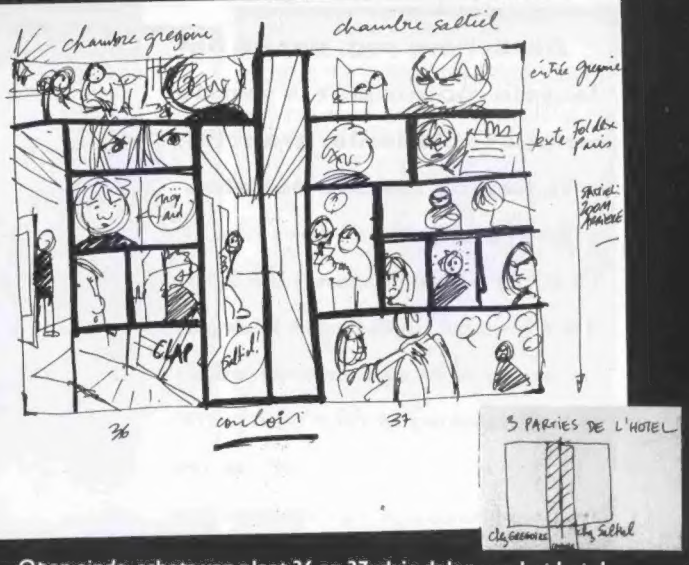

Open einde, schets van plaat 36 en 37: drie delen van het hotel.

Schetsen

Open einde, plaat 4 en 5

Open einde, plaat 16 en 17

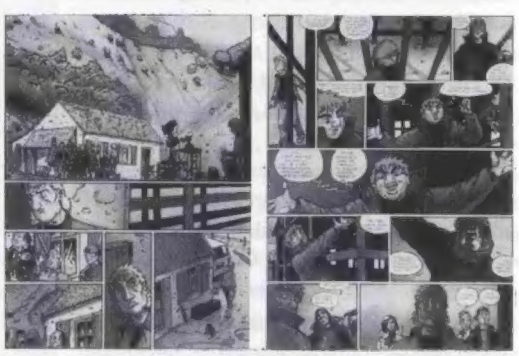

Open einde, plaat 32 en 33

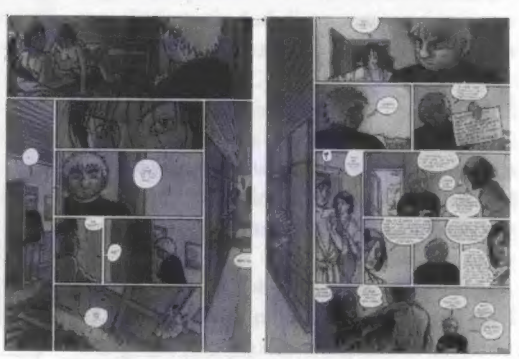

Open einde, plaat 36 en 37

deel daarentegen heeft een groot, compact scenario. Wellicht zou het daarom meer als een roman beschouwd kunnen worden. Ik zou het echt niet weten.'

'Het tweede verhaal is ook enigszins autobiografisch. Dat wil zeggen, de gebouwen en de ambiance zijn levensecht. Het eerste album is dat helemaal niet. Toen mijn moeder dat boek las, vond ze het hatelijk. Ze zei tegen me: Ik wist niet dat je zo zwartgallig was. Enfin, *De vrienden van Saltiel* is afgerond. Ik werk nu aan een ander project, een lang verhaal in twee albums.'

Als ik hem zeg, dat hij het laatste monument is van de stripgeschiedenis, grapt hij: 'Ik ben de laatste der dinosaurussen'. Jacques Martin **(1921) werkte van 1953 tot 1971 voor de Studio Hergé, samen met zijn toenmalige assistenten** Michel Demarets **en** Roger Leloup**. Hij is de man achter de successeries** *Alex*, *Lefranc* **en** *Tristan* **en daarmee ook het schoolvoorbeeld van het klassieke stripverhaal. Sedert geruime tijd leeft hij in Zwitserland. Tijdens één van zijn korte bezoeken aan België zochten wij hem op in zijn riante landhuis nabij Brussel.**

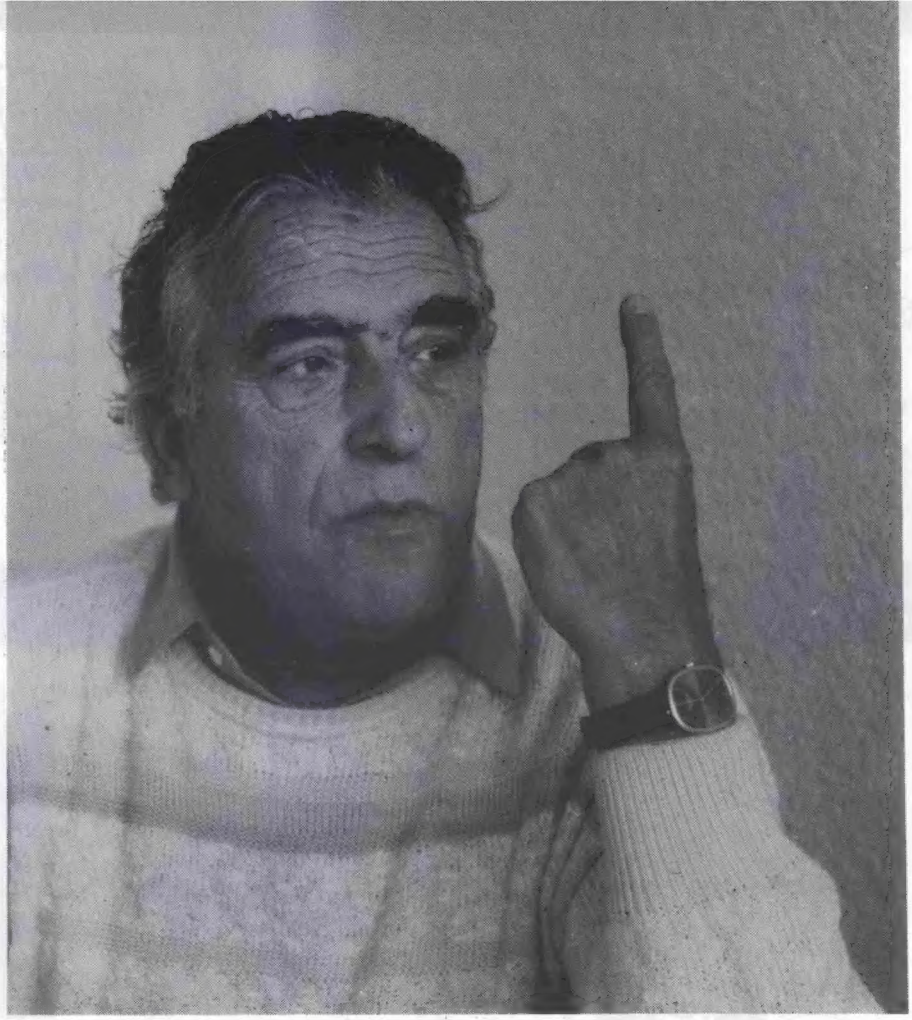

FOTO PIETER VAN OUDHEUSDEN

Jacques Martin

door

JEAN-MARIE MIEVIS

U verliet uitgeverij Casterman voor Bagheera. Kunt u deze overstap **toelichten?**

Jacques Martin: Ik ben nog steeds in een proces met Casterman verwikkeld. Dat sleept nu al enkele jaren. Op dit ogenblik kan ik – om juridische redenen – mijn series *Alex*, *Lefranc* en *Tristan* niet voortzetten. Omdat ik echter al die tijd niet op non-actief wil blijven, heb ik besloten andere reeksen te maken: *Orion* en *Keos*.

Het probleem met uitgeverijen is dat ze geen echte vedetten meer willen. Ze verkiezen 20 auteurs die elk 5000 boeken verkopen boven één auteur die er 100.000 verkoopt. Ze regeren volgens het 'verdeel en heers'-principe. Het zijn geen uitgevers meer, maar papierverkopers. Daarom ben ik mijn eigen uitgeverij gestart en ik heb de ambitie om nog heel wat albums op de markt te brengen.

Griekenland

Zoals bij voorbeeld de serie Les voyages d'Orion **over onder andere het oude Griekenland (tot nu toe enkel in het Frans verschenen). Wat is uw** bedoeling **met deze uitgaven?**

Aanvankelijk wilde ik telkens één stripverhaal en één boek samen uitbrengen. Dat boek behandelde dan elke keer een grote klassieke beschaving. Ik koos voor deze opzet het personage van Orion en niet Alex, omdat deze laatste te veel met zijn eigen serie is vergroeid. Orion kan ik makkelijker in de oudheid laten rondreizen.

Samen met het eerste deel van de avonturen van Orion, *Het heilige meer*, heb ik het eerste deel van *Les voyages d'Orion* gemaakt. Wegens moeilijkheden met mogelijke uitgevers heb ik het zelf moeten uitgeven. Ik zou graag twee of drie van dergelijke boeken per jaar maken, maar voor mij alleen blijkt dat een te grote opgave. Vandaar dat ik beroep moet doen op medewerkers zoals **Gilles Chaillet**.

In *Les voyages d'Orion* heb ik slechts een gedeelte van de personages getekend. Soms vergissen de lezers zich en denken ze dat een bepaalde tekening door mij is gemaakt, terwijl ze in werkelijkheid van Chaillet is. En omgekeerd natuurlijk. Dat stemt me tevreden. Het bewijst dat mijn medewerkers zeer goed zijn.

Wanneer mogen we het tweede deel van de avonturen van Orion, De Styx**, verwachten?**

Tweederde van dat album is klaar. Maar ik heb problemen met mijn ogen. Ik zie niet meer zo goed. Potloodtekeningen kan ik nog maken, maar inkten lukt mij niet meer. Ik zoek iemand die het verhaal kan afmaken, maar dat is geen gemakkelijke opgave. Een pas afgestudeerde jongeman van 19 jaar heeft mij zijn werk getoond. Hem wil ik opleiden. Het is echter ontzettend moeilijk om de stijl van een ander over te nemen. Wij hebben samen nog een hele weg af te leggen, maar ik ben ervan overtuigd dat het ons zal lukken.

U stelde ooit, dat Orion **u meer vrijheid geeft om** vrouwelijke **personages te gebruiken.**

Ik heb momenteel inderdaad een grotere vrijheid om in mijn strips belangrijke vrouwelijke personages op te laten treden. Maar ik heb altijd al vrouwen in mijn albums gehad. Ik was één van de eersten die vrouwen in de strip tekende. Noch **Hergé**, noch **Jacobs**, noch **Franquin** hebben dat gedaan. Ik heb er overigens heel wat last van ondervonden. In *De laatste Spartaan* (uit 1965) liet ik de Griekse prinses verliefd worden op Alex. De reacties waren onvoorstelbaar: een professor schreef me zelfs dat zijn zestienjarige

DE LAATSTE DER DINOSAURUSSEN

zoon gechoqueerd was door dat verhaal en nooit meer de Kuifje zou lezen.
Ik gebruik vrouwelijke figuren, maar ik overdrijf het niet. James Bond en Indiana Jones hebben in elke nieuwe film een andere knappe vrouw aan hun zijde, maar ze mogen zich niet binden. Als de held trouwt en een gezin sticht, betekent dat automatisch het einde van het avontuur. Nu zijn zeden en gewoonten veranderd. Maar jammer genoeg zijn we in het andere uiterste beland: er is geen strip meer of op elke pagina moet een naakte vrouw voorkomen.

Egypte

Keos, **waarvoor u het scenario schrijft, speelt in Egypte. Was dat de volgende** logische **stap nadat u al het oude Rome en het klassieke Griekenland in stripvorm had gegoten?**
Ik ben al verscheidene keren in Egypte geweest en ik hou erg veel van dat land. Maar eigenlijk is het **Jean Pleyers** geweest die de eerste aanzet voor *Keos* gaf. Hij had genoeg van de donkere middeleeuwen, waarin *Tristan* zich afspeelt, en vroeg aan mij of ik voor hem een nieuwe reeks wilde bedenken. Hij dacht aan een verhaal over **Alexander de Grote**, maar ik vond dat als onderwerp te beperkt. Daar zijn één of twee albums over te maken, maar geen gehele reeks. Vandaar mijn voorstel om iets rond Egypte te doen. Pleyers wist hier vrijwel niets van af. Ik heb hem echter bergen documentatie bezorgd en nu is hij erdoor gefascineerd geraakt.

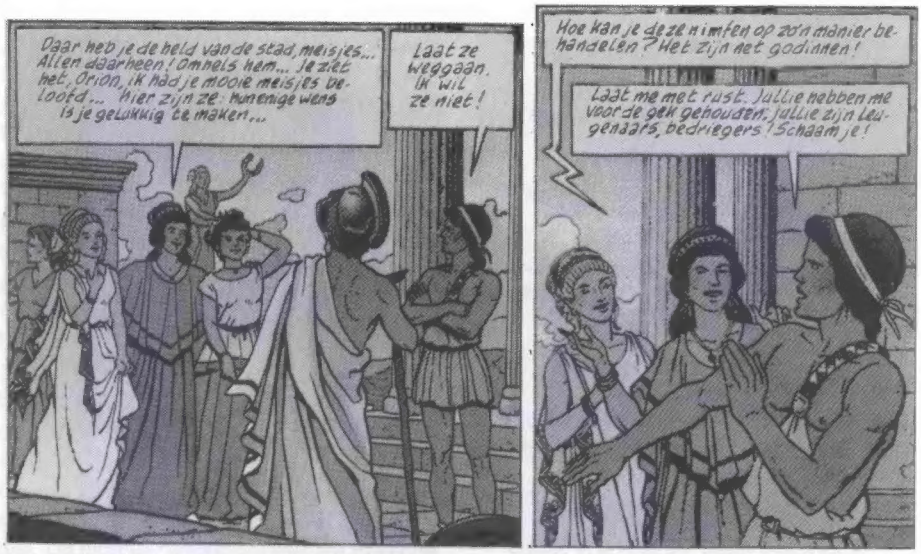
Daar heb je de held van de stad, meisjes... Allen daarheen! Omeels hem... Je ziet het, Orion, ik had je mooie meisjes de loofd... Hier zijn ze: hun enige wens is je gelukkig te maken...
Laat ze weggaan. Ik wil ze niet!
Hoe kan je deze nimfen op zo'n manier behandelen? Het zijn net godinnen!
Laat me met rust. Jullie hebben me voor de gek gehouden: jullie zijn leugenaars, bedriegers! Schaam je!
***Orion*, 'Ik heb altijd vrouwen in mijn albums gehad'.**

De Egyptische geschiedenis en godsdienst zijn niet bepaald de meest eenvoudige **onderwerpen om in stripvorm te behandelen.**
Het overgrote deel van de lezers weet niets van de Egyptische geschiedenis. Wie was **Ramses II**? Wat is het oude rijk? Welke periode besloeg de eerste dynastie?
Om geloofwaardig over te komen moet alles dat ik toon historisch verantwoord zijn. *Keos* is als een serie opgezet, zodat wij niet alles in één album hoeven te verklaren. Beetje bij beetje geven we de lezer meer informatie, zonder echter alles te willen uitleggen. Het is evenwel geen geschiedenisles; het is in de eerste plaats een avonturenverhaal met Egypte als decor.

NET ALS DE GOD MONTH, WAS DE VORST "ROEM, LEVEN, GEZONDHEID EN MACHT" BEREID OM PIJLEN AF TE SCHIETEN EN DE VIJAND TE DODEN.
DE KONINKLIJKE LEGERTROS NADERDE DE VALLEI VAN KADES, TOEN DE SNODE VIJAND PLOTS TEVOORSCHIJN KWAM.
DE VIJAND BELEDIGDE DE GODEN DOOR STENEN EN PIJLEN NAAR DE KONINKLIJKE ESCORTE TE SCHIETEN. DE FARAO "ROEM, LEVEN, GEZONDHEID EN MACHT" VIEL DAARBIJ OP ONGELUKKIGE WIJZE OP DE GROND.
DE GODEN BEPAALDEN DAT DE RUITER MENNAH ZIJNE MAJESTEIT "ROEM, LEVEN, GEZONDHEID EN MACHT" ZOU BESCHERMEN. HIJ KON HEM HET GEDRUM VAN DE MASSA BESPAREN EN HEM WEER OP DE BEEN KRIJGEN.
DANN ZIJ AMON, PTAH EN SETH KON DE VORST OPNIEUW OP DE STRIJDWAGEN PLAATS NEMEN EN HET GEVECHT VERDER-ZETTEN.
DE GODDELIJKE TRIADE ZORGDE ER DAN VOOR DAT HET DE KONING "ROEM, LEVEN, GEZONDHEID EN MACHT" VOOR DE WIND GING. HIJ STORMDE OP DE VIJAND AF EN VERPLETTERDE HEM. DE OVERWINNING VAN KADESH WAS BEHAALD!
DAAROM WIL DE GELIEFDE FARAO RAMSES II "ROEM, LEVEN, GEZONDHEID EN MACHT" ZIJN TROUWE OORLOGSCOMPAGNON, MENNAH SETER, BEDANKEN EN HOUDT HIJ ZIJN HAND IN DE GODDELIJKE HAND OMKLEMD.
PLOTSELING...
Het groene licht... de grote, grote god... de eeuwige nă... acht... AAH!...
Hij is dood, vader! Laat zijn hand los!
Onmogelijk, zoon! Het lijkt wel een klem
STILTE! FARAO RAMSES II IS DOOD!
***Keos*, 'Wie was Ramses II?'**

Verenigde Staten

Een andere reeks, Arno, **over een jonge musicus ten tijde van Napoleon, zou ook worden voortgezet.**
Inderdaad. Het nieuwe album is klaar (En ondertussen ook gepubliceerd in Nederland. Red.). Het is niet meer van de hand van **André Juillard**, maar van **Jacques Denoël**, een jonge tekenaar uit Spa die helemaal in de stijl van Juillard werkt. Tegelijk met dit nieuwe verhaal worden ook de vorige delen opnieuw uitgebracht, zij het met een andere cover. Juillards tekeningen zijn fraai, maar zijn covers waren niet erg geslaagd. Dat is niet zijn sterkste punt. Ik heb ze dan ook hertekend voor de nieuwe uitgave.
Ik bereid nu het scenario van het vijfde en zesde deel voor. Die spelen respectievelijk in Louisiana en Massachusetts. Ik ben trouwens naar de Verenigde Staten geweest om me te documenteren. Het is mijn bedoeling om elk jaar één album van *Arno* op de markt te brengen. Ten minste, als de tekenaar dat tempo aankan.

U heeft de reputatie uitstekend gedocumenteerd **te zijn. Vanwaar die drang?**

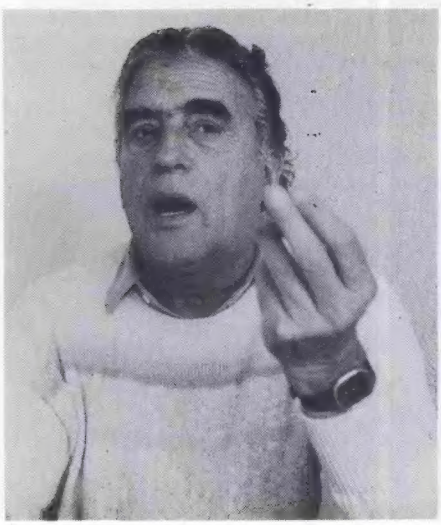

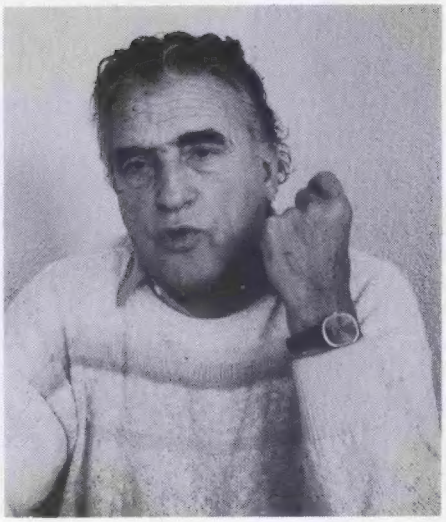

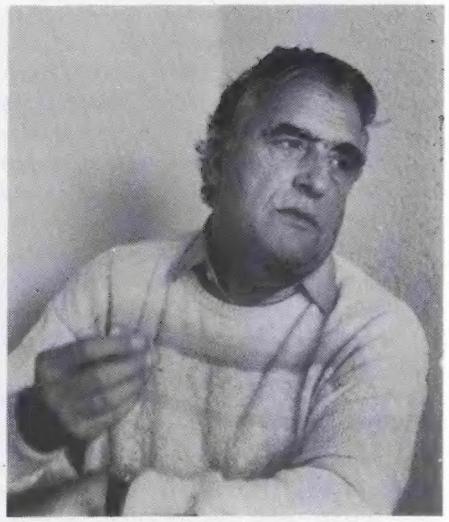

FOTO'S PIETER VAN OUDHEUSDEN

Het snelle succes van *Alex* heb ik vooral aan docenten te danken. Telkens als zij de albums van Alex in de klas gebruikten, maakte dat grote indruk op de leerlingen. Dat is vandaag de dag nog steeds zo. Vanaf het ogenblik dus dat mijn boeken op die manier door professoren en opvoeders gelezen en aangewend werden, kon ik niet meer terug. En dat wil ik ook niet. Ik ben verplicht om zo realistisch mogelijke reconstructies te maken. En de lezers weten dat ik niets uit mijn duim zuig. Ik vertel de waarheid zo getrouw mogelijk.

China

Een bijzonder opvallende, exotische locatie voor de avonturen van Alex in China. Hoe bent u op het idee gekomen voor De keizer van China**?**

Ik las eens een anekdote over een Chinese prins die door vergif om het leven kwam. Dat gegeven wilde ik absoluut in Alex verwerken. Ik trachtte me te informeren over China, maar dat bleek veel moeilijker dan ik dacht. China was op dat ogenblik een gesloten land. Ik heb het idee toen opzij gezet en eerst een aantal andere albums gemaakt. Een tijdje later ontmoette ik echter een schilder uit Brussel. Hij was getrouwd met een Chinese. Zijn vrouw mocht China niet verlaten en hij kreeg geen toestemming om er te wonen. Wel kreeg hij een visum, waardoor hij zes maanden per jaar in China mocht verblijven. Nadat ik hem over mijn idee vertelde, beloofde hij mij om in China achter de benodigde documentatie aan te gaan.

Lange tijd hoorde ik niks meer van de man. Ik had zelfs het plan voor *De keizer van China* al laten varen. Tot hij op een goeie dag aanbelde ... met een enorme koffer boordevol documentatie: boeken, gravures, tekeningen ...

Bovendien bracht hij nog het geduld op om alles te vertalen en uit te leggen. Zo leerde ik bij voorbeeld, tot mijn grote verbazing, dat de daken van de pagodes in de tijd waarin mijn verhaal speelt, niet gekruld waren maar recht. Zonder hem had ik het China van die tijd nooit zo accuraat kunnen weergeven.

Italië

U lijkt me een druk bezet man. Is *Jacques Martin* **een workaholic?**

Nee, ik werk elke dag van tien tot zeven, maar ik maak ook tijd vrij voor andere dingen. Daarnet bij voorbeeld heb ik naar **Grieg** zitten luisteren. Verder kijk ik televisie en sport ik graag: skiën, waterskiën en fietsen. Vanmorgen nog heb ik een fietstochtje door de omgeving gemaakt.

Volgt u de stripactualiteit?

Totaal niet. Een groot schrijver werd ooit gevraagd: 'Meester, leest u de boeken van uw confraters?', waarop hij antwoordde: 'We lezen elkaar niet, we observeren elkaar'. Ik heb voor geen van beide tijd. Ik ben met heel wat andere zaken bezig.

Er komen trouwens veel te veel boeken uit. Het is onmogelijk geworden om bij te blijven. Laat me u een anekdote vertellen: mijn uitgever zond mijn nieuwste album naar een radiostation voor een recensie in hun stripprogramma. Enkele maanden later ontving ik van die zender een bevestiging van uitzending. Daar zat ook een brief bij waaruit bleek dat mijn boek in de top 5 van de redactie stond. Dat was natuurlijk prettig, maar de brief ging verder: 'Heren uitgevers, tussen 8 november en 5 december jongstleden kregen wij 180 strips toegestuurd. Per week kunnen wij slechts drie albums bespreken. Wij kunnen deze "ondoordachte stortvloed" (sic) niet volgen. Derhalve verzoeken wij u zelf een selectie te maken van de strips die u door ons besproken wilt zien en ons slechts drie albums per maand toe te sturen.'

Het gaat hier om mensen uit het vak, die strips voor hun beroep lezen en ze gratis krijgen. Als zij al niet meer kunnen bijhouden wat er op de markt uitkomt, hoe kan de gewone lezer dit dan volgen? 180 nieuwe titels per maand! Dat betekent zes nieuwe albums per dag. Dat is waanzinnig! Geen

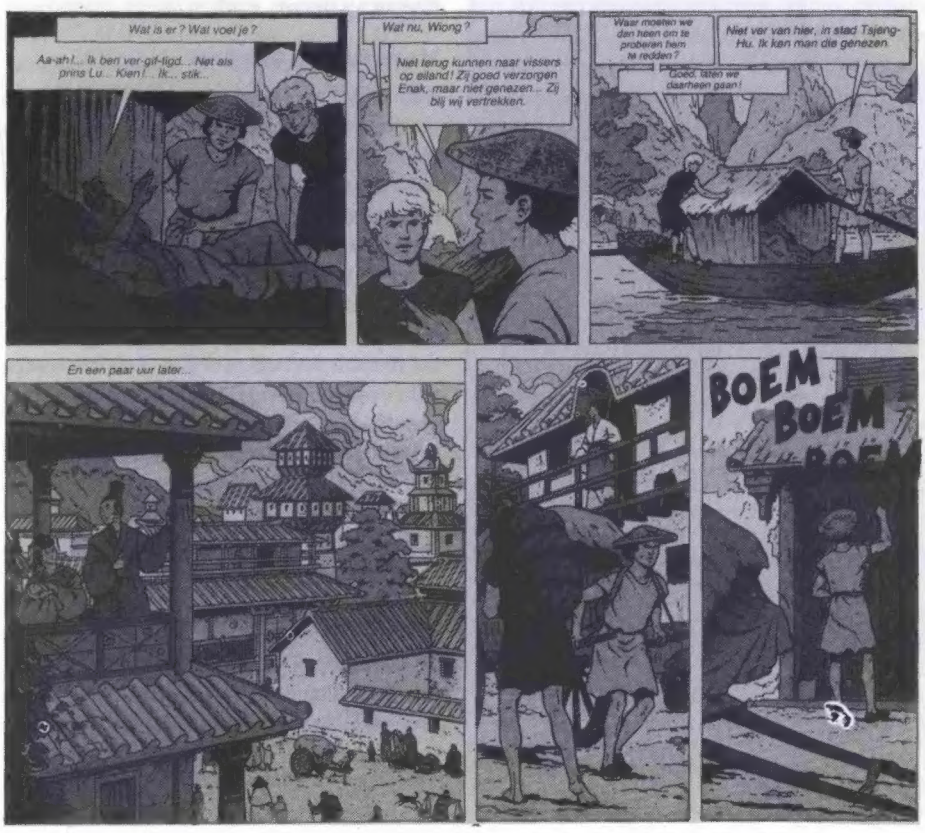
Wat is er? Wat voel je?
Aa-ah!... Ik ben ver-gif-tigd... Net als prins Lu... Kien!... Ik... stik...
Wat nu, Wiong?
Niet terug kunnen naar vissers op eiland! Zij goed verzorgen Enak, maar niet genezen... Zij blij wij vertrekken.
Waar moeten we dan heen om te proberen hem te redden?
Niet ver van hier, in stad Tsjeng-Hu. Ik ken man die genezen.
Goed, laten we daarheen gaan!
En een paar uur later...
BOEM
BOEM

Alex, 'Tot mijn verbazing waren de daken van de pagodes in die tijd niet gekruld'.

wonder dat de verkoop achteruit gaat. De lezers worden verplicht te selecteren en bijgevolg kopen ze enkel nog die strips waar ze zeker van zijn, de vaste waarden. Kenmerkend voor de huidige stripwereld is de verwarring. Er is sprake van overkill. **Hergé** zei het al: 'Ze zijn gek. Ze brengen alles uit. Dat zal zich wreken op de komende generatie.' Uitgevers willen geen grote series meer. Ze verlangen van de auteurs iets geniaals, iets revolutionairs. Maar het resultaat is allemaal 'barbe à papa'. Ik heb de indruk dat er na ons een groot gat komt dat niet wordt opgevuld.

Vergelijk het met de filmindustrie in Italië. Er waren daar een aantal schitterende acteurs en cineasten. Nu die van het toneel verdwenen zijn, blijft de industrie films produceren, evenwel zonder die grote namen. En het resultaat is navenant.

In Frankrijk is nog steeds geen waardig opvolger voor **Louis de Funès** gevonden. De roergangers kan men nooit vervangen.

Af en toe is er een nieuwe strip van **Bilal** of zo ... maar voor de jongere generatie zie ik weinig hoop. Feit is wel dat jonge tekenaars tegenwoordig veel beter hun vak beheersen dan wij indertijd. Maar de scenario's zijn debiel, de inkleuringen zijn vaak om te huilen. Dit alles is de schuld van de uitgevers. Zij zijn onbekwaam en tonen een totaal gebrek aan visie. Toch zal de strip als medium overleven, daar ben ik zeker van.

Brussel

In een vroeger interview zei u, dat u graag zou willen dat uw helden u overleven en dat uw reeksen ook na uw dood voortgezet worden. Kan dat niet tot moeilijkheden leiden? Ik denk bij voorbeeld aan de problemen rond de laatste Blake en Mortimer**.**

Ik wil dat mijn creaties worden voortgezet. Vast en zeker. Met dit doel voor ogen ben ik bezig een groep mensen in te werken die me kunnen opvolgen. Ik begeleid hen en leer hen mijn stijl aan. **Jacobs** heeft zoiets nooit gedaan. Daar zit net het verschil. Hij heeft niemand opgeleid. Ook **Hergé** had de mogelijkheid om voor opvolgers te zorgen. **De Moor** en ik waren voldoende bekwaam voor die taak, maar Hergé zag het niet zitten.

Wat het tweede deel van *De formules van professor Sato* betreft: Jacobs' erfgenamen hebben mij als eerste gevraagd, maar ze gedroegen zich niet al te eerlijk. **Bob de Moor** heeft de opdracht wel aanvaard, maar hij is slecht behandeld. Hij was meer dan geschikt om die taak naar behoren te volbrengen. Langs alle kanten hebben ze hem echter onder druk gezet om sneller te werken. Ze roken het geld ...

Bob vertelde me dat hij niet tevreden was over de tekeningen en opnieuw wilde beginnen. De uitgever weigerde, met het bekende gevolg dat het album heel lelijk is geworden.

Mij is ter ore gekomen dat Dargaud een nieuwe *Blake en Mortimer* wil uitgeven. Laat ze oppassen, want het publiek was bijzonder ontgoocheld over het tweede deel van *Sato*. Een nieuwe mislukking zullen ze niet pikken. Nu de meester er niet meer is, willen ze zijn werk voortzetten zonder dat een goede opvolging is geregeld. Een absurde gedachte! Ik maak me geen zorgen over hoe het na mij moet. Ik weet dat de mensen die ik nu vorm, goed zijn en geen grote fouten zullen maken.

Ten slotte: Wat vindt u van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal in Brussel?

Ik heb de indruk dat de verantwoordelijken van dat museum niet echt eerlijk zijn. Zij trachten bepaalde auteurs op de voorgrond te plaatsen, omdat ze geld nodig hebben. Ze zijn veel te afhankelijk van de uitgeverijen.

Naar het schijnt is er wel een ruimte aan mij gewijd, maar verschillende mensen hebben bij mij geklaagd over de bijzonder povere uitvoering ervan. Eigenlijk interesseert het me niet. Ik ben er zelfs nog nooit naartoe geweest. En zo vaak kom ik toch niet in België.

(Data-entry: Michiel Vleer)

CE GRAND DIABLE SE PRÉSENTA COMME ÉTANT UN POLICIER IL ME DIT ÊTRE CHARLES VIDOCQ DU MINISTÈRE DE L'INTÉRIEUR IL ÉTAIT ENCHANTÉ DE M'AVOIR DÉCOUVERT, CAR IL CHERCHAIT PRÉCISÉMENT UN ÉQUILIBRISTE.
LE LENDEMAIN, JE ME PAVANAIS DANS DE BEAUX ATOURS ET VIDOCQ FUT SURPRIS PAR MA CAPACITÉ À CHANGER DE PERSONNAGE
LE JOUR SUIVANT LE CITOYEN FOUCHÉ ME CONVOQUA ET ME DÉCLARA QU'EN ATTENDANT LA MISSION DÉLICATE QUE L'ON ME DESTINAIT, J'ALLAIS ÊTRE PRISE EN CHARGE PAR LA POLICE SECRÈTE DE L'ÉTAT
IL ME PROMIT ALORS UNE PETITE FORTUNE SI J'ACCOMPLISSAIS POUR LE CITOYEN-MINISTRE FOUCHÉ UNE MISSION TRÈS DÉLICATE MON PÈRE ÉTAIT RAVI
IL FALLAIT M'AGUERRIR ET POUR DÉBUTER, J'EFFECTUAI QUELQUES SURVEILLANCES, DÉGUISÉE EN SOUILLON, JEUNE ÉLÉGANT OU BOSSU.

***Arno*, Wordt nu getekend door Jacques Denoël.**

AGENDA

t/m 31 juli
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', P.I. Marwei, Holstmeerweg 7, Leeuwarden.

t/m 14 augustus
9e Nederlands Cartoonfestival, Muziekcentrum Frits Philips, Winkelcentrum Heuvel Galerie, Eindhoven.

t/m 14 augustus
Expositie 'Kat en Muis. Spiegelmans Maus', Joods Historisch Museum, Jonas Daniël Meyerplein 2-4, Amsterdam.

t/m 14 augustus
Expositie 'De wereld van Bruintje Beer', Teylers Museum, Spaarne 16, Haarlem.

t/m 28 augustus
Expositie 'Willy Vandersteen, een jonge belofte', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 28 augustus
Expositie Lorenzo Mattotti, Vleeshal, Grote Markt 16, Haarlem.

t/m 4 september
Expositie 'De bende van Jojo', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 4 september
Expositie 'Marten Toonder, tekenaar in oorlogstijd', Verzetsmuseum Amsterdam, Lekstraat 63, Amsterdam.

16 juli t/m 7 augustus
9e Stripfestival Koksijde, Casino-parking, Koksijde, België.

30 juli t/m 15 augustus
Stripfestival Middelkerke, Middelkerke, België.

1 t/m 31 augustus
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Ministerie van Sociale Zaken, Bureau Bedrijfsvoering, A. van Hannoverstraat 4-6, 's-Gravenhage.

4 t/m 7 augustus
San Diego Comic Convention, San Diego Convention Center, 111 West Harbor Drive, San Diego, U.S.A.

6 augustus
Arnhemse striptekenaarsdag (met onder andere Algemene Ledenvergadering Het Stripschap en ruilbeurs), Filmhuis Arnhem, Korenmarkt 42, Arnhem.

1 t/m 30 september
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, 's-Gravelandseweg 55, Hilversum.

3 en 4 september
9e Brabants Stripspektakel '94, Zaal Valkencourt, Pastoor Heerkensdreef, Valkenswaard.

3 en 4 september
Amusementsbeurs 1994 'Eternicon I', Expohallen Kelchterhoef, Houthalen-Helchteren, België.

6 september t/m 6 november
Expositie 'Giles tekende de bevrijding van Brussel', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

1 t/m 31 oktober
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Raadhuisstraat 25, Doetinchem.

1 en 2 oktober
Stripfestival, Durbuy, België.

14 t/m 16 oktober
De Stripdagen, Turfschip, Breda.

22 en 23 oktober
12e Fête de la BD d'Audincourt, Audincourt, Frankrijk.

25 oktober 1994 t/m 8 januari 1995
Expositie 'Mittei, een Luiks kunstenaar', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

1 t/m 30 november
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Oude Schans 23, Delfzijl.

1 t/m 31 december
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Stationsstraat 2, Wageningen.

1 t/m 30 januari 1995
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Merceloseweg 59, Venray.

1 t/m 28 februari 1995
Expositie 'De andere wereld van Marten Toonder', Openbare Bibliotheek, Noorderplein 101, Emmen.

12 maart 1995
10e Leidse Stripdag, Centrale Bibliotheek, Leiden.

9 en 10 december 1995(!)
Stripgidsdagen '95, Turnhout, België.

BEELDVORMING I

Op 17 juli aanstaande vindt de finale plaats van het WK-voetbal 1994 in de Verenigde Staten. Een volle maand voetbal is dan achter de rug. Bij de aanvang van dit toernooi bleek al dat de voetballerij steeds mondialer wordt: meer en meer landen brengen teams op de been die zich kunnen meten met de traditioneel sterkere nationale elftallen uit Europa en Zuid-Amerika. Dit mondiale aspect blijkt ook uit de nationale voetbalcompetities: iedere zichzelf respecterende club heeft op z'n minst een buitenlandse voetballer in dienst. Zo komt de laatste tijd een groeiend aantal voetballers uit de derde wereld naar de Europese voetbalcompetities. In Nederland zijn dat op dit moment vooral Ghanezen en Nigerianen. In voetbalstrips wordt snel ingesprongen op dit soort ontwikkelingen. Maar niet alle strips gaan daar even zorgvuldig mee om. Erik van der Hoeven behandelt in onderstaand artikel de beeldvorming in voetbalstrips.

Stom, ontzettend stom dat hij er in getrapt was. Feyenoorder **John van Loen** wist het toch! 'Dit soort spelers uit dat soort landen halen smerige trucs uit, kunnen heel mooi vallen en gillen.' Hij weet het zeker: 'Hun (de spelers van FC Porto) hebben me een rooie kaart aangenaaid.' Over 'hun', 'hun gegil' en 'hun smerige trucs' gaat het ook in de populaire Nederlandse voetbalstrip *Roel Dijkstra*. Onlangs is het laatste album *Ebony* verschenen.

Hondstrouw

Roel Dijkstra is geen eendagsvlieg. *Ebony*, waarvan we de voorpublikatie in Sjors en Sjimmie Stripblad lazen, is al zijn twintigste album en hij geldt als de topper in het genre. Een soort **Marco van Basten** van de strip en dat al achttien jaar.

Anders dan de echte voetbalsterren blijft Roel Dijkstra hondstrouw aan zijn Nederlandse club. Hoeveel geld hem ook geboden wordt, hij peinst er niet over Rapiditas of Nederland, behalve voor een toernooi of vakantie te verlaten.

In zijn hart zou Roel Dijkstra (blond haar, blauwe ogen) natuurlijk het liefst alleen maar voetballen. Helaas zijn er altijd weer schurken die een competitie of toernooi met criminele opzetjes trachten te vervalsen. En de boeven kennen de zwakke plek van de voetballers. Ze dreigen met lichamelijk geweld, of ontvoeren vrouwen en kinderen. Roel Dijkstra heeft een neus voor dat soort machinaties ontwikkeld. Aanvankelijk ontkennen de slachtoffers, maar geconfronteerd met de bewijzen zijn ze Roel zielsdankbaar dat hij het voor hen opneemt.

Onstuimig

In het achttiende album *De zwarte toto* speelt Vallia, de buitenlandse keeper van Rapiditas een hoofdrol als slachtoffer. De maffia chanteert de doelman om wedstrijden te verliezen. Roel Dijkstra en zijn maatje 'houten Klaas' Arnold de Lange binden de strijd aan met de Italiaanse schurken. Arnold de Lange is een driftkikker, die er uitgesproken meningen op na houdt. Een Franse speler, die niet wil toegeven dat ook hij gechanteerd wordt, liegt. 'Ik zie het aan die knoflookkop van hem'. Eerder had De

door

ERIK VAN DER HOEVEN

Lange het over 'die knoflookvreter' en later maakt hij de Franse ploeg uit voor 'knoflooketers'. Roel Dijkstra vindt zijn maatje wat onstuimig. Maar protesteren komt niet bij hem op.

Afrikanen nemen in de Europese voetbalcompetitie een steeds belangrijker plaats in. In het album *Ebony* reist Roel Dijkstra dan ook voor een toernooi af naar Oost-Afrika. Er wordt een aanslag gepleegd op een dictatoriale president en de jonge voetballer Ebony wordt (ten onrechte) vervolgd. Dijkstra aarzelt niet en smokkelt Ebony naar Nederland. 'Een strip die talloze, vooral jonge, voetballers zal aanspreken!', verwacht uitgever Big Balloon.

Voetbal als figurant

Aan de vooravond van de Europese voetbalkampioenschappen 1992 verscheen *Het*

Dutchy zou teveel lijken op de Engelse mascotte uit 1966.

N VOETBALSTRIPS

GLANSEN DIE JE HET SCOREN BELETTEN. EEN SPITS DIE BLIGHT VOOR Z'N PREGANENT NA EEN DOEL-PUNT!
TERECHTGESTELD IN HET STADION WAT STAAT ONS VERDER NOG TE WACHTEN!?
INTERESSANTER NIS NIET. IK HOU 'T VOOR GEZIEN. ZEKER WETEN!
HÉ, DAN-STICA... HOU GEEK ENGLAND, HÉ? - NO!?
HUH?! JA ZEKER.
JA MIJ MEENEMEN NAAR JOUW LAND? OKEE!?

Bekende stereotiepen van Afrika

super voetbalboek met 'de beste voetbalstrips'. In twee langere verhalen neemt Roel Dijkstra het op tegen criminelen in zuidelijke landen. In *De hangende spits* ontdekt hij dat de aanvallers van Brazilië expres slordig met de kansen omspringen. Hun vrouwen zijn ontvoerd. De gekleurde voetballers die gechanteerd worden, kunnen weliswaar fantastisch voetballen – het zijn immers Brazilianen – maar aan initiatief buiten het veld ontbreekt het hen. In *De mini-WK* wordt een voorzitter van een club ontvoerd. De plaatselijke Mexicaanse voetbalbestuurders en autoriteiten doen het in hun broek van angst voor de chantage en zouden zonder de bemoeienis van Dijkstra de wedstrijden verkopen. Alleen tegen het doortastend optreden van Roel Dijkstra hebben de criminelen uiteindelijk geen verweer. Dijkstra is stervoetballer en scoort daarom en passant nog menig doelpunt. Maar van de wedstrijdplaatjes valt weinig over het spel te leren. Roel Dijkstra heet wel voetbalheld, maar voor hetzelfde geld zou hij als formule 1-coureur rond de internationale circuits de misdaad kunnen bestrijden. Het voetbal fungeert als figurant. Net als zijn medespelers, op maatje Arnold de Lange na. Dat geldt ook voor de veelvuldig scorende gekleurde middenvelder die als twee druppels water op **Ruud Gullit** lijkt, maar Ray Boy (Millar) heet.

De verhalen in *Het super voetbalboek* worden omlijst met pagina's voetballessen. Lezers zien hoe ze moeten passen, koppen, passeren en de bal met hun lichaam kunnen afschermen. De begeleidende teksten zijn van 'Roel'. In de jaren zeventig waren er instructieve strips met aanwijzingen van **Johan Cruyff** en **Piet Keizer** en in de eerste Dijkstra-albums gaf **Willem van Hanegem** les. In zo'n EK-uitgave zou het voor de hand liggen eigentijdse idolen op te voeren als **Gullit**, **Rijkaard**, **Van Basten**, **Koeman** of **Bergkamp**, maar het werd Roel.

Mans genoeg

Roel Dijkstra is dè stripvoetballer van Nederland, maar niet de enige. In *Het super voetbalboek* staat ook een langer avontuur van *Steven Nieland*, maar dat is een kloon. In *De tol van de roem* benut Nieland zijn voetbaltechniek om de ontvoerders van zijn zoontje met een paar welgemikte schoten met een bal te ontwapenen. In zijn team spelen twee nuttige donkere figuranten,

Dutchy

Wie hem nu nog niet kent, heeft zijn ogen echt in zijn zak zitten: Dutchy, de mascotte van het Nederlands elftal. Gedurende de afgelopen tijd dook hij overal op. De oranje-gekte heeft ervoor gezorgd dat zelfs op de meest onverwachte plaatsen, zoals de slager op de hoek en de plaatselijke kapper, artikelen met de afbeelding van Dutchy te koop werden aangeboden. Geestelijke schepper van deze Oranje-mascotte: tekenaar **Uco Egmond**. Egmond vormt samen met twee collega's Studio Line Up. Begin vorig jaar tipte een kennis van hen, die contacten had met **Cees Wolzak** (de inmiddels vertrokken directeur Betaald Voetbal bij de KNVB), dat de voetbalbond op zoek was naar een nieuwe mascotte. Leon, de leeuw die bij het vorige WK-voetbal weinig kon imponeren, zou vervangen worden. 'Wij stuurden vervolgens de KNVB vrijblijvend (no cure, no pay) een paar opzetjes toe', vertelt Egmond. 'Behalve een voorstel voor een leeuw hadden wij ook andere ideeën, zoals een mascotte in de vorm van een voetbal. De KNVB reageerde positief en had wederom een voorkeur voor een leeuw. Ook moest het ontwerp minder grafisch worden. De voetbalbond wilde de zaken breed aanpakken, met de afzet van veel merchandising-artikelen, en vroeg om een conventioneler, eenvoudiger ontwerp. Uiteindelijk is dit Dutchy geworden, waarbij ik het ontwerp heb gemaakt en mijn collega **Menno Bolle** zich heeft ontfermd over de kleuren en de digitalisering. Behalve het ontwerp hebben wij ook nog gewerkt aan korte animatiefilmpjes rond Dutchy, die op de tv te zien zijn bij de voetbalquiz van het Sportjournaal.'

Opvallend genoeg heeft Egmond van sport, en van voetbal in het bijzonder, weinig kaas gegeten. 'Ik was vroeger zo'n jongetje dat bij gymwedstrijden altijd als laatste werd gekozen', bekent hij. 'Dat gaf bij de voorbereidingen wel eens aanleiding tot hilariteit. Zo had ik bij een van mijn eerste ontwerpen Dutchy het rugnummer "1" gegeven. Wist ik veel dat dat het nummer van de doelman was. Bij de KNVB konden ze er wel om lachen. Echte problemen leverde mijn gebrek aan sportkennis niet op. Daarbij liet ik mij adviseren door **Jan de Koning**, de ontwerper van de vorige leeuw Leon, over typische voetbalelementen, zoals het aantal noppen, de houdingen en de regel dat het hemd in de broek moet.'

Met de naam Dutchy en de verdere licentieafhandeling heeft Egmond overigens niets van doen gehad. Ook de problemen rond de naamgeving, waarbij de KNVB hard moest onderhandelen met bedrijven die Dutchy reeds als merknaam bleken te gebruiken, zijn aan hem voorbij gegaan. 'Wel kwam er kritiek van het tijdschrift Voetbal International dat Dutchy teveel vond lijken op de leeuw van de Engelse voetbalbond uit de jaren zestig. Dat zei mij niets, laat staan dat ik die leeuw ooit had gezien.' De KNVB zal Dutchy nog tot het Europees kampioenschap 1996 in Engeland als mascotte handhaven. Egmond heeft met plezier aan de opdracht gewerkt. 'Zeker als je uiteindelijk zo'n beetje op iedere straathoek je eigen creatie tegenkomt. Dat geeft me een wonderlijk en trots gevoel.'

RS

Ray Cossee (robuuste laatste man) en Pak Soen (bootvluchteling). Iets meer karakter krijgt een Deense voetbalcrack. Hij kiest uiteindelijk niet de buitenlandse miljoenen maar Phoenix: 'Weet je, mijn vrouw is Nederlandse en ze wil graag in haar geboorteland wonen en Phoenix is 'n wereldclub'. Populair is de van oorsprong Engelse reeks *Rob van de Rovers*. Centraal staat de figuur van de na dik 20 albums ervaren Rob Ridder. In de recente albums spelen in de Rovers de zwarte speler Bruno Keppelaar, de Chinees Hi Loy Yen en de Zweed Per Bengtson. In het eerste album van de reeks (1980) was er al een zwarte linksbuiten Erwin Eliot. Het verhaal *De Spaanse ster* draaide echter om de mogelijke komst van een buitenlandse topschutter. De supporters eisen een buitenlandse inbreng omdat ze zien dat andere clubs daar profijt van hebben en de Rovers niet goed spelen. Diverse spelers hebben hun twijfels, omdat ze bang zijn voor hun eigen plaats, zoals spits Wally Mervijn of de kandidaat, de Spaanse topschutter Paco Díaz te arrogant vinden. Na een wedstrijd waarin Diaz eens niet scoort is Mervijn blij: 'Ik heb het nooit een goed idee gevonden om 'n buitenlander in de Rovers op te nemen ... zeker Diaz niet!' Van een negatieve stereotypering van Diaz als Spanjaard is echter geen sprake. Uiteindelijk komt hij toch en is hij ook volgens Mervijn een welkome aanwinst. Dat geldt ook voor de jonge zwarte Andy Lokke. Een eigengereid en snel aangebrand pingelaartje met talent en een geheim. In *Rob van de Rovers* zijn (gekleurde) spelers zelf mans genoeg hun problemen op te lossen. Rob Ridder is er voor de echte opgaven. Zo moet hij het team verjongen en opnieuw opbouwen nadat – na zeventien albums waren tekstschrijver **Tom Tully** en tekenaar **David Sque** moe van de eeuwige successen van de Rovers – het halve team omkomt bij een botsing tussen de spelersbus en een auto met een zelfmoordcommando in een oliestaatje.

ROB SHH.. U VERGIST ZICH. DE JAPANNERS WILLEN DE ROVERS NIET KOPIEREN. ZE WILLEN VAN HEN LEREN!
IK GELOOF NIET DAT DE COACH VAN KOREA U BEDOELDE!
NEE, MAAR U WE.. EN ALS IK NOG EEN KEER VAN DIE SPIONNEN DIE RONDHANGEN BIJ ONZE TRAININGEN MELD KRIJGT DAN DE INTERNATIONALE PERS: JULLIE KUNNEN EI EFTRONICA KOPIEREN, MAAR NIET ONS!

Toch ontkomt de strip *Rob van de Rovers* ook niet aan negatieve stereotiepen. In deel 23, *Toernooi in Tokio*, zijn Japanners onderdanige, eeuwig glimlachende spionnen.

Realistisch

In *Rob van de Rovers* vind je geen typeringen als 'maf land' voor Italië en 'stelletje mafkezen' voor het Italiaanse publiek zoals in *Roel Dijkstra*-albums. De supporters provoceren en sarren de spelers met minachtende opmerkingen, maar gaan niet verder dan 'Ga terug naar de wei stomme koe'. **Tom Tully** laat zich inspireren door ontwikkelingen in het echte voetbal. De discussie over de voetbalpas en de bestrijding van voetbalvandalisme door supporters van be-

Voetbal als figurant om Roel Dijkstra de misdaad te laten bestrijden.

Marinko

Lebovic Marinko, de huidige tekenaar van *Roel Dijkstra*, is in 1955 geboren in Subotica, gelegen in het noorden van Servië (vlakbij de Hongaarse grens). Marinko belandt op de kunstacademie in Novi Sad en wordt daarna grafisch ontwerper. Zijn vriend **Zoran Janjetov** (van onder andere *De jeugd van John Difool*) laat hem echter kennismaken met het werk van een aantal grote namen uit de stripwereld. Hij is meteen verkocht en gooit zich vanaf dat moment (1978) op de strips. In eerste instantie tekent hij strips voor pulp-comicboekjes; vanaf 1981 maakt hij samen met scenarist **Dusan Vukojev** een aantal horror- en detectiveverhalen. In 1990 neemt Marinko de voetbalstrip *Roel Dijkstra* over van **Keith Watson**. Zijn eerste verhalen zijn *Het contract* (scenario: **Jaap Bubenik**), en *Ebony* (scenario: **Roy Robson**. Uit 'Matla' blijkt deze naam, na deductie, het pseudoniem van **Jacques Post** te zijn) en *De hangende spits* (een kort verhaal met script van **Jaap Bubenik** en **Geert Conijn**).

'Marinko heeft ondanks de oorlog in voormalig Joegoslavië door kunnen werken', vertelt **Dirk Snoodijk**, redacteur van Sjors en Sjimmie Stripblad. 'Gedurende het begin van de oorlog was het moeilijk contact met hem te leggen. De situatie werd steeds onduidelijker en de post werkte niet goed. Maar na een tijdje verliepen de contacten weer normaal; zelf via de post. Marinko werkt nu in een studio in Novi Sad, met een paar andere ex-Joegoslavische tekenaars (onder anderen **Bane Kerac**). Hij heeft de laatste maanden hard moeten werken aan het nieuwe verhaal van Roel Dijkstra (scenario: **Roy Robson**). Dit verhaal – *Het mijnenveld* – is in Stripblad 13 van start gegaan en gaat over bommen die in stadions worden gelegd. Het refereert aan de bommeldingen die regelmatig voorkomen in de "echte" voetballerij. Het zou tevens een symbolische verwijzing naar de situatie in voormalig Joegoslavië kunnen zijn.'

In datzelfde nummer dertien staat overigens ook, in het kader van het WK voetbal, een gefingeerd interview van Roel Dijkstra met bekende Nederlandse voetballers, waarbij hij met hen een paar voetbaloefeningen doorneemt. Marinko heeft speciaal voor dit interview een aantal koppen van voetballers getekend, deels in een wat lossere, krasserige stijl en deels in een sterk realistische stijl. De tekeningen uit de eerste categorie staan op de cover van Stripblad 13, die uit de tweede categorie staan in dit nummer van Stripschrift (met dank aan Sjors en Sjimmie Stripblad).

Bron: Sjors en Sjimmie Stripblad

RS

Oranjesterren door Marinko, v.l.n.r. Danny Blind, Jan Wouters, Ronald Koeman, Brian Roy, Dennis Bergkamp, Frank Rijkaard, Marc Overmars, Robbie Witschge en (toen nog een ster) Ruud Gullit.

zoekers te weren, vind je terug in de avonturen van Rob Ridder. Dat het een vertaling van een Engelse strip betreft is niet storend. De politieagenten met de karakteristieke Engelse hoofddeksels zijn voor de lezer een detail. En het mekka van elke voetballer is het nationale team. Of dat nu Engeland is of Oranje, doet er in wezen niet toe.

Daarom is de van oorsprong Franse voetbalstrip *Ronnie Hansen* ook populair. De strip speelt hoofdzakelijk in Spanje en Frankrijk. *Ronnie Hansen* is getekend naar het echte voetbal, Barcelona, Paris SG, FC Köln. De spelers zijn fictie, maar de decors bestaan echt. In deze strips staan veel beelden van trainingen en het afzien dat aan het sterrendom vastzit. Anders dan Dijkstra, Nieland of Ridder is Hansen niet getrouwd, maar krijgt hij een vriendin die zelf ook topsport bedrijft, tennis. Compensatie voor het ontbreken van nageslacht zijn de Pablito's, een groepje Catalaanse jongetjes, waarvan één met voetbaltalent. *Ronnie Hansen* toont de wereld achter succes en nederlaag en is ook in die zin realistisch. Een Engelse trainer heeft een karakter en nukken, net als een eigengereide Argentijn. De wit-blonde Ronnie Hansen heeft echter respect voor de mede- en tegenstander als voetballer en als mens.

EEN FLUITSIGNAAL (WAT LAAT!) EN DE SCHEIDSRECHTER KOMT AANLOPEN MET DE RODE KAART!
NUMMER 7 ERUIT!
IK?! MAAR IK HELP HEM ALLEEN OVEREIND!..
... NA 'M TEGEN DE GROND TE HEBBEN GESLAGEN! VAN HET VELD!
MAAR SCHEIDSRECHTER, IK...
GEEN PRAATJES DAT MAAKT HET NOG ERGER! ERUIT!
30
VANAF DE SPELERSBANK VAN BARCELONA HEBBEN ZE NIETS KUNNEN ZIEN TIJDENS HET GEDRANG VOOR HET DOEL. MAAR ZE ZIJN VERBIJSTERD, RAZEND... OF SCHIJNHEILIG!
RONNIE WEGGESTUURD!?
MAAR 'T IS NIETS VOOR HEM OM TE VECHTEN!

***Ronnie Hansen*, getekend naar het echte voetbal.**

Gentleman

In die zin lijkt hij wel op de in de jaren vijftig razend populaire stripvoetballer *Kick Wilstra*. De stripfeuilleton van **Henk Sprenger** werd gevreten. Kick Wilstra – die zijn naam ontleent aan drie legendarische voetballers: **Kick Smit**, **Faas Wilkes** en **Abe Lenstra** – is een veelbelovend jeugdvoetballertje maar ook een nijvere leerling. Opgegroeid kent hij in Engeland in de oorlogsjaren zijn hoogtepunten: hij ontmaskert een spion en ... wint een Cup-final op het heilige gras van Wembley. Een profcontract bij het grote Arsenal wijst hij resoluut af. Na de oorlog wordt Wilstra ingenieur. In Brazilië bouwt hij een stuwdam en voetbalt mee in de WK. Wanneer Nederland een belangrijk resultaat boekt omhelzen de spelers 'elkaar op zijn Frans'. Wilstra is op en top gentleman; na de door Nederland verloren finale feliciteert hij de Brazilianen met hun verdiende

Uit: 'Kick Wilstra in England'

Kick Wilstra, op en top gentleman

titel. Kick trouwt met zijn jeugdvriendin Jannie en krijgt een tweeling met voetbalbloed. Uiteindelijk wordt hij zelfs prof in Italië, net als één van zijn naamgevers **Faas Wilkes**. Van de maffia moet hij niets hebben, maar voor de tegenstander geen kwaad woord. De reeks verwatert als Kick zich steeds vaker buiten het veld waagt, hij gaat zelfs boksen. Na de geboorte van een dochter (!) is het afgelopen.

Mamba's

Wilstra was een produkt van de jaren vijftig, maar Dijkstra is veel provincialer. Hij voetbalt in een Nederland waar Surinamers en Afrikanen een bijrolletje vervullen. Hoe de wereld in elkaar steekt interesseert hem ook niet. Hij weet het al: Italianen zijn maf, Fransen zijn knoflookvreters en Brazilianen zwakkelingen, al kunnen ze wel goed voetballen. Het Afrika in *Ebony* kennen we al. Afrikanen zijn dictatoriaal, wreed of zielig. Er kruipen slangen (mamba's) op de voetbalvelden rond, zwarte dictators dragen witte uniformen en voeren een doodskop op hun presidentiële staf. Dat wist iedereen al. Wat nog ontbreekt is de kookpot met eromheen dansende kannibalen. Maar wie weet komt dat nog...

Bovenstaand artikel werd eerder gepubliceerd in Casablanca 6, 1993.

Keith Watson

Keith Watson, in Nederland bekend van strips als *Daan Durf* en *Roel Dijkstra*, is begin april op 59-jarige leeftijd in Cheam, Surrey overleden.

De strip *Daan Durf* verscheen vanaf 1955 in het blad Arend, de Nederlandstalige versie van het Engelse Eagle. Elf jaar lang konden lezers meeleven met de ruimte-avonturen van deze 'piloot van de toekomst'. Watson was niet de schepper van *Dan Dare*, zoals de strip oorspronkelijk heette. De Britse tekenaar **Frank Hampson** was eind jaren veertig met Dan Dare begonnen. In 1958 kwam Keith Watson bij hem in dienst. In 1962 – hij was inmiddels als freelancer voor zichzelf begonnen – nam Watson de strip over van Hampson. De lezers waren uitermate tevreden over de herintroductie van de oorspronkelijke stripfiguren en ruimtevaartuigen. In 1967 gaf Watson er de brui aan, al tekende hij ruim twintig jaar later nog twee Dan Dare-verhalen. In Nederland stopte de publikatie van Daan Durf-verhalen nadat het laatste nummer van Arend in september 1966 was verschenen. Er zijn slechts twee albums van Daan Durf verschenen.

Bij een jonger strippubliek is Watson vooral bekend geworden om de Roel Dijkstra-verhalen die hij voor Eppo, Eppo Wordt Vervolgd en Sjors en Sjimmie Stripblad heeft gemaakt. Hij nam in 1981 de strip over van **Jan Steeman** en **Andries Brandt** en zorgde in totaal voor acht albums en een paar korte verhalen. Hij begon met *De maarschalk* (deel 11) en eindigde met *De zwarte toto* (deel 18). Watson werkte in eerste instantie samen met scenarist **Dave Hunt**; later werd **Jaap Bubenik** verantwoordelijk voor de scenario's. De strip Roel Dijkstra is inmiddels overgenomen door **Marinko**.

Bron: Het Parool/RS

In het openingsessay van zijn vorige Stripjaar deed Martijn Daalder **een poging te omschrijven wat een strip is en waarin het medium zich onderscheidt van andere media. Hij stelt zich de vraag: wat zijn de sterke kanten van een strip? In het nieuwe Stripjaar (93-94) stelt hij zich deze vraag opnieuw, nu naar aanleiding van** *Understanding Comics*, **de strip over strips van** Scott McCloud. **Daalders onderzoek was de aanleiding om met hem te gaan praten. Maar ook met** Erik Spaans, **die niet alleen mederedacteur is van Martijn Daalders stripjaarboek, maar ook striprecensent voor NRC Handelsblad. Een gesprek over stripverhalen, striptheorie en stripkritiek.**

FOTO RUDY VROOMAN

Ik ben de enige stripcriticus in Nederland

EEN GESPREK OVER STRIPKRITIEK

door
HANS POLS

Daalder heeft een duidelijke en ongezouten mening over strips, stripmakers en de stripwereld. Hij ventileert deze in zijn Stripjaar, Oor en –af en toe– in Stripschrift. Hij schrikt er daarbij niet voor terug om tegen heilige huisjes aan te trappen en stelt zich arrogant op. Daalder is een vlotte prater die zijn zinnen schijnbaar met het grootste gemak formuleert. Erik Spaans is in dit opzicht Daalders tegenpool. Hij komt over als de rust zelve, formuleert zijn zinnen aarzelend en bedachtzaam.

Martijn, wat is een stripverhaal?
Martijn Daalder: Een stripverhaal is een vertelling die bestaat uit een opeenvolging van statische beelden, waarbij de continuïteit van de vertelling gedragen wordt door die beelden. Volgens mij zijn er geen andere media die aan deze definitie voldoen.

Hoe verhouden volgens jou tekst en beeld zich tot elkaar in de strip?
MD: Het beeld is de drager van de continuïteit. Dat wil echter niet zeggen dat de strip het zonder tekst kan doen. De continuïteit van de handeling is uitgangspunt voor de selectie van de beelden. Een stripmaker wil iets vertellen en heeft een handeling in gedachten. Hij selecteert de beelden dan zodanig dat ze de handeling expliciet maken. Hij kan toelichten, verklaren, de noodzakelijke dialoog toevoegen. Er is een groot verschil met iemand die een handeling beschrijft en een aantal momenten in beeld brengt ter ondersteuning van de tekst. Dan is de tekst drager van de vertelling en niet het beeld.

In die zin zijn de klassieke **Nederlandse krantestrips dus helemaal geen strips?**
MD: De Nederlandse krantestrip is een soort mengvorm van rijk geïllustreerde literatuur en stripverhaal. Maar je moet ook niet teveel aan definities hechten. Het is niet zo dat je aan werk dat niet aan deze definitie voldoet geen aandacht hoeft te besteden. Het voldoet niet aan mijn criteria voor een strip, dat is alles. Ik vind de Nederlandse krantestrip niet zo'n interessante vorm. De Hollandse School-auteurs hebben zelden iets belangwekkends te vertellen.
Laten we nu eens zakelijk kijken naar **Kresse** en **Toonder**, dat zijn toch de grote namen op dit gebied. **Toonder** was beter als striptekenaar. Die maakte tenminste een verhaal in beelden. Kresse is daar nooit toe in staat geweest. Kresse was een geniaal tekenaar, maar –laten we beleefd blijven– een zeer beperkt striptekenaar. Ik heb dat onderscheid ook wel gemaakt bij het schrijven over **Joost Swarte**: een geniaal kunstenaar, maar ik heb ook mijn twijfels over Swarte als striptekenaar. Daar maak ik geen geheim van. Een strip draait om het verhaal, niet om mooie plaatjes!

Sommige striprecensenten waarderen het werk van mensen als *Floc'h* **en** *Loustal* **zeer hoog.**

MD: En dat zijn toch heel slechte strips, totaal oninteressant. **Loustal** tekent mooie plaatjes, maar wat hij met **Paringaux** heeft gemaakt vind ik heel slecht, afgrijselijk, leeg, betekenisloos, psychologietjes van niks, onvolwassen pretenties. Loustals prentenboeken zijn daarentegen heel aangenaam, plaatjes van eenzame kusten en verlaten badplaatsen, heel mooi. Het is geen grote kunst maar ik hou wel van mooie illustraties. Floc'h is de moeite van het bespreken niet waard: de ideale reclametekenaar, maar als striptekenaar heeft hij niets te melden.

Het valt mij op dat in de klassieke **stripverhalen als** Blake en Mortimer **of** Alex **veel meer tekst staat dan in moderne strips. Wat je ziet wordt nog eens een keer extra verteld in de bijschriften.**

Erik Spaans: Ik vind dat heel irritant. Een strip moet je zo snel mogelijk lezen.

MD: Dat ben ik met Erik eens. Een strip moet snel gelezen worden, dat is de essentie van een strip. Stripverhalen hebben een aantal heel aantrekkelijke kanten. Een striptekenaar heeft de mogelijkheid om een ongelofelijke hoeveelheid informatie te geven op een paar vierkante centimeter. Voor de lezer heeft dat tot voordeel dat hij al die complexe en vaak niet logisch samenhangende informatie in één keer kan verwerken. Neem bij voorbeeld *Maus*. Maus kun je in twee uur lezen. Een literator zou er vier boeken van zevenhonderd pagina's voor nodig hebben om dezelfde informatie te geven als **Spiegelman** in zijn twee delen. Een striplezer is hier niet eens verbaasd over want hij kent het verschijnsel.

ES: Met een plaatje kun je niet alleen een ontstellende hoeveelheid informatie geven, er is ook iets anders. Je kunt heel mooi gevoelens weergeven. Bij *Fluister* van **Mattotti** is dit erg mooi gedaan. Je voelt de warme wind van de pagina's opstijgen. Verder vind ik het verhaal erg zwak, maar ik vind Fluister zeer indrukwekkend als het gaat om het weergeven van de atmosfeer.

***Rechts*, Een schrijver zou minstens zevenhonderd pagina's nodig hebben om *Maus* te vertellen. *Linksonder*, Je voelt de warme wind in *Fluister* van de pagina's opstijgen. *Geheel onder*, MD: 'Alleen debielen spellen zo'n recordtekstballon in *Het gele teken*.'**

OP EEN NACHT WE GINGEN ETEN ZOEKEN ...
KIJK ! EEN ONBEKENDE !
WE TROKKEN HEM OMHOOG DE SCHUILPLAATS IN.
WAT DOET U HIER ?
IK-K WIST NIET DAT HIER IEMAND WOONDE ! IK KWAM ALLEEN EVEN UITRUSTEN
ONS KIND STERFT VAN DE HONGER. IK WAS OP ZOEK NAAR ETENSRESTEN !
HIJ LIEGT !
DIE OCHTEND WE GAVEN AAN HEM WAT ETEN EN LIETEN HEM GAAN NAAR ZIJN GEZIN...
JUDEN RAUS!
MISSCHIEN IS HET EEN VERKLIKKER. HET VEILIGSTE IS HEM TE DODEN !
WAT WE MOESTEN DOEN ? WE KREGEN MEDELIJDEN
...DIE MIDDAG DE GESTAPO KWAM.
ZE BRACHTEN ONS NAAR EEN GEBOUW IN EEN WIJK VAN SRODULA DAT WAS AFGEZET MET EEN HEK - EEN GHETTO IN HET GHETTO - DAAR WE MOESTEN ZITTEN WACHTEN.

Wat me op de vraag brengt: wat is belangrijker**, het verhaal of het beeld?**

ES: Dat durf ik niet zomaar te zeggen, maar ik vind het ook vrij onzinnig om te zoeken naar de definitie van een stripverhaal. Veel interessanter is het dat elke kunstvorm een mengvorm is van verschillende dingen. De strip ligt op het snijvlak van een aantal verschillende zaken. Soms is het verhaal belangrijker, soms is het beeld belangrijker. Het kan ook nog een combinatie van die twee zijn.

DE AVOND VIEL. FRITZ EN HANS HADDEN ZICH OVER MIJ ONTFERMD VOOR HET EERST WAS DE WIND GAAN LIGGEN EN IK VOELDE ME RUSTIG WORDEN. WE SPEELDEN KAARTEN MET ALS INZET EEN STAPELTJE OUDE STRIPS
OEPS! WEER FOUT... ALWEER ALLES VERLOREN
IK BEN MOE, HÉ, FLUISTER? WE LEREN JE NOG WEL ANDERE SPELLETJES
ALLEEN, NE STOPPEN, FRITZ? JE WEET DAT WE NOG HEEL WAT WERK MOETEN DOEN

MD: Hans stelt nu verhaal tegenover beeld. Maar dat is een onjuiste tegenstelling: het verhaal staat boven beeld en tekst.

ES: De kracht van het beeld voegt iets toe aan het verhaal. Veel striptekenaars kunnen erg goed tekenen en slecht verhalen vertellen, maar ze hebben de verbeeldingskracht om iets neer te zetten.

MD: Dat is precies het sterke punt, het enige sterke punt van stripverhalen ten opzichte van andere media, vertelvormen. De strip is het enige medium waarbij een kunstenaar of een groepje kunstenaars een complete wereld kan neerzetten waarin een lezer zich kan laten meeslepen.

Is het een belangrijk criterium **voor jou bij het beoordelen van een strip of een tekenaar erin slaagt om een** eigen **wereld op te roepen?**

MD: Mijn enige criterium is of ik de strip leuk vind. De boeken die ik goed vind laten zich slecht onder één noemer brengen. De auteurs roepen een universum op, waarin ik

Op dezelfde manier, maar dan omgekeerd, zenden de hersenen hun bevelen naar alle delen van het lichaam ... dat is bekend. Maar door mijn onderzoekingen ben ik tot de conclusie gekomen dat de directe controle van deze bevelen slechts werkt door een straal die uitgezonden wordt door de generator van de hersenstralen, door de menselijke geest! Die straal noemde ik MEGA-STRAAL. Deze Megastraal verplaatst zich als een projector en werkt soms als een stimulans, soms als een rem. Van de kracht van de straal hangt de controle van de elementaire instincten af ....

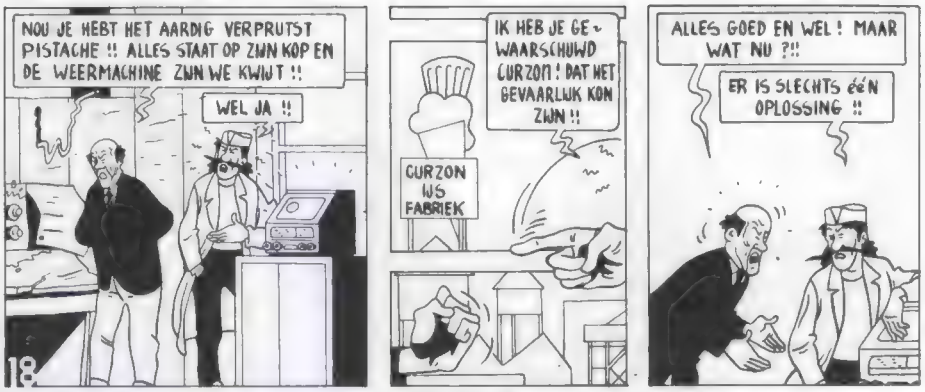
NOU JE HEBT HET AARDIG VERPRUTST PISTACHE !! ALLES STAAT OP ZIJN KOP EN DE WEERMACHINE ZIJN WE KWIJT !!
WEL JA !!
IK HEB JE GE-WAARSCHUWD CURZON ! DAT HET GEVAARLIJK KON ZIJN !!
CURZON IN FABRIEK
ALLES GOED EN WEL ! MAAR WAT NU ?!!
ER IS SLECHTS ÉÉN OPLOSSING !!
18

MD: 'Afschrikwekkend voorbeeldje: Jan Vervoort. Hij heeft niets te vertellen en kiest een vorm die hij technisch niet aankan: de klare lijn. Maar dat is niet zijn grootste probleem. Vervoort kan datgene wat hij niet te vertellen heeft heel slecht in plaatjes verdelen. Zijn strips lijken alleen op andere strips.'

me mee laat slepen: omdat ze me amuseren of omdat ze iets wezenlijks zeggen over de wereld waar ik in leef. Als ik een strip leuk vind ga ik daarna proberen om te verwoorden waarom. Het is heel belangrijk om zo te werk te gaan want anders worden je observaties heel academisch. Een man van Het Belang Van Limburg die het Stripjaar besprak deed mij veel plezier door te schrijven dat mijn besprekingen heel dicht bij de leeservaring van de gewone lezer blijven. Ook al vindt Erik dat ik te vaak kies voor de makkelijke weg van het moeilijke woord.
Een strip kan geniaal zijn in allerlei technische opzichten, maar voor mij blijft het uitgangspunt van mijn kritieken in de eerste plaats: vind ik deze strip leuk? Daarna probeer ik op een inleefbare manier het verhaal samen te vatten en onder woorden te brengen wat mij wel of niet beviel – en waarom. Als je dat consequent doet, bouw je een referentiekader op, een kritisch idioom. Daar kun je op voortbouwen. Dan ben je met stripkritiek bezig.

Denk je dat de lezer van het Stripjaar die alle recensies achter elkaar leest erachter kan komen wat jij leuk **vindt?**
MD: Ik beklaag de lezer die al mijn recensies achter elkaar leest, maar als hij het zou doen komt hij er wel achter dat mijn recensies telkens een zelfde stijl, een zelfde opbouw en een zelfde vorm hebben. Ik denk dat de lezer heel snel doorheeft hoe ik mijn werk doe. Ik hoop dat iemand die mijn recensies volgt een beeld krijgt van de boeken die ik bespreek en van de criteria waarmee ik mijn afkeuring en goedkeuring uitspreek. Wanneer een lezer mijn werkwijze en mijn criteria kent, kan hij ook bij een negatieve recensie bedenken dat het boek hem wellicht zou bevallen.

Er verschijnen talloze boeken en de media maken een voorselectie**. De media bepalen wat de moeite waard is om te lezen. Dat geldt ook voor strips. Je moet uit het totale aanbod een keuze maken als je eens in de paar weken de beschikking hebt over een halve pagina. Dat geeft je als stripcriticus** invloed**. Het heeft ook te maken met de vraag of je verschillende soorten strips ook vanuit verschillende invalshoeken moet beoordelen.**
MD: Nee, helemaal niet. Ik stel bij iedere strip precies dezelfde vraag: Vond ik het leuk, spannend, interessant? Er zijn strips gemaakt die heel aangenaam zijn om te lezen, bij voorbeeld *XIII*. Dat is een serie waar de makers absoluut geen diepere bedoelingen mee hebben. Het houdt de kaken aangenaam bezig, maar het voedt niet. Daarmee is het niet vies, maar je hebt af en toe iets substantiëlers nodig: echte voeding. Ik denk dat je in de stripwereld weinig echte voeding krijgt. Natuurlijk lees ik Mattotti anders dan XIII. Daar wordt ik vanaf het eerste plaatje toe gedwongen.
ES: Ik kan me wel vinden in het woord verbeeldingskracht. Het is een van de eerste woorden waar je op stuit als je gaat uitzoeken waarom je iets leuk vindt. Laatst heb ik weer alle Heinz-albums achter elkaar gelezen en er heel veel plezier om gehad. Er wordt een eigen wereld gecreëerd met een heel eigen logica, zoals je aan de andere kant ook Mattotti hebt. Zijn werk is op een andere manier heel mooi. In die zin heeft strip veel met beeldende kunst te maken, er wordt iets gecreëerd en het oog is een van onze meest ontwikkelde zintuigen. Je pakt een boek op en de beelden brengen iets teweeg bij je. Ook heel belangrijk is dat je zelf het ritme kunt bepalen. Dat is een verschil met film en literatuur. Je kunt stoppen waar je wilt en een plaatje net zo lang bekijken als je wilt. Dat is iets heel wonderlijks.
MD: Het is een mooi verschil met literatuur. Bij een strip kun je pauzeren en toch doorconsumeren. Je blijft toch in het verhaal, je blijft de tekening bekijken.
Laten we maar eens een fundamentele vraag stellen: wanneer is een strip overtuigend? Wanneer overschrijdt het vertellende kunstwerk de lijn waarbij je niet meer alleen observator bent, maar de maker er in slaagt om een zodanige realiteit te scheppen dat de lezer betrokken raakt en het vertelde voor echt aanneemt. Een stripmaker wil de lezer met –letterlijk!– zijn verbeeldingskracht over die lijn trekken. Hij haalt de lezer uit zijn wereld en trekt hem binnen in zijn eigen wereld.
ES: We kunnen ons afvragen of hij dat dan doet met het verhaal of de tekeningen.
MD: Het verhaal. Of iemand zich laat overtuigen door beelden of woorden hangt van die lezer af. Voor sommige mensen zijn beelden niet van belang. Er zijn mensen die niet overtuigd zullen worden door beelden. Zij hebben een beschrijving nodig en zoeken daarbij zelf beelden in hun hoofd.
ES: Ik denk dat ik aan beelden een belangrijkere plaats toeken dan aan tekst.
MD: De beelden in een strip zijn in eerste instantie het middel waarmee het stripverhaal verteld wordt. Het beeld heeft geen enkele absolute waarde in een strip. Een beeld kun je niet verwijderen uit een strip en apart zetten. Als geïsoleerd beeld heeft het nauwelijks betekenis. Een afzonderlijke tekening uit *Fluister* heeft geen waarde. Het is hun plaats en functie in de vertelling, die het individuele beeld waarde geeft. Bij *Fluister* zijn de beelden van zeer groot belang, maar als we de tekst uit *Fluister* zouden verwijderen wordt het verhaal onbegrijpelijk en verliezen de beelden aan betekenis.
ES: Striptekenaars gebruiken vaak trucjes die ze aan de film ontlenen. Heel bekend is een opeenvolging van inzoomende, brede beelden. Je ziet het vaak aan het begin van het verhaal. Ik vind het jammer dat met dit soort technieken verder zo weinig gedaan wordt.

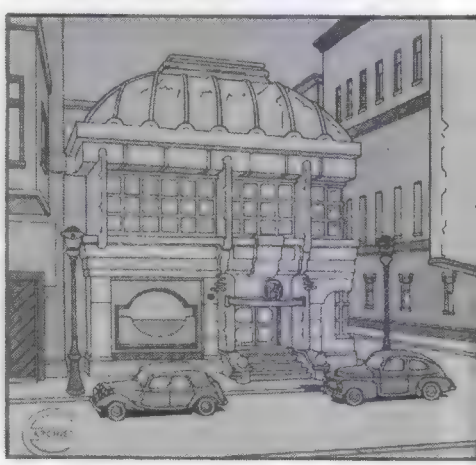

MD: 'De klare lijn is een truc van de constructeurs

In veel strips zie je allerlei prachtige camerastandpunten, maar de tekenaar gaat hier niet ver genoeg mee. Er wordt weinig geëxperimenteerd terwijl er met een strip zo veel mogelijkheden zijn. Je kunt in een strip dromen weergeven, de wetten van de zwaartekracht negeren, je kunt van tekenstijl wisselen. In een verder niet geheel geslaagd verhaal als *De Minotaurus* van **Al Davison** is een moedige poging gedaan om om de paar pagina's met een andere stijl te komen. Ik ben over het einde van het verhaal niet zo tevreden, maar Al Davison is wel iemand die een paar stappen verder durft te gaan dan veel van zijn collega's, hij probeert nieuwe dingen uit.

MD: Als criticus luister je op zo'n moment naar jezelf. Wat gebeurde er met je? Door het lezen van *De Minotaurus* werd ik emotioneel geraakt, terwijl ik tegelijkertijd ook op een meer rationeel niveau bevredigd was. Wat je dan gaat doen is uitzoeken waarom iets je geraakt heeft. Dan blijkt dat de strips die je raken, die je interessant vindt, bepaalde dingen gemeen hebben.

Waarom is *XIII* wel goed en *Largo Winch* niet? Omdat er in XIII een wereld geschapen wordt waar je je in wilt verplaatsen en in Largo Winch niet. Bij Largo Winch worden voortdurend visuele clichés gebruikt die niets bij me oproepen. Het is een visueel probleem en het heeft ook te maken met het vakmanschap van de tekenaar. Als Vance Largo Winch zou tekenen zouden wij het waarschijnlijk een interessantere reeks vinden.

Het verhaal blijft echter op de eerste plaats staan. Zonder goed verhaal heb je geen goede strip, maar de tekenaar is degene die uiteindelijk een overtuigende wereld moet visualiseren. Bij sommige verhalen, zoals Fluister is een plot niet belangrijk, draait alles om die visualisering van een fantasiewereld.

Strip is een ontzettend moeilijk medium. Je moet in de eerste plaats iets te vertellen hebben – en hier valt 90 % van de strips al af. Ten tweede moet je een verhaal kunnen vertellen, het vakmanschap hebben om een verhaal in beeld te brengen, te regisseren. Een stripmaker moet de handelingen die hij bedacht heeft om kunnen zetten in plaatjes en die plaatjes moet hij zodanig verdelen dat er een acceptabel verhaal ontstaat.

DAT DOEN ZE OOK, DINGE ZIEN UIT ELLUKE DAG ANDERS UIT... DAAROM SPAAR IK DINGE, DAN KAN IK VERGELIJKE WAT VERANDERD IS EN WAT UITGEGUMDE IS GEBLEVE, SNAPPIE.
Alles ziet er anders uit... zonder lijkt 't wel.
"ALLEEN, HELEMAAL ALLEEN. NIEMAND, HELEMAAL NIEMAND REDT IJE HIER ALLEEN"
Jij ziet er ook anders uit...
In *De minotaurus* durft Al Davison een paar stappen verder te gaan dan veel van zijn collega's.

Dan pas komt de derde vraag: kan hij wel tekenen?

Heeft het feit dat een striptekenaar gebonden **is aan een aantal pagina's hier iets mee te maken?**

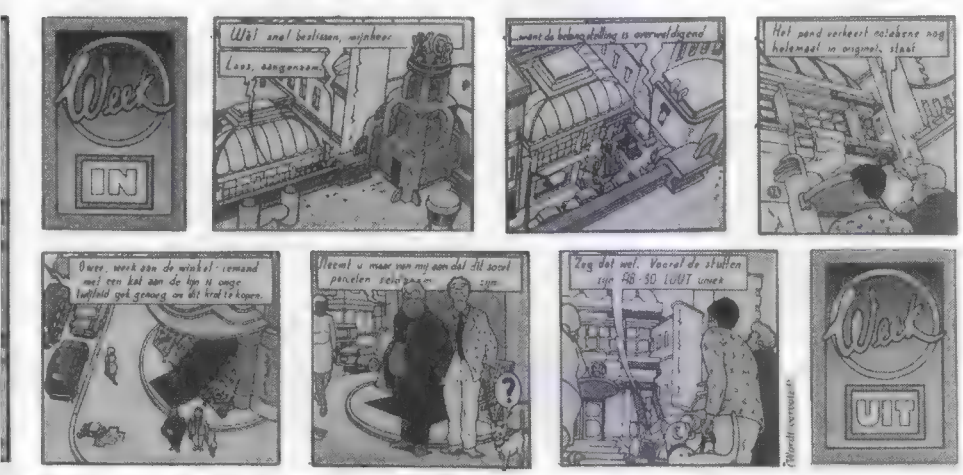

...der de tekenaars. Dat heeft overtrekker Veerkamp ooit gezegd.'

MD: Ik geloof dat **Martin Lodewijk** eens gezegd heeft over *Stuifmeel* van **Lian Ong** dat het ook in vijftien pagina's verteld had kunnen worden. Als hij dat werkelijk gezegd heeft, begrijpt hij er niets van. Natuurlijk, de handeling van *Stuifmeel*, die kun je in vier pagina's kwijt als het moet. Maar een strip is natuurlijk zo lang als de auteur nodig heeft om zijn verhaal op overtuigende wijze te vertellen, zijn wereld neer te zetten.

ES: Maar wat heeft de strip nou bereikt?

MD: Die vraag kun je niet op deze manier stellen. Individuele kunstenaars hebben iets bereikt. Er is een plank vol strips gemaakt in de afgelopen honderd jaar waarmee kunstenaars iets bereikt hebben. Aan de hand van die titels kun je de evolutie van het stripverhaal in het algemeen nagaan.

Ik denk dat er twee soorten striptekenaars zijn. Ten eerste zijn er virtuoze ambachtslieden met een sterk verhaal. De tweede groep bestaat uit mensen die het medium weten te gebruiken voor hun persoonlijke expressie. In categorie 1 zitten mensen als **Hergé**,

Hermann, **Miller** en **Moore**. Dat zijn mensen die echt grenzen verleggen. **Giraud**? Twijfelgeval. Vernieuwend is dat hij zichzelf als uitgangspunt heeft genomen voor alles wat hij tekent, maar in die zin hoort hij meer thuis in de tweede categorie. **Crumb** is hèt voorbeeld van een tekenaar uit de tweede categorie. **George Herriman**, **Eisner**, **Spiegelman**: zij horen in beide groepen thuis.

Waarom is stripkritiek in Nederland zo slecht?

MD: Ik ben toch de enige die in Nederland stripkritiek schrijft? En zo slecht ben ik niet.

Er zijn regionale kranten, er is Stripschrift en daarin staan boekbesprekingen.

MD: Een boekbespreking is geen stripkritiek. Er is een verschil tussen recensies en stripkritiek. Een goede recensie heeft een heel groot servicekarakter, heel consumentgericht. Een goede recensie wordt geschreven door een liefhebber van het betreffende genre, iemand die welwillend tegenover het genre staat, maar die ook afstand kan bewaren. Dat is iets anders dan een fan. Die fan doet niet mee.

Wanneer je stripkritiek bedrijft ben je niet gericht op de consument, maar op het kunstwerk en het medium.

Ik probeer zo te schrijven over een bepaald kunstwerk dat het bijdraagt tot een beter begrip van het kunstwerk maar ook, in samenhang met andere publikaties, tot een beter begrip van stromingen, genres en het medium in het algemeen, in het opbouwen van referentiekaders, het doorgeven van verworvenheden aan volgende generaties.

En dat kan niet in een recensie?

MD: Ik stel het nu zwart/wit. Wat ik in Oor schrijf is over het algemeen net iets meer recenserend dan de versie in het jaarboek, maar het blijven boekbesprekingen omdat ze mijn visie op strip vertalen in een concreet oordeel over de boeken. Maar het hoort wel bij het jaarboek. De inleiding van het boek is pure stripkritiek.

Stripkritiek is onderdeel van striptheorie en dat is iets fundamenteel anders dan boekbespreken.

Ik ben de enige stripcriticus in Nederland, want ik ben de enige die met deze intentie over strips schrijft. Ik geef niet alleen een oordeel, maar werk ook aan een kritisch vocabulaire, een idioom waarin over strips wordt geschreven en pas dat consequent toe.

Ik zeg niet dat het niet beter zou kunnen, maar ik ben de enige.

Peter van Dongen in Stripschrift 248 pagina 5: 'Daar waar in *Muizentheater* sprake is van synchroniciteit, het gelijktijdig plaatsvinden van gebeurtenissen, die buiten het waarnemingsveld van de waarnemer vallen en later pas verifieerbaar zijn, kan ik zeggen dat ik dat gewoon aardig vind, zonder te denken aan psycho-analytisch gedoe à la Carl Gustav Jung.'

Er zijn niet zo veel strips die de moeite waard zijn, we noemen steeds dezelfde namen. Verschijnen er eigenlijk wel voldoende **goede strips om elke twee weken een column voor Oor te kunnen maken?**

MD: Er zijn altijd wel 30 of 35 boeken die een recensie waard zijn, om welke reden dan ook. Maar dat is niet zoveel. Het betekent dat je in sommige maanden echt moet zoeken naar een onderwerp en in andere maanden heb je onderwerpen te veel. Ik kan dat later weer goed maken in het Stripjaar, maar er zijn te weinig goede boeken om het hele jaar door voor een dilemma te staan. Als ik elke week een column zou moeten vullen ... Erik, heb jij moeite om je kolommen in NRC te vullen?

ES: Ik schrijf over strips die in allerlei talen verschijnen, Frans, Engels, Nederlands ... dan heb je een veel groter selectiegebied. Ik heb een keer het boekje *Skin* besproken. Dat bleek al een jaar verkrijgbaar te zijn maar omdat het in het Engels is, is dat niet zo'n probleem.

Wat is het verschil **tussen schrijven voor Oor en voor NRC Handelsblad?**

MD: We schrijven allebei voor een medium dat niet alleen over strips gaat. Oor is een blad over popmuziek. De redactie van Oor heeft het idee dat de lezers van het blad ook in stripverhalen geïnteresseerd zijn en besteedt er daarom aandacht aan. Er zijn wel grote verschillen tussen het schrijven over popmuziek voor Oor en voor NRC. De lezer van Oor is per definitie in popmuziek geïnteresseerd, terwijl de lezer van NRC dat niet is.

Eigenlijk zou Stripschrift de Oor moeten zijn van het stripverhaal. Recenserend en consumentgericht schrijven over strips maar wel kritisch voor serieuze lezers met onderscheidingsvermogen. Tachtig procent van de strips valt dan af. Niet alle popmuziek is interessant voor Oor en zo zijn niet alle strips interessant voor het Stripschrift dat ik zou willen zien. Stripschrift vaart nu een soort zwalkkoers tussen fanblad en journalistiek medium in. Trouwens, ZozoLala heeft dat ook.

ES: Mag ik even een duit in het zakje doen? Weet je wat het probleem is met Stripschrift? Het is een blad voor fans en probeert tegelijkertijd een journalistiek volwassen blad te zijn. Dat zijn twee dingen die altijd botsen. Fans zijn altijd meer geïnteresseerd dan gemiddelde lezers. Het streven van de journalist is een adequate weergave van zaken te geven, waarbij hij een zekere distantie tot zijn onderwerp bewaart. Een fanblad daarentegen informeert de lezer maar geeft vooral veel informatie over de mensen achter de strips. Dat levert fraaie stijlbloempjes op als: deze striptekenaar is behalve een groot kunstenaar ook een warmvoelend mens. Bij fanbladen ontbreekt de distantie. Fanbladen zijn op een bepaalde manier erg aangenaam om te lezen, er is een hartverwarmende betrokkenheid bij het onderwerp, die dat gebrek aan distantie rechtvaardigt. Een interview voor een fanblad hoeft alleen maar uitgetikt te worden. Alles wat de tekenaar zegt wordt gevreten door zijn lezers. De auteur van het stuk is niet interessant, het idool van de lezer is aan het woord en dat kan hem niet lang genoeg duren, al gaat het twintig pagina's lang door.

De journalistiek heeft een andere benadering, de distantie tot het onderwerp is groter en de journalist probeert een groter publiek te bereiken. Ergens tussen die twee benaderingen hangt Stripschrift in. Soms staan er

journalistiek interessante stukken in en soms stukken die voor een fan heel leuk zijn, maar de fan, noch de onpartijdige lezer die iets over strips wil weten zal echt tevreden zijn. Met de middelen die Stripschrift heeft is wat Martijn voor ogen heeft vrijwel onmogelijk. We kunnen het wel hebben over wat er mis is met Stripschrift, maar ik ben blij dat het blad er is.

Er wordt niet alleen in Stripschrift **over strips geschreven, maar ook in allerlei, veelal regionale, kranten.**

MD: Ik las vroeger ook Stripsnippers wel eens en daar stonden inderdaad volkomen kutrecensies in, maar er waren ook hele goede bij. De filmkritiek in Nederland is niet veel beter, hoor. Ik ga zelden naar persvoorstellingen van films want je wordt echt helemaal diepdroevig van de figuren die daar rondlopen. En lees eens wat boekrecensies. Zo'n **Carel Peeters** moet je gewoon verbieden. Die man kan geen fatsoenlijk stuk schrijven. Niemand begrijpt hem, behalve Carel Peeters zelf. Zo heb je bij alle vormen van kunstkritiek problemen.

Kijk nu eens niet naar de boze buitenwereld. Stripverhalen doen het helemaal niet zo slecht. De gemiddelde dichtbundel heeft een kleinere oplage dan de gemiddelde strip. Het stripwereldje is klein en gezien de zeer beperkte hoeveelheid echt belangrijke boeken, wordt er best aardig over strips geschreven. Als **Crumb** naar Nederland komt zie je hem bij NOS Laat of Nova.

Ik schrijf hartstikke veel over strips. Ik word vaak gevraagd om iets te schrijven. Strips hebben toch, als je naar hun culturele belang kijkt, een buitenproportionele bekendheid. Strip is een heel klein medium met een heel beperkte reikwijdte. De boeken die daar bovenuit stijgen halen wel degelijk hoge oplagen.

ES: Je moet ook niet alleen naar de albumverkoop kijken. Dagelijks krijgen 100.000 en krantelezers een strook *Heinz* onder ogen. Dat zijn ook hoge oplagen.

MD: Ik verzet me tegen de klagerige geluiden die je voortdurend in de stripwereld hoort. Natuurlijk staan er soms domme stukken over strips in de NRC. Maar worden er dan binnen de stripwereld zoveel slimme opmerkingen gemaakt over strips? Zou een NRC-journalist zinniger uit de hoek komen als hij Stripschrift had gelezen? Welnee! Kijk voordat je gaat schelden op de correspondent van het Winterswijks Dagblad eerst eens naar die idioot die **Peter van Dongen** in Stripschrift laat zeggen: 'Mijn manier van vertellen is niet wezenlijk beïnvloed door de synchroniciteitstheorie van **Carl Gustav Jung**'. Mensen die Peter van Dongen kennen weten dat hij dit soort dingen niet uit zijn strot krijgt. Het is heel slecht dat dit gebeurt. De stripwereld moet eerst eens de kleuterschool achter zich laten. Daarna mogen we misschien eens meepraten met de grote mensen.

Bits & Pieces

Lallen

Ze zijn er weer. De lallende ballen. Terug van weggeweest. Ze hebben de macht weer gegrepen in stripland. Je vol laten lopen en dan een speech houden. Een ware verrijking van de stripwereld. Het begon al met Citroën. In Parijs had men bij dat bedrijf ontdekt dat er al 75 jaar werd rondgereden in hun geinige karretjes. Fluks een boek geproduceerd waarin alle stripauto's van het eigen merk stonden. Dat de Renault van Guust Flater als Citroën werd afgebeeld is tot daar aan toe. Maar dat je de tentoonstelling laat openen door de plaatselijke éénoog op stripgebied is gevaarlijk.

Zo ook in Amsterdam. Daar haalde men de dinosaurus Kees Kousemaker van stal. Vroeger in slobberpak behorend tot de incrowd. Nu in het zelfde slobberpak lijkend op gedateerde inteelt. Want de toe te spreken heren lopen tegenwoordig niet meer in slobber maar in strakke glimmerpakken. Om dat euvel te overwinnen had onze Kees zich maar eens een flink stuk in de kraag gezopen, zodat hij gemotiveerd het spreekgestoelte beklom. Een bral- en lalverhaal was het gevolg. Geweldige publiciteit voor de stripwereld. Leuk. Toen hij ter plekke door de heer Van Wulften werd gefeliciteerd met deze prestatie ontstond er een gedreven conversatie waarbij over en weer linkse en rechtse hoeken werden uitgedeeld. Nog leuker.

Uit diezelfde winkel komt nog veel meer goeds. Zo is er de winkelhulp Martijn Snoodijk. Deze Lambiek-slaaf schrijft sinds kort in het AD en andere blaadjes. En kan het maar niet laten in elk artikel breeduit te lallen over stripwinkel Lambiek, La Groupe Lambique of de winkelvoorraad. Zo iemand wordt vanwege zijn objectiviteit direct door Martijn Daalder uitgenodigd zitting te nemen in de voorbereidingscommissie voor de NZH-stripprijs. Met nog enige andere grijze stripmuizen maakte deze commissie de nominaties op. Het gerucht gaat dat ze allen meteen instemden met het door Daalder voorgelegde conceptlijstje.

Want anders mochten ze niet mee op het bootreisje!

Bootreisje?

Jazeker. Lallende ballen doen het op de boot tegenwoordig. Samen met wel 38 anderen ging men met rederij NACO, ook NZH, de woelige baren op. Een tochtje over de Vecht. Nou had de NZH-dienstregelingsdirecteur over het hoofd gezien dat 's avonds de Vecht gesloten is voor boten. Want net als bij buslijnen gaat daar om zeven uur het licht uit. Dan maar het o zo gezellige Noord Zee kanaal op.

Ik had als tweede kelner aangemonsterd. Dit wilde ik niet missen. Daar kwam Studio Arnhem binnen. Onder aanvoering van Hanco Kolk en Aloys Oosterwijk nam zo'n vijftien man bezit van tafel drie. Vlak achter hen traden diverse stripkenners binnen. De heer Pim Fortuyn. U weet wel. De socioloog die nu ex-directeur studiefinanciering is. Lid van het aanbevelingscomité. Een echte stripfijnproever. In zijn kielzog de heer Testa, beroemd NZH-baas en daarachter een onduidelijke McKinsey-adviseur. En nog een handvol graanjeneverspecialisten van de Haarlemse hockeyclub. Linksachter zat de onbekende heer Fake uit Haarlem te mopperen over Hans Kresse. Iemand stelde hem in het Engels aan mij voor: 'Hies Feek from Harlem'. En dat was nou precies het gevoel dat ik ook kreeg.

Want daar kwam tijdens de koude hap opeens Daalder het podiumpje op. 'We gaan nu met z'n allen stemmen wie de NZH-prijs krijgt'.

'Hé, wat krijgen we nu' dacht ik, terwijl ik tien pilsjes neerzette op tafel drie. Ik luisterde even mee.

'Ik heb alles al met Gerrit besproken; als één van ons wint dan delen we de prijs', aldus Hanco tegen de Arnhemmers aan tafel drie.

Snel bekeek ik de nominaties. Verdomd. Beide rakkers zijn genomineerd door Daalder en La Troupe Lambique. En zitten hier straks met twintig vazallen mee te stemmen. Verdelen samen van tevoren alvast die vijfduizend gulden.

Ik luisterde nog even. Hanco ging door. 'Ja, die Daalder belde al weken geleden dat ik mijlenver op kop lag in de verkiezing. Ik moest zeker naar Haarlem komen'.

'Dit is toch niet waar', mompelde ik. Het glas dat ik van verbazing liet kletteren, werd niet eens opgemerkt. Vol overgave stortte de meute zich op de uitgereikte formulieren. En aangezien iedereen al helemaal was afgetankt met drank, viel het niet op dat de formulieren geen enkel teken van herkenning bevatten. Geen naam. Geen nummer. Makkelijk als je er een paar wil kwijt raken achteraf. De gemiddelde Zuid-Amerikaanse dictator kon hier een verkiezingsfraudepuntje aan zuigen.

Lallend schreef iedereen wat op. Kenner of geen kenner.

'Die genomineerde Matena, is dat die tapijtfabrikant?', vroeg één van de bobo-adviseurs jolig aan mij.

'Nee, maar weet u wat matenaaien is?', vroeg ik hem, terwijl ik schuinsweg naar tafel drie gluurde.

Om twee uur 's nachts verliet ik de volslagen dronken meute.

Het zal u niet verbazen dat de heer Hanco Kolk tijdens de stripdagen in Haarlem in café Brinkman, een passende entourage voor deze prijs, de vijf mille in ontvangst heeft mogen nemen. Met wederom een nietszeggend lalverhaal van de NZH-baas als toespraak.

Hanco, vanaf deze plaats, van harte gefeliciteerd met deze schitterende prijs. Niemand anders dan jij hebt recht op deze lal- en bralprijs. Nominatiecommissie en sprekers wil ik nadrukkelijk in deze felicitaties betrekken. Ze hebben de stripwereld een geweldige dienst bewezen. Want zo corrupt als hier een prijs wordt toegekend is uniek in Europa.

Ik hoop alleen dat over twee jaar iemand het lef heeft het prijzengeld aan het leprafonds te schenken. Dan komt het tenminste bij een stel echte melaatsen terecht.

Ben Bits

EEN KLUCHT MET EEN LUCHTJE

Nederland prijzenland. Met enkele honderden te vergeven culturele prijzen hoeft inmiddels bijna geen enkele Nederlandse cultuurdrager meer bang te zijn achter het net te vissen bij de één of andere uitreiking. Te meer daar bijna elke Nederlandse cultuurdrager wel eens in een jury zit. En de juryleden van vandaag zijn de prijswinnaars van morgen, dat is algemeen bekend. Iedereen een prijs dus, op de lange duur. Leve de rode nivellering. De Nederlandse stripwereld mag bij deze tendens natuurlijk niet achterblijven. We willen er immers bijhoren. Volwassen zijn. En de strip laten erkennen als De Negende Kunst. Zodat we in de trein schaamteloos dat stripverhaaltje kunnen lezen. Of in de bus.

Ik denk er het mijne van...

door
JOAN VAN DER WYCK

Een stripprijs dus. Nou hadden we al sedert decennia de Stripschapprijs. Maar dat was niet genoeg, er moest er nòg één bij. Dat vond althans de organisatie van de tweejaarlijkse Haarlemse stripdagen. En dus stelde die een nieuwe stripprijs in. Terwijl Het Stripschap de laatste jaren al zóveel moeite had een geschikte kandidaat te vinden dat vanaf vorig jaar ook buitenlanders die in Nederland publiceren, mogen meedingen. Opdat cartoonist **Kamagurka** hem kon winnen. Ach ja ...

De vakjury

We stellen dus een nieuwe stripprijs in. Pakken we dat dan een beetje professioneel aan? Zoeken we daarvoor een deskundige, onafhankelijke jury? Vermijden we bij stemming iedere verdenking van omkoperij, vriendjespolitiek en fraude? Door bij voorbeeld een beëdigd notaris in de arm te nemen?
Nee, in Nederland, Haarlem in dit geval, doen we het zo:
Om te beginnen vragen we **Kees Kousemaker**, van het wereldbefaamde stripantikwariaat Lambiek, om de organisatie voor z'n rekening te nemen. 'Kees,' zeggen we, 'formeer jij, als voorzitter, nou eens een leuke jury om wat boekjes te nomineren.' 'Tuurlijk, André,' zegt Kees, 'doe ik wel even.' En Kousemaker gaat aan de slag. heel nijver, zoals we dat van hem gewend zijn. De aanmoedigingsprijswinnaar van twee jaar geleden moet er in elk geval in. **Marcel Ruijters** heet die, en hij woont nog bij zijn ouders. En de Beste Stripcriticus der Lage Landen, **Martijn Daalder**, moet ook. Daar kan hij niet omheen. Dan is het niet zo moeilijk meer: het vierde jurylid wordt Daalders siamese-tweelingbroer **Erik Spaans**, want die schreef zo'n aardig gedichtje bij het jubileum van Lambiek. En nu we toch aan nepotisme doen, smijten we er nog twee broertjes in: **Dirk** en **Martijn Snoodijk**, dan hebben we er al zes. Nog eentje nu, en om alle schijn van partijdigheid te vermijden, kiezen we daarvoor het onschuldige Stripschriftredactielid **Michel Nadorp**, die zich voortaan waarschijnlijk wel twee maal zal bedenken voordat hij weer op zoiets ingaat.

Een longlist en een shortlist – jawel!

Terug naar jonkheer doctorandus **André Testa van de Bussen**, die voor de knaken zorgt, maar door dit leven gaat zonder enige elementaire kennis van stripverhalen. 'Wat we nu doen, Kees,' zegt die, 'is een lijstje maken van alle Nederlandse stripboeken die in de afgelopen twee jaar zijn verschenen. Daar zorgen wij wel voor. Als jij er dan op toeziet dat die jury begin mei bij jou in de winkel is, kunnen we vast gaan strepen.'
Op 9 mei 1994 zit deze totaal onverdachte 'vakjury' van de Nobelstripprijs der Nederlanden met de rode pen bij Kousemaker achter de bammetjes met zalm. De beloofde lijst ontbreekt echter. Gelukkig heeft Kousemaker een paar afleveringen uit de laatste twee jaargangen van het periodiek Zozo-

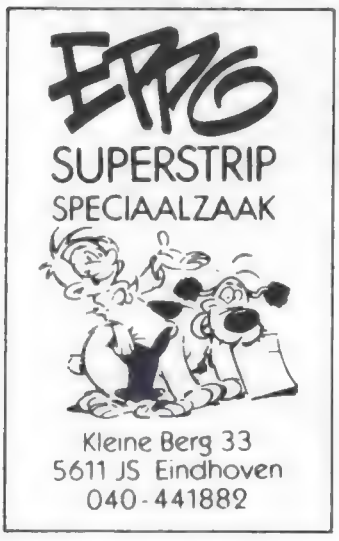

Lala, dat al jaren trouw vermeldt wat wel en niet verschijnt, zodat de juryleden zelf hun lijstje kunnen samenstellen. *Suske en Wiskes* en *Rode Ridders* hoeven er niet op, weet er één. Die hele inferieure Belgische toestand kunnen we trouwens wel weglaten, geeft een ander gnuivend toe. En zo wordt dat een heel kort lijstje. Van 39 titels. Na enig gestem en wat handopsteken blijven er ten slotte 5 titels over en om onverdacht te blijven wordt er besloten een zéér select publiek van 'prominenten' te laten kiezen uit déze vijf. Maar natuurlijk gaat dat niet zomaar. Daar huurt André een bootje voor. Waarmee hij de Vecht wil opvaren. Twee weken later, op 24 mei.

Allemaal broertjes

'Dat selecte publiek, wie moeten we daarvoor hebben, Kees?' vraagt André, die wel veel mensen kent, maar nooit namen en gezichten kan onthouden. Daarom draagt hij ook altijd een telefoon op zijn heupje. 'Er komen alleen maar leuke mensen', beslist Kees geestdriftig.

Leuke mensen?! Maar moeten het verdorie niet in eerste instantie *deskundige* mensen zijn? Mensen bij voorbeeld die weten waarover ze het hebben. Nee hoor, vriendjes van Kees kunnen net zo goed als ieder ander – zelfs beter nog! – bepalen wie het beste Nederlandse stripboek van de laatste twee jaar heeft gemaakt.

Wie nodigen we dus uit?

Juist:

Peter Pontiac, sinds kort de geweldigste striptekenaar van Nederland en Overzeese Gebiedsdelen, en dat al 25 jaar – als je de organisatie van de Haarlemse stripdagen, Kees Kousemaker, Martijn Daalder en, in het kielzog van die drie profeten, het Algemeen Dagblad geloven mag. En omdat we al twee maal twee broertjes in de jury hebben, kan ook hij zijn broertje meenemen.

Johannes van Dam, culinair journalist en misschien wel de beste van Nederland. Dat neem ik graag en onmiddellijk aan als iemand mij dat vertelt, hoor, maar wat hij met stripverhalen te maken heeft, is me een raadsel.

De volstrekt malafide ex-Kresse-biograaf, ex-voorzitter van Stichting De Kressekring en, hoor ik nu, ex-Kresse-verzamelaar (want die Kresse, 'die kan niet tekenen') **G.W. Faken**, majoor der infanterie, naar eigen zeggen, en zich ook als zodanig prominent gedragende.

Professor **H. Duncker**, wie ambitie niet ontzegd kan worden, met zijn aspiraties van een landelijk gespreide franchiseketen 'stripinformatiewinkeltjes' en die, trouw aan zijn zelfverzonnen beroep, stemadviserend te werk zal gaan door de vele aanwezige leken voor te lichten. Maar die houdt toch alleen van het werk van **Fred Julsing**?

Nòg meer broertjes: de siamese drieling **Kolk/De Wit/Oosterwijk** (Aloys, uit te spreken als Aloïs). Hee, maar die Kolk, die is genomineerd! Kan dat dan wel? 'Tuurlijk', zegt Kousemaker, terwijl hij zich glimlachend het mooie omslag voor de geest haalt dat Hanco voor zijn jubileumboekje maakte. 'Op een boot zo vol geladen ziet men één, twee kandidaten niet.'

Een paar tekenaars is natuurlijk sowieso een prima idee, want die zijn in elk geval deskundig: **Peter de Smet** dus, die zich laat vergezellen door dochter **Sanne**, **Theo van den Boogaard**, die zijn vrind meeneemt, **Windig & De Jong** en, ten slotte, omdat ze Kunst maakt, **Lian Ong**, zodat haar genomineerde geestelijke broertje **Van der Meij** ten minste één stem kan verwachten.

'En hoe zit dat dan met de Nieuwe Generatie, Kees, de Avant-garde?' doet Daalder zijn duitje in de zak. 'Tuurlijk', zegt Kees grootmoedig, en vervolgens zet hij de volslagen ongetalenteerde 'Wasco', twee leden van een zich 'Posse' noemend Amsterdams stripcollectief en ene 'Typex' op de lijst van genodigden. Allen, als ik me goed heb laten inlichten, geregelde bezoekers van het eerder genoemde wereldbefaamde stripantikwariaat.

Zelf is hij overigens verhinderd, Kousemaker, wegens een gepland verblijf in Turkije; maar **Klaas**, zijn rechterhand, popelt om de honneurs waar te nemen.

Op het laatste nippertje schiet hem nog te binnen dat hij **Matla**, uit Den Haag, niet passeren kan en dat hij **Martin Lodewijk** vergeten is. En dan is de lijst volledig: circa zestig 'prominenten' (een woord dat me inmiddels al bijna doet kokhalzen) zullen op 24 mei bepalen wat het beste stripboek van de afgelopen twee jaren is.

Gratis eten en drinken

Deze ploeg, met nog enkele anderen, voor het merendeel niet gehinderd door enige kennis van zaken of affiniteit met het onderwerp, staat die dinsdagavond de vierentwintigste mei op de schuit van de Noord-Zuidhollandse vervoermaatschappij met lange tanden in de rij voor een lopend buffetje van kouwe kip, gehaktballen in pindasaus, makreel en Johmasalade om tijdens een vaart over de Vecht zijn stem uit te brengen. Wat zal Van Dam genoten hebben. Dat **Hanco Kolk** op zichzelf stemmen zal, ligt voor de hand en kunnen we hem niet kwalijk nemen, en dat hij lobbyend van tafeltje naar tafeltje scharrelt (er zijn er acht) valt ook te verwachten, maar dat de Vecht om zeven uur sluit, heeft de adellijke transporteur niet voorzien. Noodgedwongen kiest hij derhalve voor een tochtje over het ruime sop van het Noordzeekanaal. Naar IJmuiden nota bene, terwijl sedert het begin van de Tweede Wereldoorlog al niemand meer naar IJmuiden gaat als hij niet per se hoeft. Overigens is het een handige manoeuvre van hem, die boot, want niemand kan een kant op. Met gratis eten en drinken de mensen lokken, maar hun er niet bijvertellen dat ze dan wel vier uur op zo'n achterlijke bark het Noordzeekanaal op en neer moeten koersen.

Wat krijg je dus? Juist, alweer: balorigheid. Zet een aantal striptekenaars op een boot naar IJmuiden zonder dat ze eraf kunnen en ze worden balorig. Gaan roepen om meer stembiljetten en twee of drie keer stemmen op **Bert van der Meij**, of **Hanco Kolk**, of zo. Nou geeft dat niet, want die mensen weten tenminste waarover ze het hebben. Nee, ernstiger is dat de niet-terzakekundige passagiers, zoals **de dochter** van Peter de Smet, **de vrind** van Van den Boogaard, het bedienend personeel, de voltallige club van de NZH en de halverwege opgeviste Engelse drenkeling, óók mogen stemmen.

Evenals professor **Pim Fortuyn** ...

STRIPWINKEL
SJORS
Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

Boeken zonder inhoud

Waar komt die nu ineens vandaan?!
Dat zit zo: de beloofde notaris (van wie we ons nu kunnen afvragen of die wel ooit bestaan heeft) zegde af. Dus vroeg de doctorandus van de bussen zijn vriendje Pim, die weliswaar eerst nog een ander schnabbeltje heeft, zodat hij drie kwartier te laat komt, en bovendien geen zier van strips afweet, maar niettemin best een flauw en pejoratief babbeltje over beeldverhalen wil houden. 'Boeken zonder inhoud', zijn dat, en: 'geen zaken die de mensen kunnen boeien.' Fictie, kortom. Ja, zo ken ìk er ook nog wel een paar. En ik niet alleen. Maar professor Pim, die ondanks het debiteren van deze en dergelijke flauwe kul toch opgeklommen is tot het ambt van hoogleraar, vraagt zich af waar iedereen zich zo druk over maakt dat er zelfs gestemd moet worden.
Dat was ook eigenlijk niet nodig en dàt heeft Pim wel degelijk scherp gezien. Want op of omstreeks 17 mei – een hele week dus voor die fameuze stemming door de zestig 'prominenten' – belt jurylid Daalder cultuurdrager Kolk. Om te melden dat die beslist aanwezig moet zijn bij de prijsuitreiking, want hij staat namelijk Hoog op de Lijst.
Een lijst van vijf.
Een lijst van wie?
Daalders lijst? ... Of die van Kousemaker? Wat heeft die stemming dan voor zin? Wie moet er zand in de ogen gestrooid worden? En waartoe? Want zelfs een Daalder, of een Kousemaker, zal toch niet zo zwakzinnig zijn te veronderstellen dat zoiets niet razend snel uitlekt in het dorp dat de stripwereld nu eenmaal is? ...
Je zou bijna gaan denken dat Kolk binnenkort moet jureren over de prijs voor de beste Nederlandse stripcriticus. Maar Godlof bestaat die nog niet.
En laten we dat alsjeblieft zo houden.

's-Gravenhage, 25 mei 1994

De uitvinding van het wiel

Tijdens de voorbereidingen van dit stukje waarschuwde iemand me dat wijzen op misstanden alléén geen zin heeft: men moet ook een alternatief aandragen. Dat is waar. Daarom hier mijn voorstel voor een betrouwbare uitverkiezing van het beste stripboek in 1996, dat de organisatie van de Haarlemse stripdagen gratis en voor niets van me mag hebben.
Om te beginnen kiest zij een vakjury – maar dan een echte. Eén die bestaat uit een aantal onverdachte lieden uit verschillende geledingen van de stripwereld. Dus niet twee dik bevriende stripjournalistjes, of twee broertjes, of allemaal vriendjes van de voorzitter, maar van alles één: één journalist, één handelaar, één uitgever, één bestuurslid van Het Stripschap, één striptekenaar, één redactielid van een strip(informatie)blad en één afgevaardigde van de organisatie. Daarmee voorkomt zij eventuele incestueuze verstrengelingen van belangen.
Vervolgens leest deze jury *alle* boeken die in de betreffende periode zijn verschenen en in aanmerking komen voor de prijs en gaat zij niet op voorhand publikaties uitsluiten van mededinging, zodat àlle boeken een gelijke kans maken. Oók de nieuwe *Suske en Wiske* kan namelijk een meesterwerk zijn, hoe onwaarschijnlijk dat mag klinken. Dat is veel werk, dat geef ik toe, maar als je dat niet aankunt, moet je geen plaats nemen in de jury.
De leden van de jury kennen ieder een aantal punten toe aan elk boek dat zij gelezen hebben, uit een schaal van 1 tot 10. De vijf (of meer) albums die de meeste punten hebben verzameld, worden uiteindelijk genomineerd – om het spannend te houden natuurlijk. Het is nutteloos om dit lijstje toe te sturen aan 'prominenten', omdat men nooit met zekerheid zeggen kan of die de boeken ook inderdaad gelezen hebben. Hoe dan te vervolgen?
Wel, eenvoudig, de juryleden brengen nogmaals hun stem uit op die vijf albums, en dat kan op verschillende manieren, waar ik verder overigens niet op zal ingaan. Er blijft ten slotte één stripboek over dat volgens deze betrouwbare jury het beste is en de auteur daarvan krijgt de NZH Nobelstripprijs.
Ongeveer dus, met kleine nuances, zoals Het Stripschap dat al jaren deed bij de uitreiking van de Stripschapprijs. Dat ging toch redelijk? Waarom dan proberen het wiel opnieuw uit te vinden? ...

Post scriptum

Arme Hanco ...
Stralend nam hij zaterdagnamiddag de vierde juni in het Haarlemse café-restaurant Brinkman de talrijke gelukwensen in ontvangst nadat bekend was gemaakt dat hij de meeste stemmen had vergaard. En laten we wel wezen: er is niemand die beweert dat **Hanco Kolk** ten onrechte in de prijzen viel, en we weten allemaal dat vrijwel iedere Nederlandse striptekenaar op dit moment geweldig geholpen is met die vijfduizend guldens. Het zij hem dus gegund.
Maar als **André Testa** of **Martijn Daalder** of **Kees Kousemaker** of wie dan ook van mening is dat Hanco Kolk vijfduizend gulden verdient, laat hij dat bedrag dan storten op Hanco zijn rekening. Zònder daar zo'n zinledige verkiezing aan te verbinden.
Want met een schertsvertoning als deze is niemand gediend. Een vernedering is het, voor bijna alle betrokkenen: voor de zestig 'prominenten', die zich als makke schapen leenden voor een klucht zoals die maar zelden vertoond werd; voor **Gerrit de Jager**; voor **Luc Cromheecke**; voor **Bert van der Meij**; voor **Dick Matena**. En – zeker niet het minst – voor **Hanco Kolk** zelf. Geen mens zal immers ooit weten of Kolk nu wel of niet de meeste stemmen kreeg en hij ontving daarom een prijs met een luchtje. Een alles doordringende stank eigenlijk, en één die nooit meer zal verdwijnen.
Dat is iets wat hij níet verdiende ...

's-Gravenhage, 5 juni 1994

ATTENTION FAN-BOYS AND GIRLS! IT'S TIME FOR YOU TO DISCOVER THE ASTOUNDING MEGA-VERSE KNOWN AS...
Strips - Comics - Games - Zeefdrukken
Yendor
Korte Hoogstraat 16, 3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10 Fax 010 - 411 38 54

Meccano 2: Gilette

Kolk
Arboris 1994
ISBN 90-343-2479-6 (h.k.)
ISBN 90-343-2478-8
Prijs f 19,95 / Bfr. 395 (h.k)
f 9,95 / Bfr. 195
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Peter de Wit leidt het album in. Zijn eerste woorden vormen wat pathetisch gebrabbel. Hij eindigt met: 'Ik eet meer dan de man. Ik drink meer dan de man. Ik neuk meer dan de man. Maar ... De man heeft GILETTE gemaakt. Een meesterwerk. Punt. Hanco Kolk is de man.'
De lezer mag dus niet meer zelf beslissen wat hij van *Meccano 2* vindt. De Wit heeft al voor hem uitgemaakt dat hij een meesterwerk in zijn handen heeft. Is dat terecht?
Als het verhaal begint is Gilette een klein meisje dat op de vuilnishopen van het koninkrijk Meccano door twee fotomodellen en een fotograaf voor een mooi kiekje wordt mishandeld. Als zij volwassen is weet zij dezelfde status als haar vroegere aanranders te verwerven; Gilette werkt zich op tot bekend schildersmodel dat voor geen enkele perversiteit terugschrikt. Uiteindelijk maakt zelfs de kerk gebruik van haar diensten voor de commerciële slag om de gunst van de zieltjes. Gilette wordt een eigentijdse Maria, een hoer en een heilige.
Hanco Kolk presenteert met dit verhaal een harde visie op de maatschappij waarin niets meer heilig is en bijna alles verdorven, pervers of gecorrumpeerd lijkt. De bisschop vertoont bij voorbeeld de uiterlijke kenmerken van **Dries van Agt**, de christen-democratische premier die zich onlangs bij de Amerikaanse televisiekerk nog zo nederig opstelde. Daardoor legt Kolk zijn vinger niet op de zere plek, maar schopt hij er in zijn tomeloze overdrijvingen bikkelhard tegen aan.
De karakteristieke tekenstijl die Kolk hanteert is krullerig, druk en soms bijna abstract. Daarmee versterkt hij de barokke, onwerkelijke en overdadige elementen van het verhaal zelf. Tekst en tekeningen vormen als gevolg een opmerkelijk harmonieus geheel.
De gekleurde hoekige vlakken zoals die nog in *Beauregard* werden gebruikt zijn verdwenen. Bij *Gilette* is er binnen de lijntjes gekleurd. Hierdoor zijn de plaatjes veel beter te ontcijferen. De kleuren zelf zijn ook stemmingsgevoeliger geworden. Waar de kleuren van *Beauregard* af en toe nog stierven in hun eigen raffinement en schoonheid komt de inkleuring van *Gilette* de leesbaarheid en toegankelijkheid van het album ten goede.
Maar er is meer.
Er is humor. Op onverwachte momenten weet Kolk genadeloos toe te slaan. Elders overdrijft hij op zo'n groteske manier dat zelfs de grootste zuurpruim zijn mondhoeken moet vertrekken. Daarnaast is er romantiek. Een simpele traan ontroert en de komst van een prins op een wit paard lijkt te duiden op een klassiek happy ending. En bovendien is er seks. Op een gegeven moment vliegen er liters sperma in het rond. Even later kijkt de lezer regelrecht in de vagina van Gilette.
Peter de Wit heeft in veel opzichten gelijk als hij *Gilette* een meesterwerk noemt. De tekeningen, het verhaal, de provocatie en velerlei andere ingrediënten geven daar alle aanleiding toe. De enige kanttekening die je bij het album kunt zetten is er één van moraalchristelijke aard. Waarom die open vulva's? Waarom de Rooms-Katholieke Kerk aanvallen terwijl dat al zo veelvuldig gebeurt? Kon dat niet iets subtieler? Heeft Kolk dat nou echt nodig? Niets is immers zo makkelijk als tegen christenen of Duitsers aantrappen. Dat moet toch onder het niveau van de man liggen?
Maar dergelijke bezwaren doen niets af aan de kwaliteit van het album. En die pagina met **Peter de Wits** door gezwollen taalgebruik gekenmerkte tekstje ... Ach, die kan uit het album worden gescheurd zonder dat het stripverhaal zelf daar ook maar de geringste schade van ondervindt.

HW

****

Baard en Kale 40: De gijzeling

Sikorski & Lapière
Dupuis 1993
ISBN 90-314-1547-2
Prijs f 8,95 / Bfr. 165
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Baard en Kale is een reeks die al tientallen jaren loopt. De serie werd in het begin van de jaren veertig gestart door **Fernand Dineur**. In 1949 vroeg Dupuis aan **Will** (pseudoniem van **Willy Maltaite**) deze serie over te nemen. Sindsdien zijn tientallen albums van *Baard en Kale* van zijn hand verschenen. Will is echter inmiddels de 65 gepasseerd en stopte enkele jaren terug met het tekenen van deze strip. Voor de fans is het goed te weten dat daarmee de serie niet is gestopt. Met het album *De gijzeling* zetten **Denis Lapière** (scenario) en **Alain Sikorski** (tekeningen) de reeks voort.
De gijzeling bestaat uit vier korte verhalen. In het titelverhaal wordt het duo gevraagd als bemiddelaars op te treden bij een gijzelingsdrama. In de drie overige verhalen moeten Baard en Kale geheel andersoortige problemen trachten op te lossen, variërend van het achterhalen van de ouders van een gewonde vondeling tot het uitzoeken van vreemde nachtelijke bezoeken in de dierentuin.
Het is op voorhand moeilijk voor jonge auteurs om een stripmonument – want zo mag *Baard en Kale* toch wel genoemd worden – over te nemen. Nu heeft schrijver Lapière al enige ervaring met de Maltaite-stijl, aangezien hij de scenario's heeft geschreven voor *Mono Jim*, een strip van zoon **Eric Maltaite**. Daarnaast heeft hij **Stephen Desberg** terzijde gestaan bij het scenario van *Baard en Kale 39: Rake klappen*.
Opvallend aan het album *De gijzeling* is de ogenschijnlijke haast waarmee de vier verhalen zijn gemaakt. Hoewel Alain Sikorski Baard en Kale als vanouds neerzet, zijn de decors vaak niet zorgvuldig afgewerkt. In het bijzonder weidse uitzichten en overzichten zien er wat houterig uit. Ook de scenario's kunnen niet echt boeien en missen een originele clou. Je krijgt de indruk dat de heren Sikorski & Lapière snel een album hebben willen/moeten produceren om de serie draaiende te houden. Daarbij hebben zij – zo lijkt het – de verhalen afgeraffeld door te trachten een verhaal van 16 pagina's in 8 of 10 pagina's neer te zetten. Dat is erg spijtig, want de heren blijken wel degelijk de potentie te hebben om de serie *Baard en Kale* een waardig vervolg te kunnen geven. Het is dan ook de hopen dat dit album een voorzet was en dat zij met de volgende delen zullen gaan scoren.

RvW

**

Canardo 8: Het kanaal van de angst

Sokal
Casterman 1994
ISBN 90-303-8807-2
Prijs f 14,95 / Bfr. 295
(48 pagina's, kleur, h.k.)

In 1968 kwam *The wild bunch* uit. Amerika was vol in oorlog met Vietnam. **Peckinpah** filmde het opportune, hedonistische strijdgewoel van Mexicaanse generalissimi, revolutionairen en een

bijna anachronistisch geworden bende revolverhelden. Begin twintigste eeuw was het. Met een vertragingsfactor van jewelste spatte dik bloed aan alle kanten uit iedereen. Het redeloze geweld in zijn film overbrugde een halve eeuw door bemoeizucht en agressie grotesk te maken. Peckinpah werd de held van anti-Vietnamcomités. **Lafontaine** koos een vreedzamer manier om zijn publiek tot zelfreflectie te stimuleren. Hij liet het moraliseren aan dieren over en zette mensen te kijk. De fabel als wetsteen.

Veel verschil is er niet tussen beestachtige mensen en dieren met mensentrekken. Peckinpah en Lafontaine namen dezelfde afstand tot de mensen die zij verachtten. De één in tijd, de ander in vorm. Voor **Benoît Sokals** nieuwe strip gaat dat echter niet op. *Het kanaal van de angst* is een platte policier met de spanning van een wasmiddelenreclame. Inspecteur Canardo lost de zaak zonder moeite op: De bewijsvoering komt regelrecht uit de avonturen van Sherlock Holmes. Van het verhaal moet ik het dus niet hebben. En met de cast van eenden, morsige honden, reutelende varkens en lieve reeëkopjes lijkt Sokal evenmin een boodschap te hebben. Waarom is inspecteur Canardo dan een eend? Wat verbeeldt de ziekenzuster die de superioriteit van ooievaars hoog heeft zitten? Sokal gebruikt dierenfiguren in plaats van mensen – zonder meer. Gelukkig hoeft voor mij niet overal een betekenis achter te zitten. Als het maar boeit ...

En dat doet *Het kanaal van de angst* slechts in één dimensie. Tekenen kan Sokal nog wel. *Het kanaal van de angst* benadert bij lange na niet de sfeer van eerdere afleveringen uit de reeks. Desalniettemin maken de combinatie van harde en pastelle kleuren en Sokals filmische techniek om personages vanuit verschillende perspectieven neer te zetten een mooie strip van het achtste onderzoek van inspecteur Canardo. Een plaatjesboek voor in de trein tussen Barneveld en Ede-stad.

HM

*

Het grote schandaal 1: New York

Ribera & Godard
Dargaud 1994
ISBN 90-6793-364-3
Prijs *f* 9,95 / Bfr. 195
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Het samenwerkingsverband van scenarist **Christian Godard** en tekenaar **Julio Ribera** is er één die verwoede pogingen blijft ondernemen de immer verslijtende tand des tijds voor te blijven. Net voordat alweer het zestiende deel (zucht) van het epos *Axel Moonshine* zou verschijnen, werd de aandacht van stripminnend Nederland gevraagd voor *Het grote schandaal*.

Hoofdpersoon in dit niemendalletje is striptekenaar Al Jackson, een slungelachtige Jan Salie die het tekentalent dat hij van Moeder Natuur heeft meegekregen met succes gebruikt om zijn troosteloze leven wat meer cachet te geven. Het is hem namelijk reeds op zeer jeugdige leeftijd duidelijk dat creatieve mensen immer op belangstelling en adoratie van de minder getalenteerden kunnen rekenen. Als puber tekent hij zijn balboekje vol, als medewerker van het schoolkrantje manipuleert hij, al schetsend en leraren persiflerend, zijn diploma vol. Al Jackson wordt ondanks zijn weinig imponerende fysiek langzaam maar zeker serieus genomen door zijn omstanders.

Nadat hij een baan heeft aangenomen bij een magnaat van het type 'Hugh Heffner', maakt Al gemakkelijk en snel carrière met dikbetaalde opdrachten, maar speelt zonder dat te willen met zijn spraakmakende strips een centrale rol in een politiek schandaal dat bekend zal komen te staan als 'Candygate'. Terwijl Al langzaam maar zeker wegzakt in een web van intriges, verliest hij onderweg een deel van zijn integriteit, zijn huwelijk en zijn eigenwaarde. De prijs voor het succes, zo lijkt de boodschap te luiden.

En dat is het gegeven waarmee het verhaal begint.

Het grote schandaal is geen album dat gekenmerkt wordt door tekenwerk van een spectaculair gehalte of door een opzienbarend origineel scenario, maar het vindt vooral zijn schaarse kwaliteit in de wijze waarop het verhaal aan de man wordt gebracht.

Het is de hoofdpersoon zelf die de balans van zijn leven tot dat moment, opmaakt en analyseert. De flashbacks en de cynische ondertoon van de commentaren onder het mom van 'als-ik-toen-had-geweten-wat-ik-nu-weet', maken het verhaal er één die toch uitnodigt tot verder lezen. De lezer volgt Al op de voet bij diens pogingen de puinhoop, die zijn leven beheerst, te overzien.

Jammerlijk genoeg blijft dit album ondanks zijn soms pakkende en, mede door de ik-vorm waarin verteld wordt, beklemmende 'film-noir'-sfeer, een verlangen oproepen naar de verfrissende scenario's van Godard uit zijn *Maarten Milaan*-periode. Wat dat betreft lijkt het avontuurlijk bestaan van stripauteur Al in *Het grote schandaal* een stuk wishful thinking van een in sleur vastgeroest duo. (Eigenlijk zou ik één van de onderstaande sterren moeten aftrekken omdat de auteurs het niet konden laten Axel Moonshine toch nog even op bladzijde 27 in het decor te laten opdraven.)

TV

**

Professor Stratus 2: De varende vesting

Counhaye
Lombard 1993
ISBN 90-6421-931-1
Prijs *f* 8,25 / Bfr. 140
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Na bijna drie jaar stilte verscheen vorig jaar weer eens een album van de hand van **Guy Counhaye**. De varende vesting is het tweede album dat bij Lombard verschijnt in de reeks *Professor Stratus*.

Counhaye is een tekenaar met een redelijk uitgebreid oeuvre waarvan echter weinig in album verschenen is. Al in 1972 debuteerde hij bij Dupuis in het tijdschrift Robbedoes. Hij produceerde enige tientallen afleveringen van de komische sf-strip *Dolende ruimtevaarders*. In 1976 resulteerden deze sf-gags in een drietal korte sf-verhalen over het duo *Triton en Polaris*.

In 1979 schakelde Counhaye over op fantasy voor kinderen met de strip *Geo en Tafta* waarvan hij twee 10-pagina-verhalen produceerde, alsmede een compleet 44-pagina-verhaal onder de titel *Het land van Gorp*. Dit verhaal verscheen in 1983 in albumvorm in de Dupuis Debuutreeks. Pas in 1990 verscheen in Nederland opnieuw werk van deze auteur in album. Bij Lombard verscheen *Het graf in de sneeuw*, het eerste album van *Professor Stratus* (zie voor een recensie daarvan Stripschrift 240).

Het tweede album gaat door in

de traditie van het eerste, al bestaat dit nieuwe album uit één compleet verhaal. Het is een aardig verhaal dat een extra dimensie krijgt door de zeer sfeervolle tekeningen. Counhaye weet de avontuurlijke sfeer die bij dit album hoort uitstekend weer te geven en dat maakt *De varende vesting* zeer de moeite waard.

RvW

***

Terug naar La Rapée

Goffin
Arboris 1994
ISBN 90-343-2483-4
Prijs *f* 39,95 / Bfr.795
(44 pagina's, kleur, h.k.)

Het nieuwe album van scenarist/tekenaar **Alain Goffin** is geen stripboek. De kaft wekt trouwens ook niet die suggestie. Die is hard en gestoffeerd en lijkt daarom meer op de omslag van een foto- of herdenkingsboek. Er zit een doosje om dat die indruk alleen maar versterkt. Het is maar goed dat er een tekening in de typische Goffin-stijl op staat met de naam van de auteur en de titel van het boek. Anders zou elke stripliefhebber het boek in de winkel links laten liggen.
Niet dat dat erg is trouwens. Hij zou niets missen.
Bij doorbladering blijkt op elke linker pagina een tekst te staan en op elke rechter een sfeertekening. Bij onderlinge vergelijking lijkt die reeks tekeningen meer op een architectuurstudie dan op de illustraties van een verhaal. Mooie tekeningen, dat wel, maar er komt amper een mens op voor en dat maakt ze een beetje doods, zeker voor een striplezer.
Het verhaaltje dat er naast staat stelt niet veel voor; Een man keert naar zoveel jaar terug om ergens wraak voor te nemen. Dit uitgekauwde thema wordt op een manier verteld die waarschijnlijk dichterlijk bedoeld is, maar dat niet is. Uiteindelijk blijken dus zowel het verhaal als de kaft van het boek uit niets meer dan valse pretenties te bestaan. Als zij een diepere betekenis hebben is die mij volledig ontgaan.
Maar mooie tekeningen, dat wel.

HW

*

Sarane

Lax
Dupuis 1994
ISBN 90-314-1659-2
Prijs *f* 25 / Bfr.495
(56 pagina's, kleur, h.k.)

In de toch al indrukwekkende *Collectie Vrije Vlucht* verscheen onlangs na een ontwikkeling van enkele jaren, het album *Sarane* van de Fransman **Lax** (pseudoniem van **Christian Lacroix**).
Na het alom geprezen album *Het ibismeisje* (onder andere Angoulême '94) en het tweetal albums *Vergeten in Annam* is *Sarane* het eerste werk in deze reeks, waar Lax zowel het verhaal als de tekeningen voor zijn rekening neemt. Lax heeft zich, naar eigen zeggen, laten inspireren door de heroïsche vluchten van de Brequet-vliegtuigen, zijn fascinatie met de woestijn en de boeken van **Le Clezio** en **Paul Bowles**, maar heeft toch vooral een meeslepend liefdesverhaal willen schrijven.
Hoofdpersoon in dit indringende en bewust klein gehouden drama is de hoogbejaarde mevrouw Sarane die zich in de schemertoestand tussen werkelijkheid en geromantiseerd verleden bevindt.
Tijdens een taxi-rit meent ze in het gezicht van een oude man haar geliefde van zestig jaar geleden te herkennen. Lax zegt hierover: 'De oude dame is duidelijk in de war. Heeft ze visioenen of last van haar hoge leeftijd? Want als je ouder wordt, heb je steeds meer moeite je te herinneren wat je beleefd hebt. En het waas dat over je herinneringen hangt maakt het verleden vaak wat mooier dan het eigenlijk was.'
Het album is meesterlijk geregisseerd en blijft door de aaneenschakeling van beelden uit het heden en het verleden, vragen oproepen bij de lezer. De lezer, die door Lax eigenlijk dezelfde rol krijgt toebedeeld als de taxichauffeuse in het verhaal. De verwarde herinneringen van Sarane vormen een puzzel waarvan de stukjes gaandeweg het verhaal in elkaar schuiven maar op geen enkel moment meer tonen dan Lax zijn lezers gunt.
Lax houdt, met betrekking tot de identiteit van de oude man, zijn lezers speels in het ongewisse. Is die oude man, die zijn leven lijkt te slijten daar op die steen langs de weg, de officier Rafael met wie Sarane een eeuwigheid geleden trouwde? Of misschien Khegg, de leider van de Toearegs, het woestijnvolk waar zij zo lang verbleef? Of die blanke gevangene ... of geen van de drie?
Het antwoord lijkt veilig opgeborgen in de eigenzinnige geest van Sarane.
Sarane is een album geworden dat in haar titel, het kleurgebruik en de ingetogen sfeerzetting de serene waardigheid van de woestijn weergeeft. De bijzondere tekentalenten van Lax kenden de liefhebbers reeds uit *Vergeten in Annam* en **Het ibismeisje** maar het is de verdienste van Lax als verteller, dat hij van *Sarane* met zijn grondige documentatie met betrekking tot de Toearegs geen etnologisch werk heeft gemaakt maar een pakkend liefdesverhaal van uitzonderlijke klasse.

TV

****

De sterren staan voor de volgende waarde-oordelen:

****	**grote klasse!**
***	**goed**
**	**redelijk**
*	**slecht**
o	**abominabel**

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 311 461

STRIPSPECIAALZAAK
'OUD & NIEUW'
IN- EN VERKOOP VAN NIEUWE EN TWEEDEHANDS-STRIPS
TEL. 01820-26967
WILHELMINASTRAAT 52, GOUDA
MET EEN NEUS VOOR STRIPS!

Fabriceer een flater

Een grasmaaimachine die om madeliefjes heen maait, een radiator waarmee je koffie kunt zetten, een apparaat dat vliegtuigjes vouwt: zij zijn alle ontworpen door Guust Flater. Flater vindt dingen uit die het leven eenvoudiger maken, al zijn zijn collega's het daar meestal niet mee eens. Vaak zet hij zijn apparaten in elkaar met onderdelen die toevallig binnen handbereik liggen. Ze werken dan ook niet altijd zoals de bedoeling was.

Geïnspireerd door deze uitvindingen heeft Studium Generale Eindhoven, verbonden aan de Technische Universiteit (T.U.), een ontwerpwedstrijd uitgeschreven onder de titel 'Fabriceer een fabelachtige Flater'. De wed-

strijd bestaat uit twee categorieën. In categorie 1 moet een werkend exemplaar van een van de (technische) uitvindingen van Guust Flater worden gemaakt. Daartoe heeft de organisatie een lijst opgesteld waaruit kan worden gekozen. In categorie 2 vallen zelf ontworpen objecten met een hoog 'Guust Flater-gehalte'. Per categorie is een prijs ter waarde van *f*200 / Bfr.4000 te winnen. De inzendingen worden beoordeeld door een jury, bestaande uit onder andere **Wessel di Wesselli** (kunstenaar), **Kees Kousemaker** (Galerie Lambiek) en **prof.dr.ir. Kriens** (hoogleraar ontwerpen aan de faculteit Werktuigbouwkunde van de T.U.). De wedstrijd wordt afgesloten met een tentoonstelling van 3 tot 14 oktober. Een informatiepakket, met daarin de lijst met Flater-uitvindingen, een inschrijfformulier en het wedstrijdreglement, is schriftelijk aan te vragen bij: Studium Generale T.U., ter attentie van Flater-werkgroep, Postbus 513, 5600 MB Eindhoven, 040-451911 (fax!). Uiterste inschrijfdatum: 1 september aanstaande, uiterste inleverdatum: 30 september 1994.

RS

De gemaskerde Peer

Hans Heltzel uit Hoensbroek stoorde zich aan het gebrek aan kennis bij kunsthistorici en neerlandici over het beeldverhaal. Met het doel deze leegte op te vullen schreef hij een beknopt historisch overzicht van de belangrijkste stripfeiten. Vervolgens maakte hij hiervan een folder waarin *De gemaskerde Peer*, Heltzels eigen strip-

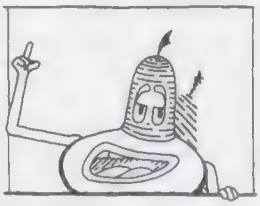

held, een lezing houdt over het onderwerp.

Info: Hans Heltzel, Pannenberg 121, 6431 MH Hoensbroek.

HW

Maus en oral history

14 augustus is de laatste dag waarop iedereen in het Joods Historisch Museum in Amsterdam terecht kan voor de unieke tentoonstelling over de ontstaansgeschiedenis van de niet minder unieke strip *Maus* van **Art Spiegelman**. In het vorige nummer van Stripschrift wijdde **Jeroen Mirck** een belangwekkende compilatie aan dit onderwerp. Een facet dat daaraan ontbrak wil ik hier naar voren brengen.

Het voor mij interessantste van de tentoonstelling is niet zozeer gelegen in de ogenschijnlijke tegenstelling tussen onderwerp (het op grond van een waanbeeld uitmoorden van miljoenen medemensen) en mediumkeuze (de balloonstrip), als wel in het gebruik van mondelinge historische documentatie (oral history) als grondslag voor een scenario. Het maakt daarbij geen verschil van betekenis voor welk medium dat interview moet worden bewerkt. Dat kan evengoed een roman zijn, als een speelfilm, een hoorspel, een tv-serie of desnoods een getekend verhaal, waarbij vanzelfsprekend ieder medium zijn eigen eisen stelt.

Dit boeiende onderdeel van de expositie visualiseert de 'vertaalslag' die Spiegelman heeft moeten leveren om een berg uitgetikte geluidsbanden uiteindelijk te monteren tot een in 'panels' verdeeld, doorlopend verhaal. Bij mijn weten is deze methode niet eerder toegepast als grondslag voor een strip. Stap voor stap volgt de bezoeker alle fasen die de stof moet doormaken om tot het gewenste resultaat te leiden. Zonodig wordt bij derden aanvullende informatie vergaard. In beginsel heeft de saaiste mens nog een interessant verhaal te vertellen, al zijn daar natuurlijk uitzonderingen op. Voor de interviewer is het dan de kunst eerst het vertrouwen van zijn 'slachtoffer' te winnen, om daarna systematisch alle informatie 'er uit te trekken'. De aldus te concipiëren gedramatiseerde documentaires bieden zicht op een nog nauwelijks ontgonnen genre stripverhalen, of het moeten de *Illustrated Classics* over enige 'groten' uit de wereldgeschiedenis zijn, gebaseerd op al dan niet geautoriseerde levensbeschrijvingen.

Drie maanden geleden al had het John Adams Instituut uit Amsterdam zijn middag-met-Spiegelman aangekondigd. Zondagmiddag 5 juni was het dan eindelijk zo ver, in een barstensvolle Kleine Komedie aan de Amstel. Publicist **Johannes van Dam** trad op als aangever, daarbij aanvankelijk gesecondeerd door stripmeester **Joost Swarte** en psycho-analyticus **Louis Tas**, zelf overlevende van de Holocaust.

Spiegelman was, hoe kan het ook anders, een breed ontwikkelde denker die zo snel sprak dat hij bijna over zijn woorden struikelde. Zijn gehoor beleefde er een even boeiende, als aandoenlijke middag aan. Er viel echter weinig nieuws te vernemen, of het zou de mededeling moeten zijn dat komend najaar zijn eerstvolgende (strip)boek – *The wild party* – het licht moet zien.

Natuurlijk viel er ook heel wat te lachen. Bij voorbeeld toen Spiegelman vertelde dat hij van zijn vader arts moest worden, of desnoods tandarts: dan kun je immers altijd 's avonds nog tekenen. Of over het ogenblik in *Schindler's List*, wanneer de naakte mensen bijeen zijn gedreven en de bioscoopbezoeker zich afvraagt: 'Will it be gas?'; Art Spiegelman: 'No, it's water!'. Voor Spielbergs *ET* had hij méér waardering opgebracht. Verder bleef tijdens de middag in het instituut de werkwijze van Spiegelman helaas onderbelicht.

HF

OVERAL HEBBEN WE STEEDS MOETEN RENNEN - ALS JOGGERS - ZE JOEGEN ONS NAAR DE SAUNA.
HET IS IJSKOUD!
WEES BLIJ DAT 'T GEEN GAS IS!
DIT HIER ZIJN DE LEEFDOUCHES GEWEEST, NIET DE DODE DIE WE SOMS GERUCHTEN HOORDEN.

Friese Bommel-uitgave

Op 21 mei jongstleden vond er in restaurant 'De Grovestins' in Katlijk een unieke gebeurtenis plaats: de eerste uitgave van een *Bommel*-verhaal in de Friese taal.

Initiator van deze uitgave was leraar-uitgever **Jos Boelhouwer**, die met *De oare wrâld* – een vertaling van het in 1982 uitgebrachte boekenweekgeschenk *De andere wereld* – zijn debuut maakte op de uitgeversmarkt. De uitgever, die zelf woonachtig is in het plaatste Katlijk nabij Heerenveen, had zijn uitgeverij dan ook de toepasselijke naam 'Le chat mort' gegeven. Uit handen van acteur **Peter Faber** ontving **Eiso Toonder** als representant van zijn vader het eerste exemplaar. In zijn inleiding stelde Faber dat elk mens datgene tegenkomt waar hij aan toe is. Zoals ook Heer Bommel de wereld tegemoet treedt in zijn avonturen.

Op zijn beurt zei Eiso Toonder dat hij getracht had na te gaan in hoeverre hij verwant was met Friesland. Verder dan de constatering dat 'Eiso' verwant was met de Friese jongensnaam 'Eise' en dat de naam van zijn broer Onno afgeleid was van de Friese naam 'Oene' was hij achter niet gekomen. De parallel tussen de Heer en de kat ofwel Katlijk en Heerenveen was aardig getypeerd. Schertsend merkte Toonder jr. nog op dat het zeker voor de uitgever – en ook voor vertaler **Jan de Jong** – interessant zou zijn wanneer 'dit werkje op alle Friese scholen tot verplichte kost zou worden gerekend'.

Boelhouwer zei te hopen dat *De oare wrâld* zijn weg naar de lezers zou weten te vinden. Wie weet zouden er in de toekomst meerdere Friese Bommel-verhalen kunnen worden uitgebracht.

De oare wrâld was in een oplage van duizend exemplaren te koop in de Friese boekhandels. Ook verscheen er een gelimiteerde uitgave van honderd genummerde exemplaren in witlederen band met goudopdruk. (Bij het ter perse gaan van dit nummer bleken de boekjes reeds op 25 mei – vier dagen na verschijnen! – uitverkocht te zijn. Meteen werd besloten tot uitgave van een tweede deeltje tijdens de Stripdagen in Breda. *De bovenbazen* zal als *De boppebazen* worden uitgebracht in een oplage van 2000 exemplaren. Tevens verschijnt een luxe genummerde editie in blauw leder van 150 stuks. Red.)

Ter gelegenheid van de eerste Friestalige Bommel wordt er in 'De Grovestins' gedurende de zomermaanden het verrassingsmenu 'De oare wrâld'

Verrassingsmenu

"De Oare Wrâld"

geserveerd voor de liefhebber van zowel Bommel als van 'een eenvoudige doch voedzame maaltijd'. Tevens is er de huiswijn van Heer Bommel – Château Bommelstate – in beperkte oplage te koop.
Meer info: Jos Boelhouwer, W.A. Nijenhuisweg 67, 8455 JT Katlijk.

KS

Penning

De dichteres **Frederike Marine (Fritzi) ten Harmsen van der Beek** (Harmsen van Beek) heeft op 28 mei de A. Roland Holst Penning, een driejaarlijkse oeuvre-prijs voor poëzie, in ontvangst genomen. Aan de penning zit een geldbedrag vast van *f*10.000 / Bfr.200.000. Ten Harmsen van der Beek (66) schrijft naast gedichten ook verhalen. Ook tekent en illustreert zij. Voor de ouderen onder ons: Fritzi heeft na de dood van haar vader, **Eelco Marinus ten Harmsen van der Beek**, in 1953 de *Flipje*-reeks afgemaakt.

Bron: NRC/Hans Matla

Mitacq overleden

In mei overleed striptekenaar **Mitacq** op 67-jarige leeftijd aan kanker.
Mitacq, zijn echte naam was **Michel Tacq**, werd in 1951 door **Jidéhem** als inkter aan het werk gezet – in opdracht van studio World Productions – voor diverse afleveringen van de historische stripreeks *De verhalen van oom Wim*.

Bekend werd Mitacq door zijn scoutingstrip *De Beverpatroelje*, een vrij conservatieve reeks, die door het scoutingmilieu echter zo gekoesterd werd dat de serie uitgroeide tot één van de klassiekers binnen de Belgische stripwereld. Vooral in Wallonië waren *Les Castors*, zoals *De Beverpatroelje* daar heet, zeer populair. Niet in het minst omwille van het avontuurlijk karakter van de verhalen en de mooie grafische uitwerking, maar vooral omdat Mitacqs persoonlijkheid nauw bleef aanleunen bij de ideeën van scouting.
Verder is Mitacq nog bekend van de avonturen rond *Joris Jasper* (1980-1985) en de amateurspeleoloog *Stany Derval* (1969-1974). Deze series waren echter niet zo'n lang leven beschoren. Mitacq was ook ereburger van de stad Durbuy, waar tweejaarlijks het stripfestival plaatsvindt. In oktober '94 was daar een speciale tentoonstelling gepland rond Mitacq. Aanvankelijk zou het een uitgebreide presentatie worden rond de nieuwe scoutingkalender 1995, waarvoor Tacq nieuw materiaal vervaardigde, inclusief een prachtige cover. Door het vroegtijdig sterven van de auteur wordt door de organisatoren van BD Durbuy Strip één en ander herdacht, zodat de mogelijkheid er in zit dat er een postume hulde-expo aan de auteur wordt gebracht.

JW

Willy Vandersteen

In samenwerking met uitgeverij Standaard heeft het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal de expositie 'Willy Vandersteen, de jonge jaren' opgezet. Deze tentoonstelling is te bezichtigen tot 28 augustus en is eigenlijk een voorloper van de grootse expositie 'Vijftig jaar Suske en Wiske' die volgend jaar in het BCB zal worden getoond.
Willebrord Jan Frans Marie Vandersteen werd op 15 februari 1913 in Antwerpen geboren. Wereldfaam zou hij verwerven toen vanaf 30 maart 1945 de avonturen van *Rikki en Wiske* in de Nieuwe Standaard verschenen. De expo 'De jonge jaren' gaat echter vooral over de periode van vóór *Suske en Wiske*, toen Vandersteen personages als *Kitty Inno* en *Piwo het houten paard* bedacht. Op 31 mei werd de tentoonstelling geopend met de presentatie van het boek *Biografie en Bibliografie Willy Vandersteen*. Dit lijvige werk bestaat uit twee delen, *De Bruegel van het beeldverhaal* (door **Peter van Hooydonck**) en *Van Kitty Inno tot De Geuzen* (door **Rolf de Ryck**).
Het BCB is elke dag geopend van 10 tot 18 uur, behalve op maandag en is te vinden aan de Zandstraat 20 te Brussel. Telefoon (+32) 02-2191980.

TB

Koksijde

Van 16 juli tot en met 7 augustus vindt het negende Stripfestival Koksijde plaats.
Het programma belooft veel goeds. Zo zijn er zeven grote exposities over **Bercovici & Cauvin** (*Vrouwen in 't wit*), **Griffo, Chaillet** (*Vasco*), *Tom & Jerry*, 50 jaar D-Day, **Marlier** (40 jaar *Tiny*) en **Linthout & Urbanus** (*Urbanus*). Ook zijn er drie speciale tentoonstellingen: 'In memoriam Jacques Géron', 'Stripmakers op de foto' van **Alexandra Verburg** en 'Stripkaften op doek' door **Arthur van Schuif Af**. Verder kent het festival een viertal stripruilbeurzen, een veiling waarvan de opbrengst naar de familie van **Géron** gaat (!), en een aantal speciale uitgaven, zoals een gecombineerd luxe album van *Robbedoes* en *De kleine Robbe*, een *Largo Winch*-portfolio, het album *Urbanus kiest voor Koksijde*, een luxe uitgave van *Urbanus – De tiranie van Eufrazie* – en het luxe album *Mensenjacht* uit de serie *Bakelandt*.
En niet te vergeten, er zijn zeer veel tekenaars aanwezig om te signeren, waaronder logischerwijs heel veel Belgen. Een greep: **Chaillet, Marvano, Wasterlain, Raives, Weyland, Cauvin, Bédu, Leemans, Renaud, Yaack, Roba, Servais, Piroton, Attanasio, Berthet, Biddeloo, Paape, Marc-Renier, Dupa, Blanc-Dumont, Will, Ikke, Stallaert, Merho, Urbanus, Griffo, Weinberg, Bosschaert** en **Swolfs**. Wel is het verstandig om van te voren te informeren wie wanneer komt. Voor meer informatie: (+32) 058-518810.

RS

NZH-prijzen

Tijdens de zeer geslaagde tweede editie van de Stripdagen Haarlem heeft de Noord-Zuid-Hollandse Vervoermaatschappij (NZH), als sponsor van het evenement, een stripprijs uitgereikt en een stripbeurs toegekend.
De NZH-stripprijs voor het beste oorspronkelijke Nederlandstalige stripalbum van de afgelopen twee jaar is naar **Hanco Kolk** gegaan voor zijn album *Meccano 2: Gilette* (Arboris). Aan de prijs is een geldbedrag van *f*5000 / Bfr.100.000 verbonden. De andere genomineerden waren **Gerrit de Jager** met *Liefde en geluk 3: Zoek been* (Big Balloon), **Bert van der Meij** met *Moesashi 3: Moesashi in duel met Kodjiro* (Sherpa), **Dick Matena** met *Alias Ego 1: Vlucht uit de richel* (Big Balloon) en **Luc Cromheecke** en **Laurent Letzer** met *Tom Carbon 3: Schudden voor gebruik* (Dupuis). De

prijs werd twee jaar geleden voor het eerst uitgereikt aan **René Windig** en **Eddie de Jong** voor hun album *De groote Dick Bosch almanak*.
De NZH-stripbeurs, een schenking van *f*2000 / Bfr.40.000 ter aanmoediging van een maker van artistiek vernieuwend stripwerk, is naar **Edmond Spierts** gegaan. Spierts debuteerde vorig jaar met het inmiddels uitverkochte *Vleermuizenissen*. Behalve Spierts waren de andere kandidaten **Mat Giesen, Mark Retera, Marnix Rueb** en **Jeroen de Leijer**. Twee jaar terug ging de eerste NZH-stripbeurs naar **Marcel Ruijters**.

RS

Jojo

Tien jaar geleden beleefde *Jojo*, het ventje in rode broek en groene pet, zijn eerste avontuur in Robbedoes. Om dit te vieren heeft het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal samen met de auteur, **André Geerts**, een expositie ingericht. Deze zal tot 4 september te zien zijn. Het is niet toevallig dat deze tentoonstelling juist in de schoolvakantie open is want hij is vooral voor de kleintjes bedoeld. Rond Jojo en zijn vriendjes zijn een tiental spelletjes bedacht waarmee de jeugdige bezoeker zich kan amuseren. Bovendien zal tijdens de expositie het zesde album in deze serie verschijnen.
Info: BCB, Zandstraat 20, 1000 Brussel. Telefoon (+32) 02-2191980

TB

Slechts één hele pagina !
Alleen op zaterdag ! Weggemoffeld achter op het sportkatern en dan ook nog goedkoop in kleur !
Algemeen Dagblad

Pontiac haalt voorpagina

Het Algemeen Dagblad gaf op zaterdag 11 juni het startsein voor haar nieuwe stripformule. Naast de door ons reeds aangekondigde portie nieuwe strips (*De Stamgasten*, *Meccano*, *January Jones* en *Sjef van Oekel*) serveert de krant de striplieffhebber bovendien nog een toetje: niemand minder dan **Peter Pontiac** levert dagelijks een illustratie bij het weerbericht op de voorpagina. Dag in dag uit kuiert er tegenwoordig een hamsterachtig beestje tussen het heetste nieuws door. Wij noemen Pontiacs AD-mascotte gemakshalve 'Ad'. Verder schijnt **Hanco Kolk** nog een tweede strip voor de Rotterdamse krant te gaan maken. Hij leverde het scenario voor *Ronda*, een avonturenverhaal dat door de vrij onbekende **Hans van Oudenaarden** getekend gaat worden. 'En dat is een supertalent', heeft Kolk zich al eens laten ontvallen.

Opklaringen, 14/16 °C, matige wind, NW. In de middag wat meer bewolking en een enkel buitje. 's Avonds droog en opklarend.
Weerkaarten en overzicht op pagina 23

JM

Beste Vlaamse strip

De Belgische Kamer van Experten in Stripverhalen en 't Vlaams Stripcentrum kennen sinds vorig jaar nog maar één prijs toe in plaats van de reeks prijzen die zij in de jaren daarvoor uitreikten. De overgebleven prijs is die voor de beste Vlaamse strip.
3 mei jongstleden ging deze voor het jaar 1993 naar de makers van *Bezette Stad*, een striproman die zich afspeelt in Antwerpen tijdens het interbellum. Voor de auteurs, **Christian Verhaeghe** en **Ronny Matton**, was dit hun debuutalbum. Dat maakt dat de keuze van de jury toch op zijn minst verrassend kan worden genoemd. Zij motiveerde haar beslissing met het Vlaamse karakter van de strip en de professionaliteit van het album. Die voldoet volgens de prijsuitreikers aan een hoge internationale kwaliteitsnorm.
Op dezelfde dag reikte de jury een gelegenheidsprijs uit aan **Arthur Berckmans** oftewel Berck. Deze tekenaar is vooral bekend door zijn strips *Sammy*, *Hansje*, *Mulligan* en *Lowietje*. De jury vond dat de pensionering van deze 'Vlaamse auteur met internationale faam' niet onopgemerkt voorbij mocht gaan. De uitreiking van de beide prijzen vond plaats in het Belgische Centrum van het Beeldverhaal in Brussel.
Tegelijkertijd kende de franstalige tegenhanger van de Belgische kamer haar prijzen toe aan **Philippe Wurm** voor *Maigret tend un piège Philippe* (Prix Avenir), **Bruno Gazotti** voor *Soda* (Prix du meilleur dessin), **Mythic** voor *Rubine* (Prix du meilleur scenario) en **Mitacq** voor zijn gehele oeuvre. Ook **Eddy Paape** en de medewerkers van het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal kregen een prijs van de Chambre Belge des Experts de Bande Dessinée. De eerste omdat hij wordt gezien als de beste in Brussel werkende auteur. De stripcentrummedewerkers kregen de prijs voor de door hen opgezette tentoonstellingen.

HW

Schets uit *Bezette stad* van R. Matton en Ch. Verhaeghe.

Volkskrant kraakt Mattotti

De strip is een volwassen medium, daar is vrijwel iedereen het over eens. Maar een vergelijk met de beeldende kunst schijnt nog altijd moeilijk te liggen. Neem nou de kunstbijlage van de Volkskrant, een week na de Haarlemse stripdagen. Onder de kop 'Vijf lege verfgezichten en verder niks' laat recensent **Michel Maas** geen spaan heel van de **Mattotti**-tentoonstelling in de Vleeshal. Ruim een kwart van zijn bespreking gebruikt de journalist om de enkele tekstloze pagina's over *Caboto* door het slijk te halen. 'Caboto was een ontdekkingsreiziger wiens reizen resulteerden in een nieuwe kaart van de wereld. Het is maar een aanleiding, net als de verhalen van *Vuren*, *Fluister*, *Doctor Nefasto* of *Signor Spartaco* amper een verhaal mogen heten – ze zijn allemaal in een of twee alinea's verteld, en dienen alleen maar om de tekenaar te kunnen laten tekenen,' schrijft Maas. En hij heeft nog veel meer giftige pijlen op zijn boog: Mattotti's zwart/wit-werk bestaat uit 'iele oostindische-inktlijntjes', terwijl het alom bekende oorlogsschip uit *Vuren* (cover van Stripschrift 238) omschreven wordt als een 'dreigende grijze kleurklomp waaruit kanonnen steken'. Volgens de verslaggever hangt de Vleeshal vol allenige mannetjes waar al het leven uit gefilterd is en vol lege gezichten waarin geen spoor van 'denken' valt te ontdekken. De 'verontrustende, treurige, lege, dode tekeningen' doen je helemaal niks, is de allesomvattende conclusie. Maas moet een pesthumeur hebben gehad toen hij de expositie bezocht. Zijn schriftelijke relaas verraadt een ergerlijke desinteresse voor de strip in het algemeen en het naar kunst neigende beeldverhaal in het bijzonder.

JM

Amusementsbeurs

Op 3 en 4 september wordt in de Expohallen van het Belgische Houthalen de Amusementsbeurs 1994 gehouden, een groot strip- en spelfestival.
De organisatie koppelt de wereld van het stripverhaal aan die van het spel. Er zijn diverse soorten spellen te zien, waaronder veel 'role-playing games'. Deze-rollenspellen zijn de laatste tijd ook in veel stripwinkels te koop als gevolg van een gezamenlijk distributienet met comics. Ook is er een 'advanced dungeons & dragons-toernooi'. Daarnaast is er een stripbeurs en zijn er signeersessies met **Bédu**, **Didgé**, **Stibane**, **Ferry** en **Leo Timmers** (3 september) en **Batem**, **Swerts**, **Biddeloo**, **De Rie**, **Timmers** en **Aouamri & Tarvel** (4 september). Ook wordt in samenwerking met uitgeverij Arboris een speciaal festivalalbum – *Het eiland Amoras* – uitgegeven met korte verhalen en tekeningen van de aanwezige tekenaars. Waarschijnlijk zal het programma nog worden uitgebreid.

RS

Ken uw Barks

Naar aanleiding van de 60e verjaardag van Donald Duck stond er in nummer 24 van het Duitse Disneyblad Micky Maus een quiz.

QUIZ-FRAGE
1 Carl Barks ließ auch Daisy in Donalds Leben treten. In welchem Jahr war das?
A 1934
B 1940
C 1944
2 Von den nachstehend genannten Figuren stammt eine nicht von Carl Barks - welche?
A Daniel Düsentrieb
B Oma Duck
C Kater Karlo

Nadere beschouwing leert dat geen van beide vragen kloppen. Katrien kwam voor 't eerst in beeld in de tekenfilm *Mr Duck Steps Out* (1940) en **Carl Barks** heeft inderdaad Kater Karlo (Boris Boef) niet verzonnen, maar ook Oma Duck is niet van zijn hand. Degene die haar introduceerde is namelijk **Al Taliaferro**.

MN

Berck zet punt achter Sammy

De Leuvense striptekenaar **Arthur Berckmans**, internationaal bekend onder zijn pseudoniem **Berck**, houdt ermee op.
De tekenaar van de populaire *Sammy*-reeks wil het rustiger aan gaan doen. 'Misschien dat ik nog strips ga maken, maar dan in een wat rustiger tempo. Ik ben nu 65', aldus Berck. Een ouwe rot in het stripvak die ooit nog met wijlen **René Goscinny** de

strip *Pechvogel* heeft gemaakt.
Dupuis, Bercks huidige uitgeverij, wil Sammy voortzetten en heeft daarom vijftig procent van de rechten op de personages overgekocht. De andere helft is nog in handen van scenarist **Raoul Cauvin**. Als opvolger wordt gedacht aan de Vlaamse tekenaar **Jean-Pol**, die eenzelfde stijl bezigt. Alleen heeft deze laatste zijn handen vol met de *Samson*-strip. Toch heeft Jean-Pol reeds enkele proefpagina's getekend. Bij Dupuis is men er vol lof over. Ook Cauvin toonde zich zeer tevreden.
Bron: Het Belang van Limburg/JW

Bessy op de wadden

De Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee zet zich al sinds 1965 op diverse manieren in voor de bescherming en het herstel van het waddengebied. Eén van de manieren om aandacht te vragen voor de gevaren die dit unieke natuurgebied bedreigen, is het boek *Bessy: Olie op de golven*. Dit verhaal van tekenaar **Jeff Broeckx** en scenarist **Marck Meul** gaat over een olieramp op de Waddenzee en de gevolgen daarvan voor de natuur. De Waddenvereniging heeft een klein educatief katern aan het album toegevoegd.
Het boek is (in 1988) in een beperkte oplage van 150 exemplaren verschenen en heeft een luxe harde kaft, bekleed met linnen. Bovendien is het genummerd en gesigneerd door de makers. De winkelprijs is *f*75 maar lezers van Stripschrift kunnen het album bestellen voor *f*50 plus *f*4,50 verzendkosten. Het boek is telefonisch te bestellen via nummer 05178-15541 of door een briefkaart te sturen naar de Waddenvereniging, Postbus 90, 8860 AB Harlingen onder vermelding van naam, adres en de titel van het album.

TB

Bulles Dingues

Het Franse Bulles Dingues neemt haar taak als stripinformatieblad zeer serieus. Van een periodiek is eigenlijk geen sprake meer want het abonnementsgeld van Ffr.150 geeft recht op slechts drie publikaties. Zeer kloeke publikaties, dat wel. In de reguliere serie zijn onlangs twee fraaie monografiën verschenen. Nummer 23 van Bulles Dingues is geheel gewijd aan **Miguel Angel Prado**. Het boek bevat een uitgebreid interview en diverse artikelen over Prado. Schetsen, illustraties en een bibliografie completeren het geheel dat 96 bladzijden beslaat en Ffr.50 kost. In nummer 24/25 staat **Régis Loisel** centraal. Deze lezenswaardige monografie telt maar

liefst 128 pagina's die voor het grootste deel gevuld zijn met interviews, artikelen en veel prachtige tekeningen. Het boek kost Ffr.95.
'Hors série' worden door Bulles Dingues ook speciale nummers uitgegeven. Als naslagwerk voor de bibliofiele collectioneur is *Les vraies fausses éditions originales* verschenen, nummer 21 van Bulles Dingues. Omdat er zelfs onder specialisten wel eens onduidelijk bestond over de vraag of een album nou wel of niet een originele eerste druk is, hebben de makers dit

overzicht samengesteld. Hierin staan zowel de Belgische als de Franse echte eerste drukken vermeld van veelgevraagde oude series van Dargaud, Lombard, Dupuis en Casterman (*Kuifje*). Dit uitputtende overzicht

telt 68 bladzijden en kost Ffr.100.
Voor de gastronomen onder de stripliefhebbers heeft Bulles Dingues *La bande dessinée se met à table* samengesteld. Geïnspireerd door schranspartijen in allerlei strips worden toepasselijke recepten gegeven. Zelfs het recept van de toverdrank van Asterix ontbreekt niet. Dit 22e nummer telt 96 bladzijden en kost Ffr.80.
Info: Bulles Dingues, 18 rue de Champiavotte, 38120 St.Egreve, Frankrijk.

TB

Xenofobie

Uitgeverij Xeno presenteert met het boekje *Voer voor Xenofoben* een bundeling van 32 cartoons van politiek tekenaar **Kees Willemen**. Hij reageert hiermee op de huidige discussie over het vreemdelingenbeleid. Wille-

men hekelt de vooroordelen over vreemdelingen in Nederland. Hij richt zich in eerste instantie niet op het extreem-rechtse ideeëngoed, maar stelt de racistische denkbeelden van de gewone burger aan de kaak. Niet alle cartoons zijn even scherp, maar er zitten hele sterke tussen. **Hans Mulder** heeft een voorwoord geschreven, waarin hij een korte geschiedenis van de racistische beeldvorming in het Westen weergeeft. *Voer voor Xenofoben* telt 44 pagina's. Prijs *f*12,50 / Bfr.250. ISBN 90-6208-121-5.

RS

Stapeltje secundair

Coccinelle 40.
Dit tijdschrift fêteert zijn 700 abonnees weer met een groot aantal strips

en artikelen waarin de christelijke boodschap wordt uitgedragen. Noemenswaardig is **Edmond Baudoin** over **Abbé Pierre**, **Stoquart** over geweld in strips en een artikel over de christelijke strip in Roemenië. (TB)
Info: 9 Allée Louis de Loncin, 6940 Durbuy, België.
Comic View 8 en 9.
Het achtste nummer bevat onder andere interviews met **Ger Apeldoorn** en **Steven de Rie** over *Boss* en *De drie dagen van de Doler*. Verder recensies, nieuwtjes en brieven ... veel brieven. Het is bij Comic View (Comicblik? Blikje Comic?) trouwens de gewoonte om alle rubrieken in het Engels te benoemen: What's new?, Comic Review, Comic View-point, Letterbox en Comics List bij voorbeeld, maar ook artikelen hebben koppen als 'The story of John Byrne' en 'Origin of Aquaman'. Jammer hoor ... Ik voel me genoodzaakt daar deze keer maar eens symbolisch twee strafpunten voor uit te delen. (AvO)
Nummer 9 wijdt tientallen jaren na de activiteiten van **Frederic Wertham** nog eens een keer een artikel aan deze psycholoog en stripvijand. Daarnaast onder andere aandacht voor de onlangs overleden **Jack Kirby**, **John Romita jr.** en de hoge prijzen van comics. Verschijnt vijf maal per jaar. (HW)
Info: Gevers van Endegeeststraat 5, 8265 ZE Kampen.
Holland Animation Nieuwsbrief 1994/1, 2 en 3.
In nummer 1 een bijdrage over problemen van freelancers als het gaat om het aanvragen van uitkeringen. Verder een artikel over **Hendrik de Vogel**, een vrijwel onbekende animator die in 1941 betiteld werd als 'de Nederlandsche Walt Disney'. (AvO)
In het maartnummer van dit jaar (2) staat een artikel over de plannen van Great Concept om een verfilming van *Kapitein Rob* te maken. Deze animatiefilm komt in co-produktie met België, Frankrijk en Duitsland tot stand. Verder onder meer aandacht voor de

avondvullende poppenfilm *Nightmare before Christmas* van **Tim Burton** (onder andere regisseur van *Batman*). (RS)

Nummer 3 opent met een artikel over **Jola Hesselberth**, een debutant op animatiegebied die dankzij een subsidie haar film *Verder ben ik heel gewoon* kan gaan ontwikkelen. Ook wordt stilgestaan bij de korte animaties die de NOS regelmatig op het programma heeft staan onder de verzamelnaam ArToon. (AvO)

Info: Hoogt 4, 3512 GW Utrecht.

Hop 60.

Voor iemand die echt op de hoogte wil blijven van het Franse stripgebeuren is *Hop* onmisbaar. Ook dit nummer is weer van begin tot eind gevuld met talloze nieuwtjes, gelardeerd met interviews met (en korte verhalen van) **Paape** en **Hiettre**. (TB)

Info: 56 Boulevard Lintilhac, 15000 Aurillac, Frankrijk.

Imago 18 en 19.

Dit driemaandelijkse informatieve tijdschrift van het BCB opent het 18e nummer met een leuke cover van *Biebel*. Verder kijkt het BCB met plezier terug op de opening van de permanente tentoonstelling 'Museum van de moderne strip' en de uitreiking van de Prijs De Leeuw aan **Turf** voor zijn album *Eaux folles*. Afgesloten wordt met een bescheiden eerbetoon aan de stripmakers die in het afgelopen jaar overleden zijn. (TB)

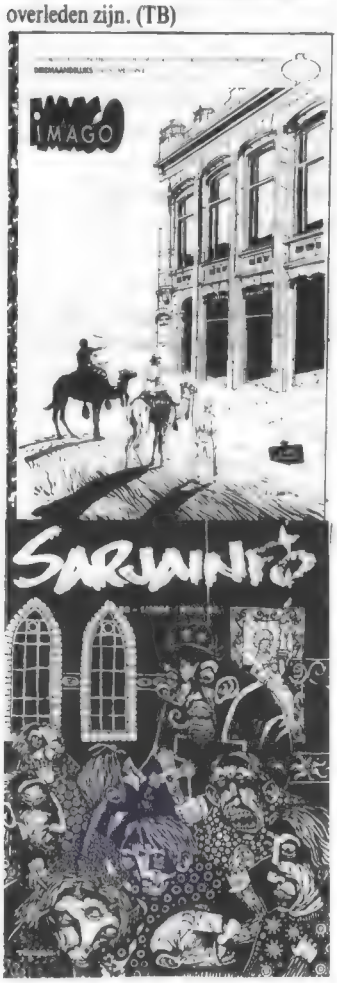

Vanaf nummer 19 is er iedere keer een aparte pagina ingeruimd voor de Vlaamse Onafhankelijke Gilde van Stripauteurs, ook wel Stripgilde genoemd. Op deze forumpagina kan het Stripgilde commentaar leveren op lopende zaken binnen de (Belgische) stripwereld. Verder een hoop ditjes en datjes. (RS)

Info: Zandstraat 20, 1000 Brussel, België.

Kunstschrift 1994/2.

In dit fraaie themanummer, onder de titel 'De Romance tussen kunst en strip', wordt ingegaan op het gebruik van strips in de kunst en de aanwezigheid van kunst in de strip. Onderwerpen: de Citroën in de strip, het spanningsveld tussen strips en moderne kunst, het gebruik van *Mickey Mouse* als object in kunstuitingen, kunst in Duckstad, de kunstenaar en striplief-

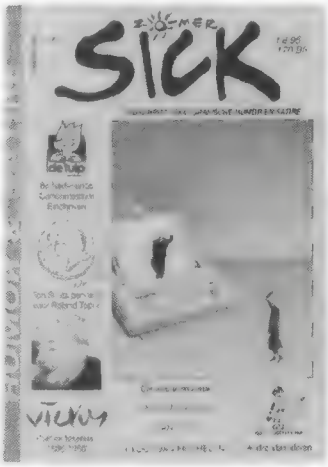

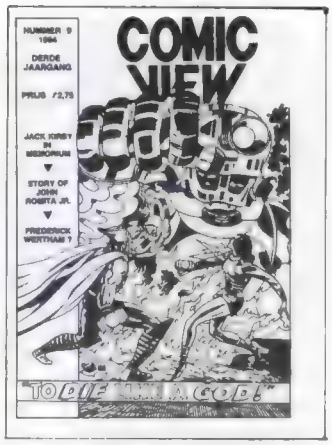

hebber **Philip Guston**, kunstenaars uit het grensgebied (onder anderen **Baxter**, **Benoît**), de relatie tussen kunst en cartoons, de door strips geïnspireerde kunstenaar **Michael Byron** en **Art Spiegelman** & *Maus*. (RS)

Info: Postbus 30446, 2500 GK 's-Gravenhage.

La lettre de Bédésup 67.

Deze informatiebrief van maar liefst 16 pagina's beklaagt zich over de stripcrisis in het vredige Europa. Verder een beschouwing over censuur, een quiz over roofdrukken van en parodieën op *Kuifje*. (TB)

Info: B.P. 14, 13234 Marseille Cedex 4, Frankrijk.

La lettre de Dargaud 15 en 16.

In nummer 15 vertelt **Will** over de nieuwe wending in zijn carrière. **Dany** kijkt op zijn oeuvre terug terwijl **Dieter** en **Veber** vooruit blikken. In num-

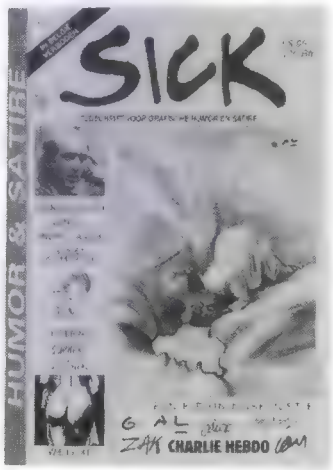

mer 16 wordt **Chantal Montellier** (*Julie Bristol*) nader aan ons voorgesteld maar ook **Moynot**, **Christin**, **Lidwine** en **Guilmars** mogen hun zegje doen. Daarnaast is er ruimte voor **Cosey** en **Franz** die praten over hun albums voor de nieuwe collectie *Getekend* van Lombard. Beide nummers worden verder gevuld met actuele wetenswaardigheden. (TB)

Info: 6 Rue Gager Gabillot, 75015 Parijs, Frankrijk.

Sarjainfo 79, 80, 81 en 82.

In nummer 79 onder andere een artikel over de kwaliteit van de Amerikaanse comic-industrie van de laatste jaren. Ook aandacht voor surrealistische elementen in oude superheldencomics. Verder worden **Mark Beyer** en **Daniel Clowes** geïntroduceerd. (AvO)

In nummer 80 zijn de Finse hoogte-

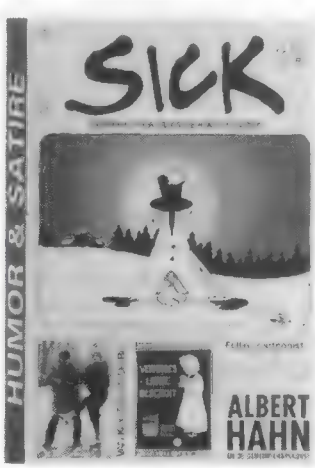

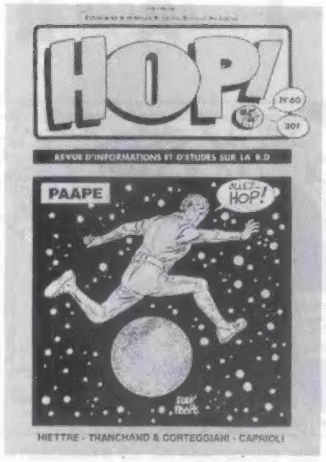

punten: een interview met **Harvey Kurtzman**, een achtergrondartikel over Duitse strips, een gesprek met **Bryan Talbot**, een beschouwing over de Japanse tekenaar **Rumiko Takahashi** en over Japanse strips in het algemeen, een bijzondere bijdrage over de strip op de Filipijnen en een verslag van het animatiefestival in Annecy. (RS)

Het nummer daarna (81) brengt onder meer artikelen over en interviews met **Dave McKean**, *Calvin & Hobbes* en **Stefan Verwey**. Verder veel ruimte voor de lokale Finse stripscene. (AvO)

Nummer 82, het eerste uit 1994 is een themanummer over religie. Zo wordt beweerd dat de *Kuifje*-albums *De zeven kristallen bollen* en *De zonnetempel* een bijbelse inslag hebben en de dood van Superman overeenkomsten heeft met die van **J.C.** Daarnaast is er aandacht voor de opmerkelijke religieuze strips van **Chester Brown**. (RS)

Info: PL 927, 00101 Helsinki, Finland.

Sick 30, 31 en 32.

Bill van Dijk, Pim Jacobs, Henk Westbroek, Willem Breuker, Pierre Kartner, Jan Rot en anderen komen in nummer 30 van dit 'tijdschrift voor grafische humor en satire' aan het woord over humor. Ook wordt **Roland Topor** geïnterviewd en wordt uitgebreid stilgestaan bij de geschiedenis van het Nederlands Cartoonfestival.

Nummer 31 laat een aantal cabaretiers aan het woord over getekende humor: **Herman van Veen, Dolf Jansen, André Manuel, Jeroen van Merwijk** en anderen roeren zich. Verder een overzicht van oude cartoonboeken, een verslag van een bezoek aan boekenstad Bredevoort en een overzicht van de gepubliceerde en geweigerde cartoons over de Belgische kwestie rond de koningen **Boudewijn** en **Albert**. (AvO)

In nummer 32 veel bekende namen: **Roland Topor, Ton Smits, Albert Hahn** en **Frederico Fellini** (de door hem gemaakte cartoons). Verder ook nog een theoretische verhandeling over het maken van cartoons. (RS)

Info: Leidsestraat 177, 2182 DL Hillegom.

ZozoLala 72, 73, 74 en 75.

Nummer 72 brengt interviews met **Jacques Tardi** en **Don Lawrence** en in nummer 73 komen **Bert van der Meij** en **Dave McKean** aan bod. **Marcel Ruijters** en **Richard Corben** staan centraal in nummer 74. En dan nummer 75, nu in de winkels. Er wordt flink uitgepakt in een nummer van maar liefst 40 pagina's. **Henk Kuijpers** en **Bert van der Meij** stonden garant voor de covers. Jawel: covers; meervoud. Vanwege het jubileum werd ook de achterkant (op z'n kop) voorzien van een covertekening. Verder interviews met medewerkers van Studio Funny Farm en **Rudolf Kahl**. Ook wordt de uitslag gepubliceerd van de 'Strip Top 75 Aller Tijden'. Heel leuk is de inventarisatie van lopende en komende projecten van tekenaars en scenaristen uit binnen- en buitenland. Een uitgebreide analyse van **François Boucq**s *De vrouw van de tovenaar* gaat vooraf aan de albumrecensies en de actualiteitenrubriek. Voor de puzzelaars bevat het feestnummer ook nog een nieuw Stryptogram. Redactie ZozoLala: gefeliciteerd! En doe mij maar één losgeslagen biertroela! (AvO)

Info: Postbus 3145, 5003 DC Tilburg.

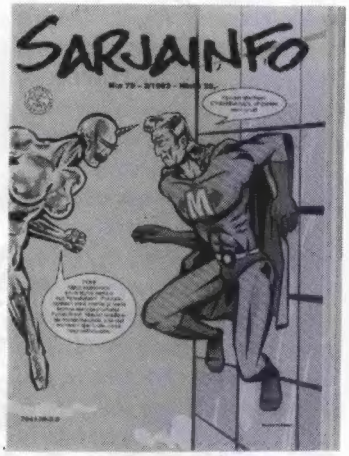

SARJAINFO
I'M GONNA RIP THAT CHINESE WIDE OPEN FROM STEM TO STERN... I'M GONNA SLICE IM LIKE A HERRING!
I'M GONNA RIP AND TEAR THAT NO GOOD @*%$ # F@#-@#@?! THAT'S WHAT I'M GONNA DO, DUCKBUTT!
KUPE

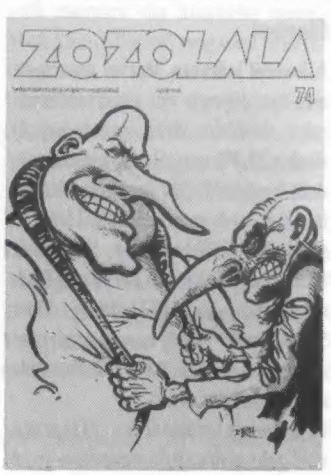

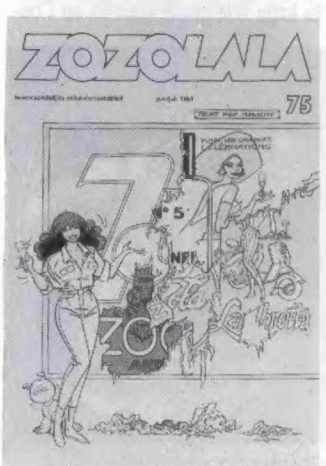

Concrete, door Chatwick, mooie zwart/wit-verdeling.

Mini-series

Oude bekenden met nieuwe reeksen. *Chester Brown*, *Rich Corben* en *Paul Chadwick* hebben weer iets smakelijks op het vuur staan.

Chester Brown gaat zich de komende tijd wijden aan Underwater, een mix van absurde elementen uit Ed the happy clown en zijn autobiografische werk uit Yummy Fur. Brown ziet dit verhaal over een periode uit het leven van een vrouw als een eerbetoon aan het werk van *Harold Grays* Little Orphan Annie.

Onlangs verzuchtte *Rich Corben* of hij wel het juiste beroep had gekozen. Die moeheid was voelbaar in het laatste deel van DenSaga. Wat een wervelend hoogtepunt had moeten zijn, kwam nogal ongeïnspireerd en uitgeblust over. Niettemin heeft hij zichzelf weer bijelkaar geraapt voor het zevendelige From the pit. Hoofdrolspeler is ditmaal niet Den, maar een geoloog die op het spoor komt van een moordend, onderaards levend monster. Om zijn vrienden te redden, moet hij in de aarde afdalen om het beest te doden. 'Backupstories' van onder anderen *Bruce Jones*, *Herb Arnold*, *Stan Dresser* en vele anderen.

'Ik krijg vele goede reacties op Concrete van collega's, winkeliers enzovoort. Maar comicfans laten de strip links liggen'. En dat is raar, want *Paul Chadwicks* strip is al ettelijke malen in de prijzen gevallen. Om deze reden heeft de auteur een eenvoudig plot als uitgangspunt genomen voor het vierdelige verhaal Killer Smile. Concretes vriend Larry wordt gekidnapt om als chauffeur te dienen voor een duo dieven. Het wordt een race tegen de klok voor Concrete om zijn maat te redden. Wel erg simpel hoor, Paul, je vergeet toch niet je trouwe lezers, omdat je de gunst van die leeghoofdige Marvelzombies wilt winnen? Wel?

Chester Browns *Underwater*.

SO CLOSE!
RON, COME OUT AND SEE ME! JUST SEE ME!
WHY ARE YOU GOING SO SLOW?
SERIOUS FIRE!
COULD IT BE RIOTS AGAIN?
MAYBE I SHOULD GO DOWN THERE AND SEE IF I CAN DO SOMETHING.
I'D HATE TO MISS LARRY IF HE SHOWS UP, THOUGH.
I'LL TELL MAUREEN.
BOY, IT'S REALLY BURNING!

Marvel

Alhoewel iedereen Marvel associeert met het uitgeven van superheldencomics verdient deze maatschappij slechts 37,3% van zijn inkomsten met deze bezigheid. Via de acquisitie van trading card maatschappij Fleer en speelgoedfabrikant Toy Biz heeft Marvel zijn inkomstenbronnen flink uitgebreid. In 1993 droeg Fleer $ 224.2 miljoen bij aan Marvel, wat neerkomt op zo'n 54% van de totale revenuen. Niet slecht.

In het eerste kwartaal van '94 is er een eind gekomen aan de explosieve groei van Marvel. Een groot deel van zijn comic-inkomsten bereikt Marvel door steeds nieuwe titels op de markt te brengen, hetgeen ten koste is gegaan van de individuele oplage van de titels. Terwijl daar een stijging van de produktiekosten tegenover stond. Voor het najaar heeft men echter weer goede hoop. Met de start van twee nieuwe tekenfilmseries, Spider-Man en Marvel Action Hour bij Fox kidsnetwork en een nieuwe mutantencomic-reeks, Generation X door *Scott Lobdell* en *Chris Bachalo*, mikt Marvel op een gestage groei. Aan de andere kant zijn Marvels aandelen op de beurs aan het kelderen. Marvel zal er flink aan moeten trekken. Eén van de plannen om de zaak aan te jagen is een onderzoek naar de mogelijkheid van Marvelstores/marts en restaurants. Comicwinkeliers zijn hier helemaal niet blij mee omdat dat een regelrechte bedreiging vormt voor hun voortbestaan. Vorig jaar alleen al legden zo'n 1000 winkels het loodje. Daar staat weer tegenover dat er grote megastores geopend worden door *Chuck Rozanki*'s Mile High Comics (onder andere vlakbij Disneyland, Anaheim).

Het is een komen en gaan in de comicwereld ...

Capital in Brussel

Van vrijdag 27 mei tot en met maandag 30 mei heeft de eerste door distributeur Capital City georganiseerde internationale retailers-conference plaatsgevonden. Dit naar Amerikaans voorbeeld georganiseerde evenement is bedoeld om comicwinkeliers in contact te brengen met uitgeverijen en distributeurs. Aanwezig waren *Bruce Bristow* van DC Comics en *Craig Kunaschk* van Marvel. Tekenaar *John Bolton* promootte zijn trading-card-collectie Vampir. Er waren presentaties door middel van diavoorstellingen, vragenpanels, boekenuitstallingen enzovoort. Alles werd gesponsord tot en met de maaltijden en drankjes toe. Alleen het door Marvel aangeboden diner in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal lag wel erg zwaar op de maag. Hopelijk wordt het de volgende keer in Amsterdam gehouden. Met name door de late aankondiging en afgelegen lokatie schitterden vele winkeliers door afwezigheid. Zonde, volgende keer beter!

Toedeloe

Het doek valt voor menige uitgeverij. Innovation en Majestic sluiten hun poorten en volgens het Engelse blad Comics International is het ook afgelopen met Blackball Comics. Ook voor *Larry Stroman* komt een einde aan zijn uitgeversavontuur. Zijn onlangs opgerichte maatschappij

De zoveelste mutantenreeks: *Generation X* door Chris Bachalo.

Axis houdt het nu al voor gezien. Stromans Tribe-comic werd meer dan een jaar geleden succesvol gelanceerd via het Image-fonds, waarna Stroman samen met partner *Todd Johnson* de stoute schoenen aantrok en een eigen uitgeverijtje opzette. Image voelde zich misbruikt en vond het een klotestreek. Nu moest die Stroman maar eens laten zien wat hij nou helemaal waard was in zijn eentje. Hij zocht snel hulp bij collega's om met zijn verdiende kapitaal vers bloed te pompen in een handvol nieuwe titels. Sindsdien zijn er slechts drie nummers van Tribe verschenen. Stroman heeft hoog ingezet en verloren. Deel vier en vijf zullen nog onder het Axis-label verschijnen evenals Shaman's Tears van *Mike Grell*. Daarna zullen beide series een ander onderkomen moeten zien te vinden. Boontje komt om zijn loontje ...

Interactieve media

Voor een onwaarschijnlijk hoog bedrag heeft videogames-producent Acclaim, Voyager Communications Inc. oftewel de uitgever van Valiant-comics overgenomen. Acclaim legt daarvoor maar liefst 65 miljoen dollar op tafel. Dat bedrag verschilt niet eens zoveel van de 83 miljoen dollar, die *Ron Perelman* betaalde voor Marvel, enige jaren geleden. Er is altijd al een kruisbestuiving geweest tussen comics en videogames. Op de lijst van populaire games tref je steevast comic-helden als X-Men, Batman, Spider-Man en Superman aan. Anderzijds krijgen populaire games ook een comic. Een voorbeeld daarvan is Acclaims Mortal Combat, die nota bene bij Valiants concurrent Malibu een stripreeks krijgt. Ooit werd Valiant opgezet met comics die gebaseerd waren op Nintendo-games als Super Mario Bros. Acclaim wil zich door middel van deze aankoop verzekeren van een eigen superhelden universum. Of Valiant een goede keus is, valt te bezien. Hun marktaandeel krimpt zodanig, dat ze hun vierde plaats als grote uitgeverij dreigen te verliezen aan Dark Horse.

DC is van plan zich op de interactieve computerservice-markt te begeven. Het is de bedoeling dat je via een abonnement op 'DC On Line' de mogelijkheid krijgt om uitgebreide informatie te krijgen over nieuwe comics. Binnen de mogelijkheden liggen ook interviews, previews, achtergronden, 'on line'-discussies met auteurs, redacteuren en de superhelden zelf. De prijs voor vijf uur 'on line' die deze zomer bij America On Line van start gaat, is $9.95. Voor ieder extra uur moet $3.50 worden neergeteld. DC zet hiermee een flinke stap in het computertijdperk.

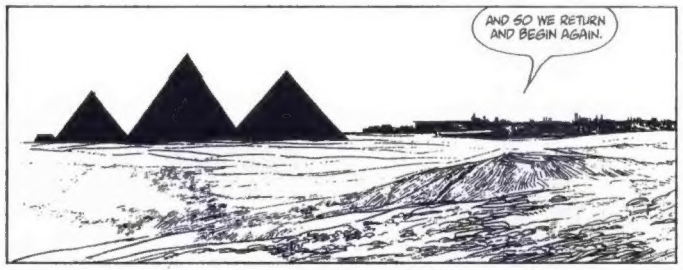

Geraffineerd lijnwerk in *The Invisibles*, door Yeowell.

Oude wijn, nieuwe vaten

Er mag dan veel gebeuren in de comic-industrie, op stripgebied zelf is er weinig verrassends onder de zon.

DC brengt de grootscheepse crossover Zero Hour, door *Dan Jurgens* en *Jerry Ordway* op de markt. Het verhaal komt voort uit de maxi-serie Crisis on Infinite Earths, die bedoeld was om een einde te maken aan de 'multiple earths' binnen het DC universum en anderen tegenstrijdigheden. Aangezien dat toen niet helemaal gelukt is, doet men het nog eens dunnetjes over. In augustus krijgen alle DC comics een 'nulnummer', waarin men terug gaat naar de betreffende roots van de diverse reeksen. Een ideaal opstappunt voor nieuwe lezers, beweert DC. Dat zal best.

Uit de puinhopen van Marvel UK herrijst *Alan Davis*' ClanDestine. Ditmaal onder de banier van Marvel Amerika. Het verhaal handelt over een familie van superhelden die eigenlijk een normaal leven willen leiden. Helaas worden leden van de familie een voor een om zeep geholpen, waardoor de clan gedwongen wordt in actie te komen. Donkerder van toon dan Davis' vorige serie, Excalibur, maar toch voorzien van komische noten. Toch komt alles mij enigszins bekend voor.

Moet het dan toch weer van *Grant Morrison* komen? De wonderlijke Morrison keert terug naar een maandelijkse serie met The Invisibles. Het betreft een genootschap dat al eeuwen bestaat en die zich bezighoudt met ondergrondse activiteiten gericht tegen behoudende elementen. De achterliggende reden voor deze acties is de stimulatie van de mensheid in zijn verdere ontwikkeling. De ultieme samenzwering tegen de heersende krachten zal door een team van roulerende artiesten worden getekend. *Steve Yeowell* neemt deel 1 tot en met 4 voor zijn rekening, waarna *Jill Thompson* het van hem over neemt.

Rick Veitch weekt zich los van uitgeverij Kitchen Sink en begeeft zich op het wankele pad van 'selfpublishing'. De eerste reeks die hij gaat uitbrengen, is Roarin' Rick's Rare Bit Fiends. Oftewel een strip over Ricks rare dromen, die bevolkt worden door onder anderen *Alan Moore*, monsters, superhelden enzovoort. *Dave Sim* (de eerste auteur die zelf zijn eigen comics succesvol uitbracht) levert ook een 'droom'-bijdrage in het eerste nummer. Gôh, nooit gedacht dat het mogelijk was om op deze manier munt uit je dromen te slaan. Na alle autobiografische comics mogelijk het begin van een nieuwe trend.

Whilce Portacio's droomproject, het driedelige Wetworks, komt eindelijk uit. De opgeklopte animo voor dit jaren geleden aangekondigde werkje is inmiddels ver te zoeken. Momenteel gaat alle aandacht uit naar Image collega *Jae Lee*, die met zijn miniserie Hellshock alle aandacht naar zich toetrekt. Terwijl Portacio lag te dromen heeft Lee zijn plaats ingenomen. Ik lig er niet wakker van.

***Zero Hour* komt eraan. Door Dan Jurgens em Jerry Ordway.**

Familiereünie bij *ClanDestine* door Alan Davis.

Het complete werk van Carl Barks

De serie van 17 luxe gebonden boeken met alle klassieke verhalen van de beroemdste Disney-tekenaar Carl Barks. Nu exclusief te koop bij de strip-speciaalzaken.

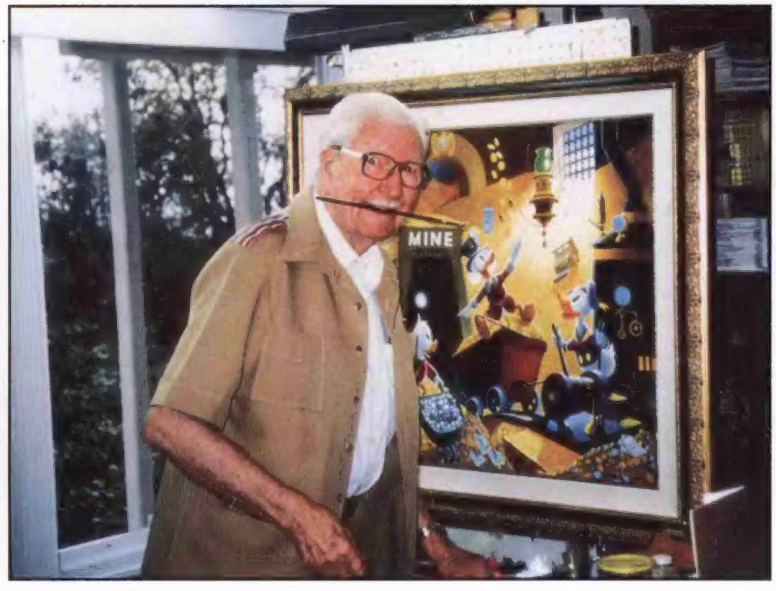

De serie is jaren geleden gestart in samenwerking met Uitgeverij Loeb voor de delen 1 t/m 6 en compleet verschenen in 1993 in samenwerking met strip-winkel Professor Ich.

Van "Donald Duck Alle klassieke verhalen van Carl Barks" is nog een beperkt aantal series voorradig. Nu, in het kader van 60 jaar Donald Duck *en de komst van Carl Barks naar Nederland in juli 1994, zijn de laatste series te verkrijgen via de strip-speciaalzaken in Nederland.*

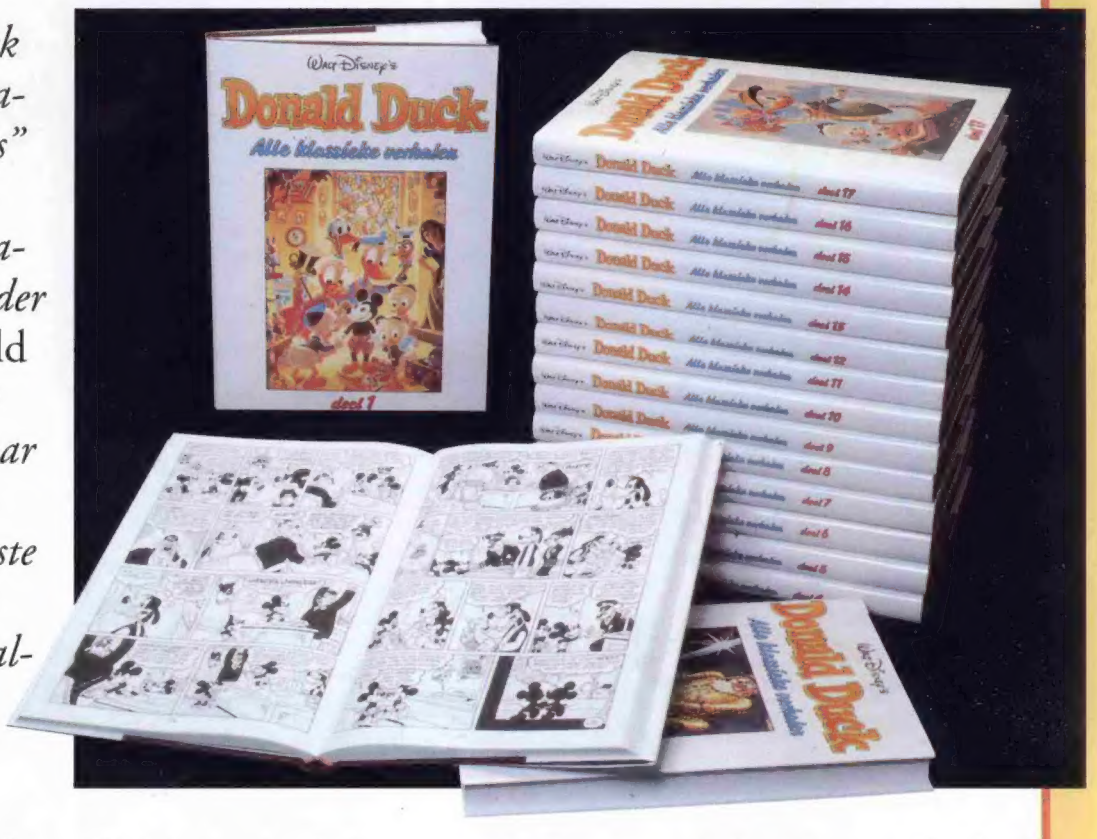

17 gebonden delen, 6000 pagina's in zwart/wit voor *f* 49,50 per deel.